

PDF Compressor Free Version

Носири Хусрав

ОСОРИ
БАРГУЗИДА

Хучанд-2003

Чамъияти "КИТОБ"-и вилояти Суғд
Идораи маорифи
Хукумати вилояти Суғд

Носири Хусрав

ОСОРИ

БАҶУҶИДА

Саодатнома

Қитъаҳо

Сафарнома

Хучанд - 2003

САРСУХАН

PDF Compressor Free Version

Мутафакхри барҷаста, шоир ва нависандаи машҳури халқи тоҷик ҳаким Носир ибни Хусрав ибни Хорис-ул-Кубодиёни дар даврае ба дунё омада, ба камол расида ва эҷод кардааст, ки халқу кишвари ӯ ба фоҷиҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ гирифта буд. Ҳар чӣ дар замони салтанати Сомониён (875-999) офарида шуда буд, дар натиҷаи тохтутаозҳи Ғазнавиёну Қарохониён таназзул ва мавҳ гашт.

Носири Хусрав дар соли 1004 дар ноҳияи Кубодиёни имрӯзаи вилояти Хатлон дар оилаи даҳхон ба дунё меояд. Шоир айёми таваллуд ва тарзи минбаъд ба камолоти маънавӣ расиданаширо чунин ифода мекунад:

*Бигашт зӣ ҳиҷрат пас сесаду наваду чор,
Бинҳод маро модар бар маркази агбар.
Боландаи бедониш монанди наботе,
Каз хоки сияҳ зоиду аз оби муқаттар.
Аз ҳоли наботӣ бирасидам ба сутури,
Якчанд ҳаме будам, чун мургаки бепар.
Дар ҳоли чаҳорум асари мардумӣ омад.
Чун ноқиқа раҳ ёфт дар ин ҷисми муқаддар.
Паймуда шуд аз гунбад бар ман ҷиҳили ду,
Чӯён хирад гашт маро нафси суханвар.*

Мутафакхир даври ҷавониро ганимат дониسته, шабу рӯз ба донишомӯзӣ шугл кардааст. Бай на танҳо рукнҳои илму адаб ва фалсафаи Машриқзаминро азбар мекунад, балки шоҳаҳои динҳои ҳиндувону насориён ва ғайраро меомӯзад. Аз ин рӯ дар ҷое ин тавр баён мекунад:

*Намонд аз ҳеҷ гун дониш, ки ман э-он,
Накардам истифодат бешу қамтар.*

Носири Хусрав дар тӯли мусофирати ҳафтсола (437-444 ҳиҷрий) ҳаҷор маротиба зиёрати Каъба карда, Эронзамин, Арманистон, Сиёи Хурд, Ҳалаб, Тароблис, Шом, Сурия, Фаластин, Ҷазират-ул-Араб, Миср, Тунис, Нӯба, Судон ва ғайраро сарбасар пиёдаву савора мегардад. Ин сафар ва ҷаҳонгардӣ ӯро на танҳо бо урфу одат, фикру ақида, маданияти хосаи он мамолик ва халқҳои шинос мекунад, балки бо донишмандони замон, олимону орифон ва нозимону носирон ва сиёсатмадорон ҳамсӯҳбат намуда, доирҳои дониш ва тафаккури вайро вусъат мебахшад.

Шоир соҳиби ду девон дар забонҳои модари ва арабӣ буданаширо дар ҷое чунин ишора кардааст:

PDF Compressor Free Version

Ин китоб бо дастгирии
Ҳукумати вилояти Суғд
нашр гардид.

Таҳия ва сарсухани
Маъруф БОБОҶОН ва Наим МАЛИКИСЛОМОВ.

Муҳаррири масъул: Аҳмадҷон ХИСТЕВАРЗӢ
Ҳуруфчин: У.НУРУЛЛОҲОҶАЕВА
Саҳҳоф: З.ШАФИЕВ

Осори баргузидаи Носири Хусрав аз "Саодатнома",
қитъаҳо ва "Сафарнома" иборат буда, ба ифтихори
1000-солагии зодрӯзи шоир ва мутафаккири бузурги
халқи тоҷик нашр мешавад.

© Нашриёти "АНИС",
ш.Хуҷанд, кӯчаи Ленин, 41.

Саодатнома

PDF Compressor Free Version

Дило, ҳамвора таслими ризо бош,
Ба ҳар ҳоле ки бошӣ, бо Худо бош.
Худоро бош, агар марди худой,
Мақун бегонагӣ, гар ошноӣ.
Ҳадиси дузаҳу чаннат раҳо кун,
Парастии хос аз баҳри Худо кун.
Туро бар ҳарду гетӣ баргузиданд,
Ҳам охир баҳри қорат офариданд.
Зи ту чуз бандагӣ қардан нашоёд,
Аз у чуз худ худовандӣ наёёд.
Дар ин дар ҳеч икроҳе набошад,
Аз ин бех ҳеч даргоҳе набошад.
Агар лофе занӣ ҳам, лофи дин зан,
Ҳамеша даст дар ҳаб-ул-матин зан.
Ба ҳар коре мададгорат Худо ҳаст,
Далели роҳи динат Мустафо ҳаст.

Он баёнӣ навиҷат

Дило, пандам ниюшу дил дар ӯ банд,
Зи ту тавба, зи пирони қуҳан панд.
Азизо, гар ба худ хорӣ нахоҳӣ,
Мақун коре, ки боз орад табоҳӣ.
Мақун коре, ки аз нангу надомат
Сияҳруӣ шавад андар қиёмат.
Мақун аз ҳоли мискинон фаромуш,
Чу дорӣ мое дар донишу хуш.
Даруни мустамандон шод медор,
Зи рузи баргузашта ёд медор.
Чу дар неқӣ ризои қирдгор аст,
Бех аз неқӣ, назар кун, то чӣ қор аст.
Чу аз суҳбат қунад дар нафс таъсир,

*Бихон ҳар ду девони ман, то бубинӣ,
Яке гашта бо Ҷаноби Бӯхтариро.*

Носири Хусрави Қубодиёни ҳаҷмун ҳақим, ҷаҳонгард ва донишманди замон дар эҷодиёташ ба панду насиҳат аҳамияти хоса додааст. "Саодатнома", "Равшаноинома", "Кушоиш ва раҳиш", "Ҷомеъ-ул-ҳикматайн" ва ғайра пур аз панду ҳикмат ва андараҳост, ки то ба имрӯз аҳамияти худро гум накарда, хонандаро, бахусус насли наврасро ба роҳи рост, покӣ, донишомӯзӣ, созандагӣ ва ватандӯстӣ ҳидоят мекунанд.

Баъди сафарҳои олам шоир ба зодгоҳаш бармегардад. Азбаски ӯ ҳақиқатпараст ва ҷасуру далав буд, рӯзгори сангину талхи мардумро дида, дар хона осуда нишаста наметавонад. Суханҳои одилонаи тазу тунд ва шеърҳои оташини фуқаропарваронаи ӯ аҳли ҷоҳу ҷалолу онвақта - ҳокимони зархариди туркони газнавию қарохониро ба танг оварданд ва он ҷоҳилон бо касалесони худ ба тазъику тазъиби шоир афтоданд. Носири Хусрав аз ҳуҷуми ҷоҳилон роҳи гурезро пеш гирифт, то ки садои он асри пушошӯбу пурталотумро баҳри мо - наслҳои минбаъда бирасонад.

Оқилонро дар ҷаҳон ҷасе намонд.

Ҷуз, ки дар кӯҳсорҳои Шомихот

гуфта, шоир роҳи Бадахшонро пеш мегирад ва маконро бо номи Юмгон (ҳоло дар Бадахшони Афғонистон) интиҳоб мекунанд, ки барои эҷод кардан ва тарғибу ташфиқи ақдаю тарикат мувофиқ буд. Ҳақим Носири Хусрав Юмгонро баъдтар ба маркази илму маърифат табдил дода, меғӯяд:

Кони илму хираду ҳикмат Юмгон аст,

То ман, марди хирадманд, ба Юмгонам.

Дили ин фарзанди барӯманди халқи тоҷик Носири Хусрави Қубодиёни дар соли 1088 аз задан боз мекӯнад.

Ин мутафаккири бузург барои халқи тоҷик асарҳои зерини илмию адабиро боқӣ гузоштааст: «Зод-ул-мусофирин», «Ҷомеъ-ул-ҳикматайн», «Хон-ул-ихвон», «Кушоишу раҳиш», «Ваҷҳи дин», «Далел-ул-мутаҳирин», «Сафарнома», девони ашъор, «Равшаноинома», «Саодатнома» ва ҷиъаҳо.

Мавзӯи асосии кулли ин асарҳои Носири Хусрав аз афкори фалсафи, динӣ ва ахлоқӣ иборатанд.

Дар таҳияи ин китоб мураттибон аз «Куллиёт» (1991) ва «Сафарнома»-и Носири Хусрав (1970), ки нашриёти «Ирфон» ҷол кардаанд, истифода бурдаанд.

**Маъруф БОБОҶОН,
Наим МАЛИКИСЛОМОВ.**

Ки хуи аз тарбият шуд мушки хушбу.
Гувар аз тундиву аз тундхуй,
Тавозуъ пеша кун, гар тозаруй.
Чя бадтар бошад аз марди турушру.
Мапиндор аз лаби ширин зиён аст,
Ки хандонруй доим дар амон аст.
Фуру хур хашм андар вақти гармй.
Зи муъмин хуш бувад чарбиву нармй.
Машав гарра ба зуру бозуи хеш,
Ки дорад зури бозу беш аз пеш.
Халимй кун чу дона дар тахи санг,
Гарат бар сар бигардад оснёсанг.

Би байни уалат

Бибур аз чоҳил, арчи х(в)еш бошад,
Ки ранчи у зи роҳат беш бошад.
Зи нодону зи ночинсу зи нокас,
Ба шаб бигрез, мангар ҳеч дар пас.
Машав хушдил ба савдоң гаронат,
Ки як судат наярзад сад зиёнат.
Макун коре, ки на кори ту бошад,
В-аз он дар ҳар дил озори ту бошад.
Ҳазар аз молдори пуртакаббур,
Ки мабраз гандатар гардад чу шуд пур.
Табарро кун зи ҳар бадфеълу бадном,
Ки бадномат кунад охир саранҷом.
Мабош эмин зи ҳар роҳеву гоҳе,
Ки душман барканад кӯхе ба коҳе.
Машав ҳамроҳи кас ноозмуда,
Тафовут дон зи дида то шунуда.
Мунофиқро мадон ёри мувофиқ,
Мунофиқро мунофиқ дон, мунофиқ.

Ба сухбат дустони муътабар гир.
 Дилатро рост кун, гар росткоря,
 Ки ҳаст аз росткоря растагоря.
 Ки доим дар амон бошад камозор.
 Зи омузандае маъний фаро гир,
 Зи некия, гар бадат ояд, маро гир.

Дар баёнӣ рӯзо

Ба ёди Ҳақ таъоло бош хушнуд,
 Ки хушиудя ризо ҳосил кунад зуд.
 Мабар бар кас ҳасад, гар молдор аст,
 Ки ту дар ранчиву у шодкор аст.
 Тамаъ бар ҳарчи бастя, пой бастя.
 Чу даст аз чумла шустя, рав, ки растя.
 Ҳамеша некхохи мардумон бош,
 Ба некия, куш он гаҳ дар амон бош.
 Чу бад хоҳя ба кас, аз гам бикоҳя,
 Ба ҳар кас нек хоҳ, ар некхоҳя.
 Дилатро бо мурувват мутгафиқ кун,
 Агар хайре куня, бо мустаҳиқ кун.
 Мадад кун, то ки Ҳақ ёри ту бошад,
 Ҳама олам мададгори ту бошад.
 Мурувват нест, ар афтода биня
 Ба раҳ монанди худ, бар ҳар нишиня.
 Ба некон бошу андар некуй куш,
 Мақун некии кас аз дил фаромуш.
 Ба некон умр хоҳя, барг хоҳя,
 Бадонро халқи олам маргхоҳя.
 Ба кас мапсанд, он чи нописанд аст,
 Ки вочиб куштани мор аз газанд аст.
 Машав касро ба кин хонабарандоз,
 Ки ҳар кас бад кунад, ёбад бадя боз.
 Мақун ширин ба дил моли ятимон,
 Ки аз молат бикоҳад, ҳам зи имон.
 Бирав, бо халқ хушгу бошу хушху,

Чу натвонӣ илочи дарди кас кард,
Маяфзо аз чафояш дард бо дард.
Синони чавр бо дарвеш кам зан,
Чу маскин равадорӣ, неш кам зан!
Эи мардум зодай, бо мардумӣ бош,
Набояд дев будан, одамӣ бош!

Ҷи баёнӣ тамаъ

Тамаъ бисёр кардан хорӣ орад, V
Натиҷа хорӣ аз ғамхорӣ орад.
Мадор аз кас тамаъ ҳар дам ба чизе,
Шавад хор аз таваққуъ ҳар азизе.
Ҳар он сахтӣ, ки бо ту рӯй бинмуд,
Агар осон кунӣ, осон шавад зуд.
Ба ҳар боде мачунб аз ҷой чун бед,
Батамкин бош ҳамчун моҳу хуршед.
Ба ҳар ранҷе дили худ ранҷа дорӣ,
Наёбӣ ҳаргиз аз ғам худ раҳой.
Қаноат кун ба нони хушқаки хеш,
Чу кардӣ аз буруту саблати хеш.
Чу мардон пой маҳкам кун дар ин роҳ,
Эи озу орзу кун даст кӯтоҳ.
Сабукборӣ бувад бори қаноат,
Кучо бошад чу бозори қаноат.
Пайн нафъ ихтилоти сифла магзин,
Ки дунёят наяфзоёд, равад дин.
Тамаъ дорӣ, сағи ҳар тиракешӣ,
Чу бибридия тамаъ, султони хешӣ.

Ҷи баёнӣ ваҷо

Ба бахшиш куш, то дастат шавад пур,
Мақун бо кас ба симу зар тафоҳур.
Бидех, чун дод неъмат кирдигорат,
Ки надҳад баҳри ту меросхорат.
Ба Яздон дех, чу дар бахшиш шитобӣ,

Фил баёнӣ ҳаҷмӣ

Сухан доништа гу, чизе ки гуя,
Ки нодоништа бехтар, гар нагуя.
Ба майлони фасоҳат гар дароя,
Маронаш гарм, то бар сар наоя.
Магу, чизе ба аҳли рӯзгорат,
Ки чун пурсанд, созанд шармсорат.
Сухан бишнава зи лафзи ҳар сухангу,
Аз он соне, ки хуш ояд, аз он гу.
Магу посух, ки посух нохуш ояд,
Ба кӯх овози хуш гу, то хуш ояд.
Мақун бо бихрадон густохбозя,
Забон хуш дор, то сар дарнабозя.
Сухан ногуфтагя бошад нухуфта,
Чу шуд гуфта, кучо монад нухуфта.
Ба ҳар гуфтор манмо пешдастя,
Магу ногуфтаниҳо, рав, ки растя.
Ҳамеша машварат бо дӯстон кун,
Зи душман рози дил доим ниҳон кун.

Фил баёнӣ ҳуҷетӣ

Чу хоҳя кард бо кас душманя соз,
Маяфкан дӯстя бо у дар оғоз.
Фикандан дӯстя бо кас салим аст,
Ба сар бурдан вафо кори азим аст.
Маранҷон кас, махоҳаш узр аз пас,
Ки бадкоря бувад озурдани кас.
Ки ранҷонидани кас ҳаст осон,
Ба даст оварданаш душвор, медон.
Мақун қасди чафо, гар бовафоя,
Ки сағтабъя бувад, гар ошноя.
Дари ганҷи маишат созгорист,
Калиди боби давлат бурдборист.
Ба тавфиқ он калид ар даррабой,
Ҳама дарҳон баста вокушоя.

Дар баёнӣ вақодат

Саодат ихтилоти зиракон аст,
Зи нодон гар расад судат, зиён аст.
Ба доноён даме арвад чаҳоне,
Наарвад сад сари нодон ба ноне.
Мабур аз суҳбати доно, ки дониш,
Кунад таъсир бар ту аз забонаш.
Ки донишпарварон донишпазиранд,
Чу шамъе, к-он зи шамъе боз гиранд.
Ба лутф аз хеш беҳтар чу ҳарифат,
Ки ҳамчун хеш гардонад зарифат.
Биёмуз он чи нодонӣ ту зинҳор,
Ки бар кас нест аз омӯхтаи ор.
Ба шогирдӣ ҳар он к-у шод гардад,
Бувад рӯзе, ки худ устод гардад.
Сағи устодро сайдаш ҳалол аст,
Зи чоҳил куштани ҳайвон вубол аст.
Бикун ту чаҳд, то дониш пазири,
Ки нодон хезиву нодон намири.
Бани одам агар раҳдон набудӣ,
Умураш бар ҳама ҳайвон набудӣ.

Дар баёнӣ шаробат

Аз ин сонанд канносу гулой,
Аз ин як буи хуш э-он ганданой.
Чи хуш гуфт он хирадманди сухандон,
Ки рӯй аз суҳбати нодон бигардон.
Дарахти нафси нодон бар наорад,
Хузураш чуз ки дарди сар наорад.
Зиён пайдо кунад, гар суд хоҳӣ,
Наёрад чуз бад он беҳбуд хоҳӣ.
Касе, к-у умр бо нодон ба сар бурд,
Чу дунону чу нодон буд чун мурд.
Чу аз ту мегузорад давр соқӣ,
Ғанимат дон дуруза умри боқӣ.

Ба Яздон ҳар чя бидхя, боз ёбя.
 Баровар хочати дарвешӣ дилреш,
 Битарс аз рузи хочатманди хеш.
 Чавонмардӣ саодатро далел аст,
 Ҳар он кас, к-у шаке дорад, бахил аст.
 Сахитабъ эмин аст аз дузаху нор,
 Бахил андар сақар гардад гирифтгор.
 Чу шуд дар хона гар ноне надоря,
 Ки дар бандиву мехмонро гузоря.
 Чя бадтар хайри вайро дер кардан,
 Чя хуш бошад гурусна сер кардан.
 Махур гам баҳри ризқу рӯзи у,
 Ки бо ҳар кас равон аст рӯзи у.
 Ба тобистон бидех ту кӯзаи об.
 Эминистон оташебу мавзеи хоб.
 Бикун коре, ки андар зиндагонӣ
 Наку хоҳя, ба кас роҳат расонӣ.
 Ту гар тавфиқ доря ҳам бар он бош,
 Чу корат карда ояд дар амон бош.
 Ба лутфу марҳамат дилхо нигах дор,
 Кас аз дасту забони худ маёзор.
 Ба корафтода коромуз мебош,
 Ба ҳар дилсухта дилсуз мебош.
 Илоҷи дардмандон кун ба ҳар дард,
 Ки ҳар кас, к-у чароҳат кард, бад кард.
 Чу марҳам хастаро роҳатрасон бош,
 Ба сахтия чораи бечорагон бош.
 Бипуӣ андар чавонӣ роҳи Яздон,
 Чавон беҳтар худотарсу худодон.
 Ба пирия хидмати модар, падар кун,
 Чавонию чунун аз сар бадар кун.
 Ки парвардаст модар дар канорат,
 Падар ҳам солҳо тимордорат.
 Мазан аз таъи бар эшон ба дил тир,
 Дигарбора ту ҳам хоҳя шудан пир.

Маяфкан дар ҳалокат ҷисму ҷонро.
Зи ҳазлу лофи ту озор хезад.
Мазоқи сард оби ру бирезад.
Чу шаҳ гирад туро дар сояи хеш,
Гинаҳ доря дар он дам пояи хеш.
Мақун дар хашми шаҳ оташфурузи.
Марав наздики оташ, то насузи.
Аҷаб корест кори подшоҳи,
Дар у ҳам қаҳру ҳам лутфи илоҳи.
Ғаҳе нуш аст бар каф, гоҳ захр аст,
Ғаҳе лутф аст ҳамрах, гоҳ қаҳр аст.

Дар бибини факр

Раҳи факр аст роҳи босаломат,
Баря аз шарру эмин аз маломат.
Хилофи сарбузургя кун ба хурдия,
Дар ин раҳ по ниҳодя, даст бурдия.
Чу мардон бош, агар марди худоя,
Раҳо кун зарку солуси риёя.
Агар бо ному бо номус бошия,
Набошия марди раҳ, солус бошия.
Зи худбиния ҳазар кун, то ҷи биния,
Худо биния, агар худро набиния.
Мамон аз худ чу чунбиш метавоня,
Аз у моня зи худ гар боз моня.
Ба як раҳ нест кун даъвои хастя,
Зи хастя нест шав гар ҳақпарастя.
Фано шуд, то бихишти гашт Идрис,
Зи худбиния ба лаънат гашт иблис.
Бувад кибру маня аз аҳли томот,
Зи мастон гар бибинию муноҷот.
Чу доня кист дар кунчи харобот,
Зи сузи дардмандон дар муноҷот.

Басе сархо фуру рафт андар ин давр,
Дар ин Кулзум нишон надхад кас гав.
Туро асбоби атторя фаровон,
Турсиши куня касро чй товон?
Кунун дарёб, агар тавфиқ доря,
Ки натвоня гузашта боз оря.
Магу аз сӯхбати доно эиён аст,
Агар доня зи умрат ҳосил он аст.

Дар баёнӣ зиндагонӣ

Дуруза умр дар дунёи фоя,
Наку кун хую хулку зиндагоня.
Ба ҳар коре сари ришта нигаҳ дор,
Исон якборагӣ аз даст мағзор.
Ба ҳар коре, ки хоҳя сохт мадхал,
Нигаҳ кун охири корат дар аввал.
Мабош эмин зи ҳар роҳеву гоҳе,
Ки душман барканад кӯхе ба коҳе.
Ба ҳар чое, ки хоҳя дар шуданро,
Назар кун чои берун омаданро.
Махусп, арчи ба хобат майл бошад,
Ки ҳар чо раҳгузори сайл бошад.

Дар баёнӣ марҳумат

Ба пирони забун кун дастгиря,
Ки дар пиря бидоня қадри пиря.
Мақун худро миёни анҷуман чой,
Мақаш беш аз гилеми хештан пой.
Машав бартарнишин аз пояи хеш,
Талаб кун чинси худ, ҳамсоия хеш.
Ба чои худ нишин, з-он бех, ки хонанд,
Зи боло боз дар зерат нишонанд.
Басо байдак, ки хурдя дарпазирад,
Ба охир мансаби фарзин бигирад.
Нигаҳ дор аз пароканда забонро,

Чавонмардо, агар биноият хаст,
Мазан дар домани тардоманон даст.
Дар бозорро хи пур зи таррор,
Аз ин киссабурун коло ниғаҳ дор.
Зи нафъи бадгухар ҳар як Язиде,
Ба хилла кард худро Боязиде.
Ҳама гуё шарикони Худоянд,
Зи дин пурся, надоня аз кучоянд.

Дар баёнӣ рафӣш

Дило, ёре талаб, гар метавоня,
Чунон ёре, ки бар вай чон фишоня.
Кадомин дуст, к-у бо дуст новад,
Чу кор афтад ба чон чонро бибозад.
Хунук он кас бувад ёри хирадманд.
Ки битвонад кушуд аз пой ту банд.
Надорад инчунин як дуст ёре,
Ки аз дил бартавон бардошт боре.
Туро гар ёфт, моро хабар кун,
Дигар рах ин ҳикоят мухтасар кун.
Чу ёбя дусте сахташ ниғаҳ дор,
Ба сустя доманаш аз даст магзор.
Бибояд қарн кардан зиндагоня,
Ки сарду гарми касро боз доня.
На бар ҳазл асту бодя кори ёря,
На ёр аст он ки дорад саргароня.
На ёранд, бал фаровон бор бошанд,
На ҳар кас ёр хоня, ёр бошанд.

Дар баёнӣ татӣш

Бибояд фарқ кардан душман аз дуст,
Ки донистан зи душман дуст некуст.
Кучо душман сиришти дуст бошад,
Ки магзи дустя бепуст бошад.

Дар байни волиё

Далелоне, ки биноёни роҳанд,
Сарири мамлакатро подшоҳанд.
Нидода неши худ ҳар як гадое,
Ду олабро зада бар пушти пое.
Ду кави ар пеши эшон арза доранд,
Назар аз чониби Ҳақ барнадоранд.
Ту худ бо раҳравон хешя надоря,
Сару савдон дарвешя надоря.
Чаҳон холя зи мардони Худо нест,
На касро буд он чи мар туро нест.
Дағал бисёр мардон дар миёнанд,
Басе агёр ёрон дар миёнанд.
У Чу ганҷанд он азизон дар харобя,
Талаб кун ганҷи пинҳон то биёбя.
Зи пешет чун ки тан соуда дорад,
Кадомин неши захролуда дорад.
Басе ёрон ба ганҷанду ту меғрур,
Ки то булбул шавя бо табъи махмур.
Ба ҳикмат ҳар дари мақсуд ёбя,
Ба дарди хеш мархам зуд ёбя.

Дар байни ҳаёво

Туро, эй шайх, ҳам даъво набояд,
Ки даъводор бемаъний нашояд.
Бикун коре, ки кор аз кор хезад,
Нишон хоре, ки гул аз хор хезад.
Бидон раҳрову он гаҳ раҳбаря кун,
Надида роҳ тарки сарваря кун.
Кас аз мақсуди мақсад чун шавад шод,
Кас аз аъмо ба амдо чӯяд иршод.
Агар ту толибя, мардя талаб кун,
Ба дарди хеш ҳамдарде талаб кун.
Мазан бо дасту пой дузди дин бус,
Ки дар поят бибандад зарку солус.

Дар байни рибхор

Рибхорон зи аҳли нор бошанд,
Кучо аз хулд бархурдор бошанд.
Басо мушк, ки неъмат чамъ овард,
Ки мурду қаҳбааш бо дигаре х(в)ард.
Басо зар суд кардӣ, хеш шоҳӣ,
Пас он карданд фарзандон гадоӣ.
Рибхора сабук давлат сарояд,
Агар чизе кунад не дархур ояд.
Махур нонаш, агарчи нафъи чон аст,
Ки гирдовардан хони касон аст.
Замину чарх бооранд аз вай,
Худову халқ безоранд аз вай.
Агар сад сол дар дузах нишинад,
Зи молик гайри озурдан набинад.

Дар байни рабоб

Бех аз санъат ба гетя муқбиле нест,
Зи касби даст бехтар ҳосиле нест.
Ба руз андар пайи сомони хеш аст,
Чу шаб дар хона шуд, султони хеш аст.
Хурад бешу кам он моя, ки хоҳад,
Ба руз афзояд он-ч аз вай бикоҳад.
Бибур аз суҳбати ҳар дуну ҳар кас,
Таносуда зи бори миннати кас.
Ба бозу ҳосил орад кути фарзанд.
Хурад хуш бо аёлу хешу пайванд.
Расад сад баркат аз касби ҳалолаш,
Бияфзояд Худо дар касби молаш.
Чу шаб шуд хуфта эмин дар шаби тор,
Чу руз ояд равад боз аз пайи кор.
Ба санъат то ба мустақбил зи мозӣ,
Худо розӣ аз у ҳам халқ розӣ.
Зи касби даст набвад ҳеч оре,
Бех аз мақсад набошад ҳеч коре.

769467

Саге, к-аш бо ту пайванд аст чонӣ,
Бех аз ёре, ки бо ту саргаронӣ.
Набошад айш бе ҳам дӯстонро,
Ки набрад завқ бе гул бӯстонро.
Касе, к-аш озмудӣ, м-озмояш,
Ки бас бошад як бор озмояш.
Ҳамон аст, ар дусад бор озмой,
ки н-ояд ҳаргиз аз мор ошноӣ.
Ҳамоно табъи мор ошуфтано,
Нашояд мор чуз сар кӯфтано.
Агарчи дӯст бинӣ роз аз у пуш,
Ки натвонад нухуфтан рози ту гуш.
Ҳама кас роздориро нашояд,
Ки оби соф аз ҳар кӯза н-ояд.

Дар баёнӣ нависе

Зи навкиса макун ҳаргиз дирам вом,
Ки расвоию шӯр орад саранҷом.
Мадех зар бегарав, гар подшоҳӣ,
Ки душман гардадат гар боз хоҳӣ.
Бувад як ранҷиш аз нододани зар,
Садаш ранҷиш, ки гуй: «зар биёвар».
Мадех зар бегаравгон, нест бехбуд,
Ба шарти он ки бистонӣ аз у зуд.
Ту гар қарзе ситонӣ, ҳам бар он бош,
Чу корат карда ояд, дар амон бош.
Манех миннат, кучо хонӣ ту бошад,
К-аз он шукрона дар чони ту бошад.
Ба хони дигарон бахшиш раҳо кун,
Чавонмардӣ ба хонумони худ кун.
Зи моли худ расон касро маноле,
Ба сайди шер даргунҷад шағоле.
На сим аст, он ки дар имсок монад,
Пас аз мурдан ба зери хок монад.

Суйи Хақкуляқин раҳ анбиёроост,
Камоли маърифат мар Мустафорост.
Надорад э-анбиё кас пояи у,
Сарири харду кави дар сояи у.
Валекин алимро гайр аз ин аст,
Мар эшонро бар ин айнуляқин аст.
Раҳе, к-онҳо ба дида пок кардан,
Ҳакимон он ба илм идрок карданд.

Дар баёнӣ ҷаё

Ҳаё асл аст андар зоти инсон,
Ки дорад одамиро одамисон.
Намуд Эзид ба меъроҷ ошкоро,
Ҳаёву ақлу имон Мустафоро.
Чу бишнид ин хитоб аз Кирдигор у,
Аз ин се ақро кард ихтиёр у.
Ишорат ёфт аз нури Илоҳя,
Аз ин се чиз бигзин он чи хоҳя.
Бигуфт имон, ки бо ақлам гарав кун,
Ҳаё гуфто бибошам кухна нав кун.
Чу хоҷа бозгашт, омад ба даргоҳ,
Ҳаёву ақлу имонаш ба ҳамроҳ.
Ҳаё пеш ор, агар имон-т бояд,
Ки имон беҳаё кай рух намояд.
Касе, к-аш ҳаст бо ақл ошноя,
Кучо тан дар диҳад дар беҳаёя.
Ҳаё бояд, ки дорад одамизод,
Ки лаънат бар вучуди беҳаё бод.

Дар баёнӣ мановил

Чя бандя дар работи пурхатар дил,
Мусофир то ба кай монад ба манзил.
Пул аст ин даҳру ту бар вай равоня,
Насозад хона бар пул корвоне.
Чя хоҳя э-ин сарои орият бурд,

Дар баёни гузашта

Беҳ аз саннон олам деҳқон аст,
Ки ваҳшу тайрро роҳатрасон аст.
Зи сонё ройгон нафъе нахезад,
Зи деҳқон оқибат чизе бирезад.
Нафъи турраи аз деҳқон аст,
Ки хористон аз у чун бустон аст.
Аз ин беҳ бо бани одам чӣ кор аст,
К-аз одам ин нишоне ёдгор аст.
Ба роҳат аз даҳқин мурғу муранд,
Ҳама гар одамию гар сутуранд.
Ба коранду ҳама мардони коранд,
Драқ резанду кути халқ коранд.
Калиди ризқу қисмат сахт дар мушг,
Чароғи дилфурузӣ дар даҳ ангушт.
Ба дунё оқилона тухм киштанд,
Ба уқбо ҷумла дар боғи бихиштанд.
Агар деҳқон чунон бояд, ки шояд,
Сабук гӯй аз малоӣнк даррабояд.
Агар ҷуён қаҳтӣ нон набудӣ,
Касе дар пояи деҳқон набудӣ.

Дар баёни фарш

Се қавм андар ҷаҳон ашрафтارينанд,
Зи мардум он чи хосонанд инанд:
Нахустин поя бартар анбиёрост,
В-аз он поя фурутгар авлиёрост.
Савум поя ҳакимони ҷаҳонанд,
Ки раҳши дониш аз майдон ҷаҳонанд.
Дигар бошад авомуннос мардум,
Ба захми якдигар чун мору каждум.
Чуниинанд анбиён баргузида,
Ҳар он чи гуфта аз Раҳмон шунида.
Бад — ин поя расидан нест касро,
Ба ҳар ҳарза напаймояд ҳавасро.

Дар байни азубо

На бас хуб аст дидори ланмон,
Шуда чун Юсуф андар чанги гургон.
Хама худбинтар аз Фиръавну Намруд,
Чу Намруд аз пари як пашша нобуд.
Яке чун афъии саргашта хаста,
Яке чун акраби думбаршикаста.
Чу надхад доди кас, гар дод хоҳад,
Дилаш аз баҳри симу зар бикоҳад.
Малакхӯе чу хозир гашт бар дар,
Гуруҳи дев бинад дар баробар.
Агар Асхоби Каҳв ояд ба даршон,
Намояд камтар аз саг дар назаршон.
Саломашро зи дур овоз надханд,
Ба қавли мусавӣ розӣ набошанд.
Зи гусола худое бартарошанд.
Биёвезанд Исоро ба хорӣ,
Суми харро харанд аз хоксорӣ.

Дар байни ганҷоат

Мадон ганҷе беҳ аз ганҷи каноат,
Ғанихол аст мағди боқаноат.
Ҳамегуям ман инро чорае нест,
Ки чун ман дар ҷаҳон бечорае нест.
Чя будя, гар гурез астя зи махлук,
Сари хилватнишин будя ба Айюк.
Дарег аст он ки баҳри як дирам зар,
Гухар бо хоҷа бояд кард ҳамсар.
Агар дарвеш, агар шоҳу амир аст,
Ба гетя аз кафоя ногузир аст.
Маро камтар хуриш будиву пушиш,
Ба мадҳи кас накардам ҷаҳду кушиш.
Умедам ҳаст ҳамроҳин мардон,
Аз ин уммед навмедам магардон.
Басе ганҷам бибуду мавзеи хоб,
Сарое бас латифу ҷашмае об.

Ба чуз ду газ кафанро кай тавон бурд?
Ки хоҳя з-ин саро рафтан яке рӯз,
Шабӣ таҷридро шамъе барафрӯз.
Мучаррад бош чун Исои Марям,
Табарро кун чу Иброҳими Адхам.
Ту пеш аз марг з-ин бустон сафар кун.
Хавои боғу бустони дигар кун.
Агар бо молу бо чоғу ганҷя,
Бибояд рафт аз дайри сипанҷя.
Агар молу манולי ту намонад.
Деху гири ту ҷовидон бимонад.
Чу Исо роҳи ту бар осмон аст,
Ҷаҳон як сар ҷароғоҳи харон аст.
Ҳаме дон бигзарад ин умр чун бод.
Ту хоҳя дардманду хоҳя дилшод.
Сарои орият бо кас намонад,
Ҳама кас доман аз вай барфишонад.

Дар баёни гурур

Басе шоҳони бодавлат, ки дидем,
Ба гайр аз он ки дар дафтар шунидем.
Ҳама дар хок рафтанду гунуданд,
Ту гуя дар ҷаҳон ҳаргиз набуданд.
Зи рафтаншон зи хок андар басе нест,
Магар гуя ба хок андар касе нест.
На султону на шаҳ кас боз ёбя,
На аз миру малик оғоз ёбя,
Ҷаҳон чун қаҳбаи чун сурху зард аст,
Ки ҳаргиз у вафо бо кас накардаст.
Яке шуд, дигар омад, ҷой бигрифт,
Ҳамоно мард ҷой бигрифт.
Басе чандин гурури молу зар чист,
Зи мунъим вақти мурдан зортар кист?
Кучо Хушанг, ку Баҳрому кучо гур?
Ки он шоҳони даъводори мағрур?
Буриданд аз сарои фонӣ уммед,
Намонда чуз Худо бокиву ҷовид.

Ав "Насихатнома"

Ба вақти субҳидам мебош бедор,
Магар дар субҳидам бикшоядат кор. /

* * *

Хамушия мояи мардони роҳ аст,
Ки дар гуфтан бисе шарру гуноҳ аст. /

* * *

Зи шарм ар бо фаришта ҳамнишиния,
Зи бешармия ту бо девон қариния. /

* * *

Бубояд оқибатандеш будан,
Бурун аз хешу ҳам бо хеш будан.

* * *

Бузургия чуз ба доноя мапиндор,
Ки нодон ҳамчу хоки роҳ шуд хор. /

* * *

Хирадманд аз тавозуъ моя гирад,
Бузургия аз карам пироя гирад.

* * *

Салоҳи дин бувад парҳезгория,
Тамаъ динро кашад дар хоку хория. /

* * *

1
Худовандо, на бояд тахту тоҷам,
Мадех лекин ба махлуқ эҳтиҷам.
Дили моро ба нури худ сафо дех.
Забонамро ба наъти Мустафо дех.

PDF Compressor Free Version

Сабаби ҷамъияти китоб

Бигуфтам байт сесад аз дили пок,
Ҳам аз хушу забону фаҳму идрок.
Касе, к-аз гафлаташ пунбаст дар гуш,
Чу бархонад, кунад аз дил фаромуш.
Набинад он ки бар чонач фарач нест,
Мақун айше, ки бар аъмо ҳарач нест.
Ба наътат додам ороиш тамомаш,
Хирад карда «Саодатнома» номаш.
Зи ман дурри суханро бор бастан,
Зи некаhtar сухан дар кор бастан.
Дари ин ганҷро бар ту кушодам,
Калиди ганҷ бар дастат ниҳодам.
Тамом аст ин агар доря ту хуше,
Чу дурр дар гуш гириву бикӯшя.
Чашонидам мазоқатро зи ҳар боб.
Ки Хиёри об бишноя зи шӯроб.
Ба чашми сар бубин руи маоня,
Ки то маъия зи сурат боз доня.
Саодат боз хоҳя дар ҳама кор,
Суханҳои шариф аз даст мағзор.
Бикун дар гуш, к-ин дурри самин аст,
Ҳадиси Носири Хисрав ҳамин аст.

Қитъаҳо

PDF Compressor Free Version

Рузе зи сари санг уқобе ба ҳаво хост,
В-андар талаби туъма пару бол биёрост.
Бар ростии бол назар карду чунин гуфт:
Имрӯз хама руи ҷаҳон зери пари мост.
Бар авҷ чу парвоз кунам, аз назари тез,
Мебинам, агар заррае андар тағи дарёст.
Ғар бар сари хошок яке пашша бичунбад,
Чунбидани он пашша аён дар назари мост.
Бисёр манӣ карду зи тақдир натарсид,
Бингар, ки аз ин ҷархи ҷафопеша ҷӣ бархост.
Ногаҳ зи камингоҳ яке сахткамоне,
Тире зи казоган биандоخت бар-ӯ рост.
Бар боли уқоб омада он тирӣ чигарсуз,
В-аз абр мар уро ба сӯйи ҳок фуру кост.
Бар ҳок бияфтоду бигалтид чу моҳӣ,
В-он гоҳ пари хеш кушод аз ҷапу аз рост.
Гуфто аҷаб аст ин ки зи ҷубеву зи оҳан,
Ин тезиву тундиву паридан зи кучо хост.
Бар тир назар карду пари хеш бар ӯ дид,
Гуфто зи кӣ нолам, ки аз мост, ки бар мост.

* * *

Чун тег ба даст ория, мардум натавон кушт,
Наздикӣ Худованд бадӣ нест фаромушт.
Ин тег на аз баҳри ситамгор бикарданд,
Ангур на аз баҳри набиз аст ба ҷархушт.
Исо ба раҳе дид яке кушта фитода,
Хайрон шуду бигрифт ба дандон сари ангушт.
Гуфто ки «киро куштӣ, то кушта шудӣ зор?»
То боз кучо кушта шавад он ки туро кушт.
Ангуст макун ранча ба дар куфтани кас,
То кас накунад ранча ба дар куфтани мушт.

* * *

Ба хурсандя даровар сар, ки растя,
Зи хирс ар дур гаштя, бут шикастя.

* * *

PDF Compressor Free Version
Суханро дар дарозя дор кутох,
Ки аз бисёр гуфтан гум шавад рох.

* * *

Нишин бо ахли илм, эй дуст, модом,
Ки аз дониш беҳя ёбя саранҷом.

* * *

Агар эҳсон куня, бо мустаҳақ кун,
На аз баҳри риё, аз баҳри Ҳақ кун.

* * *

Мақун айби касон то метавоня,
Ки ту, эй дуст, айби худ надоня.

* * *

Ба пур хурдан мақун одат ба як бор,
К-аз он дил тира гардад, чанат афгор.

Сафарнома

PDF Compressor Free Version

Чуни гурд Абумуинилдин Носири Хусрав ал-Кубодиёни ал-Марвази, ки ман марде дабирпеша будам ва аз чумлаи мутасаррифон дар амвол ва аъмоли султони. Ва ба корхон девонӣ машғул будам. Муддате дар он шугла мушошарат намуда, дар миёни ақрон шўхрате ёфта будам. Дар рабеъулохирӣ санаи 437, ки амири Хуросон Абу Сулаймон Чағрибек Довуд бинни Мекоил бинни Салҷуқ буд, аз Марв бирафтам ба шуглаи девонӣ ва ба Панҷдеҳи Марвруд фуруд омадам, ки дар он рӯз қирони Раъс ва Муштарӣ буд. Гузид ҳар ҳочат, ки дар он рӯз хоҳанд, бори таъоло ва тақодус раво кунад. Ба гушае рафтам ва ду ракаат намоз бикардам ва ҳочат хостам, то худон таолло ва таборак маро тавонгарӣ диҳад.

Чун ба назди ёрон ва асҳоб омадам, яке аз вешон шеърро порсия мехонд. Маро шеъре дар хотир омад, ки аз вай дархостам, то ривоят кунад. Бар коғазе навиштам, то ба вай диҳам, ки ин шеърро бархон. Ханӯз бад-ӯ надода будам, ки ӯ ҳамон шеър бинайниҳӣ оғоз кард. Он ҳол ба фоли нек гирифтам ва ба худ гуфтам: «Худо хочати маро раво кард».

Пас аз он ҷо ба Ҷузҷонон шудам ва қурби як моҳ бибудам ва шароб пайваста хурдаме.

Шабе дар хоб дидам, ки яке маро гуфт:

«Чанд хоҳя хурдан аз ин шароб, ки хирад аз мардум зоил кунад, агар бар хуш бошя бехтар». Ман ҷавоб гуфтам, ки : «Хукамо ҷуз ин ҷизе натавонистанд сохт, ки андуҳи дунё кам кунад». Ҷавоб дод, ки «Бехирадӣ ва беҳушӣ роҳате набошад, ҳаким натавон гуфт касеро, ки мардумро ба беҳушӣ раҳнамун бошад, балки ҷизе бояд талабид, ки хирад ва хушро бияфзояд». —Гуфтам, ки «ман инро аз кучо орам». Гуфт: «Ҷуянда ёбанда бошад» ва пас сӯи қибла ишпорат кард ва дигар сухан нагуфт.

Чун аз хоб бедор шудам, он ҳол тамом бар ёдам буд, ин насихат бар

Бахт обест гаҳ хушу гаҳ шур,
Гоҳ тираи сиёху гоҳ чу занг.
Бахт мардест аз қиёси ду руй,
Халқ кушта бад у дарун ованг.
Ба яке чангаш охта дашнаст,
Ба дигар чанг менавозад чанг.
Чун биёшуфт бар куланг бар абр,
Гум шавад роҳ бар парандакуланг.
В-ар ба Чайхун бар, аз ту баргардад,
Мутахайир бимонадат бар Ганг.
Ҳеч касро ба бахт фаҳре нест,
З-он ки у хуфт, нест бофарханг.
Ба як андоваанд бар дари бахт,
Марди фарханг бо мукомару шанг.

* * *

Мяро ёрест чун танҳо нишнам,
Сухангӯе, амине, роздоре.
Яке пушт асташу сад руй ҳасташ.
Ба хубя ҳар яке хамчун баҳоре.
Ба пушташ барзанам дасте чу донам,
Ки биншастаст бар рӯяш гӯборе.
Сухангӯе, баовове, валекин,
Нагуяд, то наёбад хушёре.
Набиня, нашнавя ту кавли уро,
Набинад кас чунин ҳаргиз аёре.
Ба ҳар вақт аз суханҳои ҳакимон,
Ба рӯяш барнабинам ёдгоре.
Нагуяд то ба рӯяш нангарам ман,
На чун ҳар жожхое, бодсоре.
Ба торикя сухан ҳаргиз нагуяд.
Чу бо ҳашмат машхур шахриёре.
Ба суҳбат бо чунин ёре ба Юмгон,
Ба сар бурдам ба пиря рӯзгоре.

Хамонро гарази вай он буд, ки ман бидонад, ки у шогирди Абуалая
Синост. Чун бо эшон дар баҳс шудам, у гуфт: «Ман чизе сипохона
донам **PDF Compressor Free Version** аз хисоб бихонам».

Аҷаб доштам ва берун омадам, гуфтам: «Чун чизе намедонад, чӣ ба
дигаре омузад».

Ва аз Балх то ба Рай сесаду панҷоҳ фарсанг хисоб кардам ва гуянд
аз Рай то Сова сӣ фарсанг ва аз Рай ба Сипохон панҷоҳ фарсанг
ва миёни Рай ва Омил сӣ фарсанг. Ва миёни Рай ва Омил куҳи
Давоманд аст, монанди гунбаде, ки онро Лавосон гуянд, бар сари он
чоҳест, ки навшодир аз он чо ҳосил мешавад ва гуянд, ки кибрит низ.
Мардум пусти гов бибаранд ва пури навшодир кунанд ва аз сари
куҳ бигалтонанд, ки ба роҳ натавон фуруд овардан.

Панҷуми муҳаррами санаи чорсаду сию ҳашт, даҳуми мурдодмоҳи
санаи чорсаду понадаҳ аз таърихи Форс ба чоғиби Қазвин равона
шудам ва ба деҳаи Куҳа расидам, қаҳт буд ва он чо як ман нони чав
ба ду дирхам мелоданд.

Аз он чо бирафтам, нӯҳуми муҳаррам ба Қазвин расидам, боғистони
бисёр дошт бе девору қор ва ҳеч чиз, ки монетъ шавад дар рафтани
роҳ набуд. Ва Қазвинро шаҳри неку дидам, бо рӯи ҳасин ва кунгура
бар он ниҳода ва бозорҳо хуб, илло он, ки об дар вай андак буд, дар
қорез ба зери замин. Ва райси он шаҳр марде алавий буд ва аз ҳама
сайноъҳо, ки дар он шаҳр буд, кафшгар бештар буд.

Дувоздаҳуми муҳаррами санаи чорсаду сию ҳашт аз Қазвин бирафтам
ба роҳи Бел ва Кубон, ки рустоки Қазвин аст.

Ва аз он чо ба деҳе, ки Харзавил хонанд. Ман бо бародарам ва
гуломане хинду, ки бо мо буд, эде андак доштем. Бародарам ба
деҳа даррафт, то чизе аз баққол бихарад. Яке гуфт, ки чӣ мекоҳӣ,
баққол манам. Гуфтам: ҳар чӣ бошад, моро шояд, ки гарибем ва
баргузар. Гуфт: «Ҳеч чиз надорам». Баъд аз он ҳар кучо касе аз ин
наъ суҳан гуфтӣ, гуфтаме: «Баққоли Харзавил аст». Чун аз он чо
бифафтам, ишбебе қавӣ буд, чун се фарсанг бифафтам, деҳе аз хисоби
Торум буд. Барзулайр мегуфтанд. Гармсер ва дарахтони бисёр аз
шору ағҷер буд ва бештар худрӯй буд. Ва аз он чо бифафтам, руде

ман кор кард ва бо худ гуфтам, ки «Аз хоби чихнасола няз бедор гардам». Андешидам, ки то хама афъол ва амволи худ бадал накунам, фарах набам. Рузи шанбе, шашуми чимодилохири санаи чорсаду сию хафт, нимаи даймохи порсиёнсол бар чахорсаду дахи ядигурди сару таян бишустам ва ба масчиди чомеъ шудам ва намоз кардам ва ёр хостам аз бори таборак ва таъоло ба гузоридани он чӣ бар ман воҷиб аст ва даст боз доштан аз мувҷиёт ва ношоист, чунон, ки ҳақ субҳонаху ва таолло фармудааст.

Пас аз он ҷо ба Шибургон рафтам, шаб ба деҳан Борёб будам ва аз он ҷо ба роҳи Санглон ва Толиқон ба Марваруд шудам. Пас ба Марв рафтам ва аз он шутл, ки ба уҳдаи ман буд, муоф хостам ва гуфтам, ки «маро азими сафари кибла аст».

Пас ҳисобе, ки буд, ҷавоб гуфтам ва аз дунёя он чӣ буд, тарк кардам, илло андак заруря.

Бисту сеюми шаъбон ба азия Нишопур берун омадам ва аз Марв ба Сарахс шудам, ки сӣ фарсанг бошад, аз он ҷо чихил фарсанг аст. Чахоршанбеи охири ин моҳ кусуф буд. Рузи шанбе ёдаҳуми шаввол дар Нишопур шудам. Ҳокими замон Тутралбек Мухаммад буд, бародари Чағрибек ва мадрасе фармуда буд ба наздики бозори Сарроҷон ва онро иморат мекарданд ва ӯ ба вилояттиря ба Исфохон рафта буд бори аввал.

Дувуми зилқатъа аз Нишопур берун рафтам дар сӯхбати Хоча Муваффақ, ки хочаи султон буд. Ба роҳи Кубон ба Кумас расидам ва зиёрати шайх Боязиди Бастомӣ бикардям. Рузи одина ҳаштуми зилқатъа аз он ҷо ба домгон рафтам, гурӯаи зилқичҷаи санаи чорсаду сию хафт ба роҳи Обхуря ва Чоштхорон ба Симнон омадам ва он ҷо муддате мақом кардам ва талаби аҳли илм кардам, мардеро нишон додам, ки уро устод Аля Нисоя мегуфтанд. Наздики вай шудам, марде ҷавон буд, суҳан ба забони порся ҳамегуфт, ба забони аҳли Дайлам ва мўйкушуда, чамъе пешни вай ҳозир, гурӯхе Иклюдус мехонданд ва гурӯхе тиб ва гурӯхе ҳисоб. Дар аснои суҳан мегуфт, ки бар устод Абӯалӣ Сино раҳматуллоҳи алайҳ чунин хондам ва аз вай чунин шунидам.

сню хашт ба шаҳри Табрез расидам ва он панҷуми шаҳривармохи қадим буд ва он шаҳр қасабан Озарбойҷон аст, шаҳри ободон, тулу арзаш шаймудам ба гом, ҳар як ҳазору чаҳорсад буд.

PDF Compressor Free Version

Ва подшоҳи вилояти Озарбойҷонро чуни зикр мекарданд дар хутба: ал-амирул аҷал, сайфуд-даъват ва шарафумиллат Абумансур Ваҳсудон бинни Муҳаммад мавло амиралмуъминин».

Маро ҳикоят карданд, ки «Бад-ин шаҳр зилзила афтод шаби панҷшанбеи ҳафдаҳуми рабеъулаввали санаи чаҳорсаду сию чор ва дар айёми мустариқа буд пас аз намози хуфтан. Баъзе аз шаҳр хароб шуда буд ва баъзе дигарро осебе нарасида буд ва гуфтанд чихил ҳазор одамӣ ҳалок шуда буданд. Ва дар Табрез Қатрон ном шоирро дидам, шегре нек мегуфт, аммо забони форсӣ неку намедонист, пеши ман омад. Девони Муңчик ва девони Дақиқи биёвард ва пеши ман бихонд ва ҳар маънӣ, ки уро мушкӣ буд, аз ман пурсид, бо у бигуфтам ва шарҳи он бинавишт ва ашғори худ ба ман хонд.

Чаҳордаҳуми рабеъулаввал аз Табрез равона шудем ба роҳи Маранд ва бо лашкаре аз он амир Ваҳсудон то Хуӣ бишуд ва аз он ҷо бо расуле бирафтам то Барқарӣ ва аз Хуӣ то Барқарӣ сӣ фарсанг аст ва дар рӯзи дувозаҳуми ҷимодиолаввал он ҷо расидем ва аз он ҷо ба Вон ва Вустон расидем, дар бозори он ҷо гушти хук, ҳамчунон, ки гушти гусфанд, мефурухтанд ва зану мардонӣ эшон бар дуқонҳо нишаста шароб мехӯрданд бе таҳошӣ ва аз он ҷо ба шаҳри Ихлол расидам ҳаҷдаҳуми ҷимодиолаввал. Ва ин шаҳр сарҳадди мусулмон ва арманиён аст ва аз Барқарӣ то ин ҷо нуздаҳ фарсанг аст. Ва он ҷо амире буд. Уро Насруддава гуфтандя умраш зиёдат аз сад сол буд. Писарони бисёр дошт, ҳар якеро вилояте дода буд ва дар ин шаҳри Ихлол ба се забон сухан гуянд: тоя ва порсӣ ва арманӣ ва зании ман он бувад, ки Ихлол бад-ин сабаб номи он шаҳр ниҳодаанд. Ва муомилаи он ҷо ба пул бошад ва ратли эшон сесад дирам бошад. Бистуми ҷимодиолаввал аз он ҷо бирафтам, ба работе расидам барфу сармон азим буд ва дар саҳрое, дар пеши шаҳр миқдоре роҳи ҷуби ба замин фуруъ бурда буданд, то мардум рӯзи барфу дама бар хинҷори он ҷуб мераванд.

об буд, ки онро Шоҳруд мегуфтанд. Бар канори рӯд деҳе буд, ки Хандон мегуфтанд ва боҷ меситонданд аз ҷихати амири амирон ва аз мулки Ғайламиён. Бул ва чун он рӯд аз ин деҳа бигузарад ба руди дигар пайвандад, ки онро Сапедруд гуянд. Ва чун ҳар ду рӯд ба ҳам пайванданд ба даррае фуру раванд, ки суи Машриқ аст аз кухи Гелон ва он об ба Гелон мегузарад ва ба дарёи Обискун меравад ва гуянд, ки ҳазору чаҳорсад рӯдхона дар дарёи Обискун мерезад, ва гуфтанд, ки як ҳазору дувист фарсанг даври ӯст ва дар миёни дарё ҷазоир аст ва мардуми бисёр ва ман ин ҳикоят аз мардум бисёр шунидам.

Акнун ба сари ҳикоят ва кори худ шавам:

Аз Хандон то Шамирон се фарсанг биёбонакест ҳама санглох ва он қасабаи вилояти Торум аст ва ба канори шаҳр қалъае баланд, бунёдаш бар санги хора ниҳодааст, се девор дар гирди ӯ кашида ва қорезе аз миёни қалъа фуру бурида то канори рӯдхона, ки аз он ҷо об бароваранд ва ба қалъа баранд ва ҳазор мард аз меҳтарзодагонии вилоят дар он қалъа ҳастанд, то касе бегоҳӣ ва саркашӣ натавонад кард ва гуфтанд он амиро қалъаҳон бисёр дар вилояти Дайлам бошад ва аҳлу эмини тамом бошад, чунин, ки дар вилояти ӯ касе натавонад, ки аз касе ҷизе ситонад ва мардумон, ки дар вилояти вай ба масҷиди одина раванд, ҳама кафшхоро беруни масҷид бигузоранд ва ҳеч кас кафши он касонро набарад ва ин амир номи худро бар коғаз чунин нависад, ки: «Марзабон-ул дайлам хайли Ҷелон Абусолех мавло амиралмуъминин» ва номаш Ҷистон Иброҳим аст.

Дар Шамирон марде неқ дидам, аз Дарбанд буд, номаш Абулфазл халифа бини Аля ал-файласуф, марде аҳл буд ва бо мо кароматҳо кард ва карамҳо намуд ва бо ҳам баҳсҳо кардем ва дӯстӣ афтод миёни мо, маро гуфт: «Чӣ азм дорӣ?».

Гуфтам: «Сафари қибларо ният кардаам». Гуфт: «Ҳоҷати ман он аст, ки ба вақти мурочиат гузар бар ин ҷо кунӣ, то туро боз бинам!». Бисту шашуми муҳаррам аз Шамирон мерафтам, чаҳордахуми сафарро ба шаҳри Сароб расидам ва понздахуми сафар аз шаҳри Сароб бирафтам ва аз Саидобод гузаштам, бистуми сафари санаи чорсаду

гармобаҳо ва масҷиди ҷомеъи дигарест, ки рузи одина он ҷо ҳам номоз кунад ва аз сӯи шимол суре дигарест, ки онро Мухаддаса гуянд, **PDF Compressor Free Version** ва масҷиди ҷомеъ ва ҳаммомот хама тартибӣ.

Ва султони вилоятро хутба чунин кунад:

Ал-амирул-аъзам, извул-ислом Саъдуддин, насруддавлат ва шарафулмиллат Абунаср Аҳмад, марде садсола ва гуфтанд, ки хаст. Ва ратли он ҷо ҷаҳорсаду ҳаштод дирам санг бошад. Ва ин амир шаҳре сохтааст бар ҷаҳор фарсангини Миёфориқин ва онро Насрия ном кардаанд ва аз Омад то Миёфориқин нуҳ фарсанг аст.

Шашум руз аз даймоҳи қадим ба шаҳри Омад расидем. Бунёди шаҳр ба санги яклухт ниҳода ва тули шаҳр ба масоҳати ду ҳазор гом бошад ва арз ҳам чандин. Ва гирди у суре кашидааст аз санги сиёҳ, ки хиштҳо буридааст аз садманӣ то якҳазорманӣ ва бештари ин сангҳо чунон ба якдигар пайваستاаст, ки ҳеч гилу гач дар миёни он нест. Болон девор бист арш иртифоъ дорад ва паҳнон девор даҳ арш. Ба ҳар сад газ бурҷе сохта, ки нимаи доираи он ҳаштод газ бошад ва кунгураи у ҳам аз ин санг. Ва аз андаруни шаҳр дар бисёр ҷой нардбонҳои сангин бастааст, ки бар сари бора тавонад шуд. Ва бар сари ҳар бурҷе чангтоҳе сохта. Ва ҷаҳор дарвоза бар ин шаҳристон аст, хама охани бечуб, ҳар яке руӣ ба ҷиҳате аз ҷиҳоти олам. Шарқиро: Бобуддаҷла гуянд, гарибино. Бобуррум, шимолро: Бобуларман, чанубиро: Бобуттал. Ва беруни ин сур сури дигар аст ҳам аз ин санг, болон он даҳ газ. Ва хама сарҳои девор кунгура ва андаруни кунгура мамаре сохта чунон ки бо силоҳи тамои мард бигузарад ва биистад ва чанг кунад ба осонӣ.

Ва ин сури берунро низ дарвозаҳои охани барнишондаанд муҳолифи дарвозаҳои андаруни. Чунинки чун аз дарвозаҳои сури аввал дарраванд, маблаге дар фусайл бибояд рафт, то ба дарвозаи сури дуввум расад ва фарроҳии фусайл понздаҳ газ бошад. Ва андар миёни шаҳр чашмаест, ки аз санги хора берун меояд, миқдори панҷ оснегард, обе бағоят хуш ва ҳеч кас надонад аз кучо меояд. Ва дар он шаҳр ашқор ва басотин аст, аз он об сохтаанд. Ва амиру ҳокими

Аз он чо ба шаҳри Батлис расидам, ба даррае дар-нихода буд. Он чо асал харидем, сад ман ба як динор даромада буд ба он хисоб, ки ба мо бифурӯхтанд. Ва гуфтанд дар ин шаҳр касе бошад, ки уро дар як сол сесад-чорсад хик асал ҳосил шавад. Ва аз он чо бирафтем, қалъае дидем, ки онро «Киф-унзур» мегуфтанд, яъне биисту бингар. Аз он чо бигузаштем, ба чое расидем, ки он чо масҷиде буд, мегуфтанд, ки Увайси Қарий сохтааст. Ва дар он худуд мардумро дидем, ки дар куҳ мегардиданд ва чубе чун дарахти сарв мебуриданд. Пурсидам, ки «Аз ин чӣ мекунед? Гуфтанд: «Ин чубро як сар дар оташ мекунем ва аз дигар сари он қатрон берун меояд, ҳама дао чоҳ чамъ мекунем ва аз он чоҳ дар зуруф мекунем ва ба атроф мебарем. Ва ин вилоятҳо, ки баъд аз Ихлот зикр карда шуд ва ин чо мухтасар кардем, аз хисоби Миёфорикӣ бошад. Аз он чо ба шаҳри Арзан шудем, обод ва неқу буд бо оби равон ва басотин ва ашқор ва бозорҳои нек ва дар он чо дар озармоҳи порсийён дувист ман ангур ба як динор мефурӯхтанд, ки онро рази Армониш мегуфтанд. Аз он чо ба Миёфорикӣ расидем, аз шаҳри Ихлот то Миёфорикӣ бисту ҳаш фарсанг буд ва аз Балх то Миёфорикӣ аз ин роҳ, ки мо омадем панҷсаду панҷоҳу ду фарсанг буд ва рӯзи одинак бисту шашуми чимодниолаввали санаи чаҳорсаду сию ҳашт буд ва дар ин вақт барги дарахтҳо ханӯз сабз буд.

Борае азим буд аз санги сафед баршуда, ҳар санге миқдори понсад ман. Ва ба ҳар панҷоҳ газе бурҷе азим сохта ҳам аз ин санги сафед, ки гуфта шуд. Ва сари бора ҳама кунгураҳо барнихода, чунон, ки гӯй имрӯз устод даст аз-аш боздоштааст. Ва ин шаҳро як дар аст аз сӯи мағриб ва даргоҳе азим баркашидааст ва тоқе сангин ва даре оҳанин бе чуб бар он чо таркиб карда. Ва масҷиди одинае дорад, ки агар сифати он карда мешавад, ба татвил анҷомад. Харчанд соҳиби китоб шарҳе ҳар чӣ тамомтар навиштааст ва гуфт, ки:

Мутаваззое, ки дар он масҷид сохтаанд, чихил ҳучра дар пеш аст ва ду чӯй оби бузург мегардад, дар ҳама хонаҳо яке зоҳир истеъмолро ва дигар тахтуларз пинҳон, ки сифл мебарад ва чоҳро пок мегардонад. Ва берун аз ин шаҳристон дар рабзе, корвонсароҳо ва бозорҳост ва

ман омад, шастсола буда бошад ва гуфт: «Курон ба ман омуз», «Кул аъзузу бираббил нос» уро талкин мекардам ва у ба ман мехонд, чун ман гуфт «Таббат ва иннос», гуфт: «араайтаннос» низ бигуям? Ман гуфтам, ки: «Он сурра беш аз ин нест». Пас гуфт: «он сураи «нақолат-ал-хатаб кадом аст?» ва намедонист, ки андар сураи «Таббат», «хаммолат-ал-хатаб», гуфтааст, на «нақолат-ал-хатаб» ва он шаб чандон, ки бо вай боз гуфтам сураи «Кул-аъзузу бираб» бигу ёд натавонист гирифтани марде араби шастсола.

Шанбен дувуми рачаби санаи чаҳор саду сию ҳашт ба Суруч омадем, дувум рӯз аз Фурот бигузаштем ва ба мунбич расидем. Ва он нахустин шахрест аз шахрҳои Шом, аввали баҳманмоҳи қадим буд ва ҳавон он чо азим хуш буд. Ҳеч иморат аз беруни шахр набуд ва аз он чо ба шахри Халаб рафтам. Аз Миёфорикин то Халаб сад фарсанг бошад. Халабро шахри неку дидам, борае азим дорад. Иртифоаш бисту панҷ арш қиёс кардам. Ва қалъае азим ҳама бар санг ниҳода, ба қиёси Балх бошад, ҳама ободон ва биноҳо бар сари ҳам ниҳода. Ва он шахр боҷоҳ аст миёни билоди Шом ва Рум ва Диёри бакр ва Мисру Ироқ. Ва аз ин ҳама билод туччор ва бозаргонон он чо раванд. Чаҳор дарвоза дорад, Бобуляхуд, Бобуллох, Бобулчинон, Боби Антоқия. Ва санги бозори он чо ратли зоҳиря-чаҳорсаду ҳаштод дирам бошад. Ва аз он чо чун суи ҷануб раванд, бист фарсанг шахри Ҳамо бошад ва баъд аз он Ҳамс ва то Димишқ панҷоҳ фарсанг бошад аз Халаб. Ва аз Халаб то Антоқия дувоздах фарсанг бошад ва ба шахри Тароблис ҳамин қадар. Ва гуянд то Кустантания дувист фарсанг бошад.

Ёздаҳуми рачаб аз шахри Халаб беруи шудем, ба се фарсанг дехе буд Ҷундикунсирин мегуфтанд. Ва дигар рӯз чун шаш фарсанг шудем, ба шахри Сурмин расидем, бора надошт. Шаш фарсанги дигар шудем, Муарратунвуъмон буд, борае сангин дошт, шахре ободон ва бар дари шахр устуворе сангин дидам, чизе дар он навишта буд ба хатте дигар аз тозя, аз яке пурсидам, ки «ин чӣ чиз аст» гуфт: «Тилисми каждумя» аст, ки харгиз ақраб дар ин шахр набошад ва наёяд ва агар аз беруи оваранд ва раҳо кунанд, бигурезад».

он шахр писари он Насруддава аст, ки зикр рафт. Ва ман фаровон шахрхо ва калъахо дидам дар атрофи олам, дар билоди араб ва аҷам ва хинд ва турк мисли шахри Омад ҳеч ҷо надидаам, ки бар рӯи замин чунон шаҳре бошад ва на низ аз касе шунидаам, ки гуфт: «Чунон ҷои дигар дидаам». Ва масҷиди ҷомеъ ҳам аз санги сиёҳ аст, чунон, ки аз он росттар ва маҳкамтар натавонад буд. Ва дар миёни ҷомеъ дувисту анд сутуни сангин бардоштааст, ҳар сутуне як пора санг ва бар сари тоқҳо задааст-кутоҳ аз он. Ва саффе дигар тоқ зада бар сари он тоқҳои бузург. Ва ҳама бомҳои ин масҷид ба харпушта пушида ҳама наҷорат ва нуморат ва манкушу мадхун карда. Ва андар соҳати масҷид санге бузург ниҳодааст ва ҳама сангини мудаввари азими бузург бар сари он санг ниҳода ва иртифоаш қомати марде ва даври дунраи он ду газ ва нонжае биринҷин аз миёни ҳавз баромада, ки оби софе ба фаввора аз он берун меояд, чунонки мадҳал ва маҳраҷи он об пайдо нест.

Ва мувазаои азими бузург ва чунон неқ сохта, ки беҳ аз он набошад, илло ки санги Омад, ки иморат кардаанд, ҳама сиёҳ аст ва аз они Миёфориқин сафед. Ва наздики масҷид калисоест азим ба тақалуф ҳам аз санг сохта ва замини калисо мураҳхам карда шуда ба нақшҳо. Ва дар ин калисо бар торами он, ки ҷои ибодати тарсоён аст, даре оҳанин мушаббақ дидам, ки ҳеч ҷой мисли он даре надида будам. Ва аз шахри Омад то Ҳаррон ду роҳ аст, якеро ҳеч ободонӣ нест ва он чихил фарсанг аст. Ва бар роҳе дигар ободонӣ ва дехҳои бисёр аст, бештар аҳли он насорӣ бошад ва он шаст фарсанг бошад. Мо бо қорвон ба роҳи ободонӣ шудем, саҳрое бағоят ҳамвор буд, илло он ки ҷағдон санг буд, ки сатур албатта ҳеч гоми бесанг наниҳодӣ.

Рузи одинаи бисту панҷуми чимодиолоҳири санаи ҷаҳорсаду сию ҳашт ба Ҳаррон расидем, дувуми озармоҳи қадим, ҳавон он ҷо дар он вақт чунин буд, ки ҳавон Ҳуросон дар наврӯз.

Аз он ҷо бирафтем ба шаҳре расидем, ки Курул номи он буд, ҷавонмарде ба хонан худ моро меҳмон кард.

Чун дар хонан вай даромадем, арабе бидавӣ даромад, ба наздики

яке чанубя ба Димишк, меравад. Мо ба роҳи сохил рафтем. Дар
кӯх чашмае дидам, ки гуфтанд: «Хар сол чун нимаи шаббон бигузарад,
об ҷорӣ шавад аз он ҷо ва се рӯз равон бошад ва баъд аз се рӯз як
қатра на...

PDF Compressor Free Version

Мардуми бисёр бар он ҷо ба зиёрат раванд ва такарруб чуянд ба
худованди субхонаху ва таоло ва иморат ва ҳаваҳо сохтаанд он ҷо.
Чун аз он бигузаштем, ба саҳрое расидем, ки ҳама наргиис буд шукуфта,
чунонки тамомати он саҳро сапед менамуд аз бисёрии наргиисҳо. Аз
он ҷо бирафтем, ба шаҳре расидем, ки онро Ирка мегуфтанд. Чун аз
Ирка ду фарсанг бигузаштем, ба лаби дарё рӯй аз суи чануб чун
панҷ фарсанг бирафтем, ба шаҳри Тароблис расидем ва аз Ҳалаб то
Тароблис ҷил фарсанг буд, бад-ни роҳ, ки мо рафтем, рузи шанбе
панҷуми шаббон он ҷо расидем. Хаволи шаҳр ҳама кишоварзӣ ва
басотин ва анҳор буд ва найшакар бисёр буд ва дарахтони норинҷ
ва турунҷ ва мавз ва лимӯ ва хурмо ва ширай найпакар дар он вақт
мегирифтанд. Шаҳри Тароблисро чунон сохтаанд, ки се ҷониби ӯ
бо оби дарёст, ки чун оби дарё мавҷ занад, маблағе дар боруи шаҳр
барравад, чунонки як ҷониб, ки бо хушк дорад, кундле азим кардаанд
ва дари оҳанине маҳкам бар он ниҳодаанд. Ҷониби шарқии бора аз
санги тарошида аст ва кунгураҳо ва муқоталот ҳамчунин. Ва арродаҳо
бар сари девор ниҳода, хавфи эшон аз тарафи Рум бошад, ки ба
киштиҳо қасди он ҷо кунанд. Ва масохати он шаҳр ҳазор арш аст.
Дар ҳазор арш тим ҷаҳору панҷ табақа ва шаш низ ҳам ҳаст ва
кучаҳо ва бозорҳои неку ва покиза, ки гуӣ ҳар яке қасрест ораста ва
ҳар таому мева ва маъкул, ки дар ачам дида будам, ҳама он ҷо
мавҷуд буд, бал ба сад дараҷа бештар. Ва дар миёни шаҳр масҷиди
одина покиза ва неку ораста ва ҳасин ва дар зери қубба ҳавзест аз
руҳом ва дар миёнаш фавворан биринҷин. Ва дар бозор машриғе
сохтаанд, ки ба панҷ ноижа оби бисёр берун меояд, ки мардум
бармегиранд ва фозил ба замин мегузарад ва ба дарё дармеравад.
Ва гуфтанд, ки бист ҳазор мард дар ин шаҳр аст ва савод ва рустоқҳои
бисёр дорад. Ва он ҷо коғаз неку созанд мисли коғази самарқандя,
бал бехтар ва ин шаҳр тааллуқ ба султони Миср дошт. Гуфтанд

Болои он сутун даҳ арш қиёс кардам ва бозорҳои он бисёр маъмур
дидам. ва масҷиди одинаи шаҳр бар баландӣ ниҳодааст, дар минеи
шаҳр, ки аз ҳақ чониби ки хоҳанд ба масҷид даршаванд, сенздаҳ
дараҷа бар боло болаш шуд ва кишоварзӣи инсон ҳамма гандум аст ва
бисёр аст. Ва дарахти анғир ва зайтун ва пиставу бодом ва ангур
фаровон аст. Ва оби шаҳр аз борон ва чох бошад. Дар он марде
буд, ки Абулаълои Муаррӣ мегуфтаанд, нобино буд ва раиси шаҳр у
буд, неъмате бисёр дошт ва бандогон ва коргарони фаровон ва худ
ҳамаи шаҳр уро чун бандогон буданд ва худ тариқи зӯҳд пеш гирифта
буд, гилеме пушида ва дар хона нишаста, ням ман ноин чавин
ротиба карда, ки чун он ҳеч чиз нахуред. Ва ман ки маъия шунидам,
ки дар сарой боз ниҳодааст ва нузвоб ва мулозимони у кори шаҳр
месозанд, магар ба куллиёт, ки рӯзе ба у кунанд ва вай неъмат
хеш аз ҳеч кас дарег надорад ва худ соимуддаҳри қоимуллайл бошад
ва ба ҳеч шугли дунё машғул нашавад ва ин мард дар шеър ва адаб
ба дараҷаест, ки афозили Шому Мағриб ва Ироқ муқирранд, ки дар
ин аср касе ба пояи у набудааст ва нест. Ва китобе сохта овро
«Ал-фусулу-в-ал-ғоёт» ном ниҳода ва суланҳо овардааст мармуз ва
масалҳо ба алфози фасеҳ ва аҷиб, ки мардум ба он воқиф намешаванд.
магар бар баъзе андак ва он касе низ ки ба вай хонад, чунон ки уро
тухмат кардаанд, ки ту ин китобро ба муоразан қуръон кардай. Ва
пайваста зиёдат аз дувист кас аз атроф омада бошад ва пешу у адаб
ва шеър хонанд ва шунидам, ки уро зиёдат аз сад ҳазор байт шеър
бошад. Касе аз у пурсид, ки «Эзид таборак ва таоло худон бобаракат
ва олитарин ин ҳама молу неъмат туро додааст. Чӣ сабаб аст, ки
мардумро медихӣ ва хештан намехурӣ?». Ҷавоб дод, ки «Маро
беш аз ин нест, ки мехӯрам». Ва чун ман он чо расидам, ин мард
ханӯз дар ҳаёт буд.

Понздаҳуми рачаби санаи чаҳорсаду сию ҳашт аз он чо ба Қуймот
шудем ва аз он чо ба шаҳри Ҳамо шудем, шаҳре хуш, ободон бар
лаби оби Ося ва ин обро аз он сабаб Ося гуянд, ки ба чониби Рум
меравад, яъне чун аз билоди ислом ба билоди куфр меравад, осист ва
бар ин об дулобҳои бисёр сохтаанд. Пас аз он чо роҳ ду мешавад,

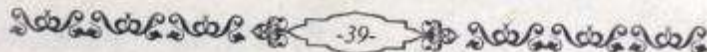

якero хашт арш қиёс кардам, дар тулу дар арз чаҳор арш, ки ҳар як аз он тахминан ҳафт ҳазор ман бошад ва ин ҳама санғхоро қандакорӣ ва наққорӣ хуб карда, чунончӣ дар ҷуб бад-он некуи кам кутанд ва ҷуз ин тоқе бинон дигар наомадааст бад-он ҳавля. Пурсидам, ки «ин чӣ ҷой аст? Гуфтанд, ки «Шунидем, ки ин дар боғи Фиръавн будааст ва бас қадим аст». Ва ҳама саҳрои он ноҳияг сугунҳон рухом аст ва сарсугунҳо ва тансугунҳо ҳама рухоми манқуши мудаввар ва мураббаъ ва мусаддас ва мусамман ва санғ азим салб, ки оҳан бар он кор намекунад, ва бад-он ҳаволя ҳеч ҷои кӯҳя на, ки гумонафтад, ки аз он ҷо буридаанд ва санге дигар ҳамчу маъҷуне менамуд, чунон ки санғҳои дигар мусаххари оҳан буд.

Ва андар навоҳии Шом понсад ҳазор сугун ё сарсугун ва тан беш афтадааст, ки ҳеч офарида надонад, ки он чӣ будааст ё аз кучо оварда аст.

Пас аз он ба шаҳри Сайдо расидем, ҳам ба лаби дарё. Найшакар бисёр кишта буданд ва бораи сангини маҳкам дорад ва се дарвоза ва масҷиди одинаи хуб бо рӯзе тамои, ҳама масҷид ҳасирҳои мунаққаш андохта ва бозоре неку ораста, чунонки чун он бидидам, гумон бурдам, ки шаҳро биёрастаанд кудуми султонро ё башорате расидааст. Чун пурсидам, гуфтанд: «Расми ин шаҳр ҳамеша чунин бошад». Ва боғистон ва ашқори он чунон буд, ки гуя подшоҳе сохтааст ба ҳавас ва кӯшке дар он бароварда ва бештар дарахтҳо пурбор буд.

Чун аз он ҷо панҷ фарсанг бишудем, ба шаҳри Сур расидем, шаҳре буд дар канори дарё, синче буда буд ва он ҷо он шаҳр сохта буд ва чунон буд, ки барои шаҳристон сад газ беш бар замини хушк набуд, боқӣ андар оби дарё буд ва борае сангини тарошида ва дараҳои онро ба қир гирифта, то об дарнаёяд ва масоҳати шаҳр ҳазор дар ҳазор қиёс кардам ва тиме панҷ шаш табақа бар сари якдигар ва фаввора бисёр сохта ва бозорҳои неку ва неъматӣ фаровон. Ва ин шаҳри Сури маъруф аст ба молу тавонгарӣ дар миёни шаҳрҳои соҳили Шом ва мардумонаш бештар шианд. Ва қозие буд он ҷо марде сунимазҳаб, писари Абууқайл мегуфтанд, марде нек ва

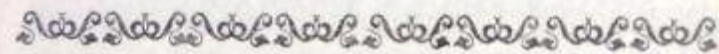

сабаб он, ки вақте лашкаре аз кофири рум омада буд ва ин мусулмонон ба он лашкар ҷанг карданд ва он лашкарро қаҳр карданд, султони Миср хироч аз он шаҳр бардошт ва ҳамеша лашкаре аз он султон он ҷо ништа бошад ва солоре бар сари он лашкар, то шаҳрро аз душман нигоҳ дорад ва бочоҳест он ҷо, ки киштихое, ки аз тарафи Рум ва Фаранг ва Андалус ва Магриб биёяд, ушр ба султон диҳад ва арзоқи лашкар аз он бошад ва султонро он ҷо киштихо бошад, ки ба Рум ва шаҳри Суқлия ва Магриб раваид ва тичорат кунанд ва мардуми ин шаҳр ҳама шиа бошанд ва шиа ба ҳар билод масочиди неку сохтаанд, дар он ҷо хонаҳо сохта бар мисоли работҳо, аммо касе дар он ҷо мақом намекунад ва онро машҳад хонанд ва аз беруни шаҳри Тароблис ҳеч хона нест, магар машҳад ду-се, чунон, ки зикр рафт.

Пас аз ин шаҳр бирафтам ҳамчунон ба тарафи дарё руй суи ҷануб. Ба як фарсангя хисоре дидам, ки онро Қаламун мегуфтанд, чашмае об дар андаруни он буд. Аз он ҷо бирафтам ба шаҳри Таробарзан ва аз Тароблис то он ҷо панҷ фарсанг буд. Ва аз он ҷо ба шаҳри Чубал расидем, он шаҳрест мусаллас, чунон ки як гушан он ба дарест ва гирди вай деворе кашада бисёр баланд ва ҳасин ва ҳама гирди шаҳр дарахтони хурмо ва дигар дарахтони гармосеря. Кудакеро дидам гуле сурх ва яке сапеди тоза дар даст дошт ва он рӯз панҷуми исфандурмузмохи қадим буд, сол бар ҷаҳорсаду понҷдах аз таърихи аҷам.

Ва аз он ҷо ба шаҳри Бейрут расидем. Тоқе сангин дидам, чунон, ки роҳ ба миёни он тоқ берун мерафт. Болон он тоқ панҷоҳ газ тақдир кардам ва аз ҷавониби у тахтасангҳои сафед бароварда чунон ки ҳар санге аз он зиёдат аз ҳазор ман бувад ва ин биноро аз хишт ба миқдори бист газ баровардааст ва бар сари он устувонаҳои руҳом барпо карда, ҳар яке ҳашт газ ва ситабрӣ чунонки ба ҷаҳд дар огуши ду мард ғунҷад ва бар сари ин сутунҳо тоқҳо задааст ба ду ҷониб ҳама аз санг мунҳадам чунончӣ ҳеч гачу гил дар ин миён нест ва баъд аз он тоқе азим бар болон он тоқҳо ба миёна рост сохтаанд ба болон панҷоҳ арш ва ҳар тахтасангери ки дар он тоқ барниҳодааст, ҳар

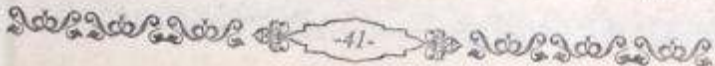

Акка гуфтанд: «Он чо қавме муфсид дар роҳ бошад, ки ҳар киро ғариб бинид, таарруз расонанд ва агар ҷизе дошта бошад, биситонанд». Ман нафақа, ки доштам, дар масҷиди Акка ниҳодам ва аз шаҳр берун шудам аз дарвозан шарқӣ рӯзи шанбе, бисту савуми шаббони ҷаҳорсаду сию ҳашт. Аввали рӯз зиёрати қабри Акка кардам, ки бонии шаҳристон у будааст ва яке аз солиҳон ва бузургон буда ва чун бо ман далеле набуд, ки он роҳ донад, мутаҳайир мебудам. Ногоҳ аз фаъли борӣ таборак ва таоло ҳамон рӯз марде аҷамӣ бо ман пайваст, ки у аз Озарбойҷон буд ва як бори дигар он мазорати мутабарриқаро дарёфта буд, дувум карат бад он азимат рӯй бад он ҷониб оварда буд. Бад-он маъхабат ду ракаат намоз бигузоридам ва сачдаи шукр кардам, ки маро тавфиқ меод то бар азде, ки карда будам, вафо мекардам.

Ба деҳае расидам, ки онро Барват мегуфтанд, ки он чо қабри Уши ва Шамбун алайҳиссаломро зиёрат кардам ва аз он чо ба мағораке расидам, ки онро Домун мегуфтанд, он чо низ зиёрат кардам, ки гуфтанд: «Қабри Зулкифл аст алайҳиссалом» ва аз он чо ба деҳе дигар расидам, ки онро Аъбирлин мегуфтанд ва қабри Худ алайҳиссалом он чо буд, зиёрати он дарёфтам. Андар ҳазираи у дарахте ҳартут буд ва қабри Узайраннабӣ алайҳиссалом он чо буд, зиёрати он кардам.

Ва рӯй сӯи ҷануб рафтам, ба деҳе дигар расидам, ки онро Ҳозира мегуфтанд ва бар ҷониби мағриби ин деҳ даррае буд ва дар он дарра ҷашмаи об буд покиза, ки аз санг берун меомад ва баробари ҷашма бар сари санг масҷиде кардаанд ва дар он масҷид ду хона аст аз санг сохта ва сақфи сангин дарзада ва даре кучак бар он чо ниҳода, чунон, ки мард ба душвори дартавонад рафтан ва ду қабр наздики якдигар он чо ниҳода, яке аз они Шуайб алайҳиссалом ва дигаре аз они духтараш, ки зани Мусо алайҳиссалом буд. Мардуми он деҳ он масҷиду мазорро тааххуд неку кунанд аз пок доштан ва ҷароғ ниҳодан ва ғайруху.

Ва аз он чо ба деҳе шудам, ки онро Арбил мегуфтанд ва бар ҷониби қиблаи он деҳ кӯҳе буд ва андар миёни он кӯҳ ҳазирае ва андар он

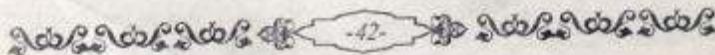
тавонгар. Ва бар дари шахр машҳаде рост кардаанд ва он ҷо бисёр фарш ва тарх ва қанодил ва ҷароғдонхон заррин ва нуқрагин ниҳод. **PDF Compressor Free Version** аст ва оби шахр аз қуҳ меояд ва бар дари шахр тоқҳои сангин сохтаанд ва об бар пушти он тоқҳо ба шахр дароварда ва дар он қуҳ дараест муқобили шахр, ки ҷун рӯй ба машриқ биравад ба ҳаҷдаҳ фарсанг, ба шахри Димшиқ расанд. Ва ҷун аз он ҷо ҳафт фарсанг бирафтем, ба шахристонни Акка расадем ва оиро Мадинатун Акко нависанд. Шаҳр ба баландя ниҳода заминс қач ва боқя ҳамвор ва дар ҳама соҳил, ки баландя набошад, шахр насозанд аз бими галабаи оби дарёе ва хавфи амвоҷ, ки ба қарона мезанад. Ва масҷиди одина дар миёни шахр аст ва аз ҳаман шахр баландтар аст ва устувонаҳо ҳама руҳом аст. Дар дасти рости қибла аз берун қабри Солах-пайгамбар алайҳиссалом. Ва соҳати масҷид баъзе фарши сангин андохтаанд ва баъзе дигар сабъя кишти ва гуянд, ки Одам алайҳиссалом он ҷо зироат карда буд. Ва шахро масоҳат кардам, дарозя ду ҳазор арш буд ва паҳно понсад арш, бора бағоят маҳкам ва ҷониби ғарбӣ ва ҷанубии он бо дарёст ва бар ҷониби ҷануб мино аст ва бештар шахрҳои соҳилро миност ва он ҷизест, ки ҷиҳати муҳофизати киштиҳо сохтаанд монанди истабл, ки пушт ба шахристон дорад ва деворҳо бар лаби оби дарё даромада ва даргоҳе панҷоҳ газ бигузошта бе девор, илло он ки занҷирро аз ин девор бад-он девор кашадаанд, ки ҷун хоҳанд монд, ки кишти дар мино ояд, занҷирро суст кунанд, то ба зерн об фуру равад ва кишти бар сари он занҷир аз об бигузарад ва боз занҷирҳо бикашанд, то касе бегона қасди ин киштиҳо натавонад кард. Ва ба дарвозан шарқӣ бар дасти чап ҷашмаест, ки бисту шаш поя фуру бояд шуд, то ба об расанд ва оиро айнулбақар гуянд ва мегуянд ки он ҷашмаро одам алайҳиссалом пайдо кардааст ва гови худро аз он ҷо об дода ва аз он сабаб он ҷашмаро Айнулбақар мегуянд. Ва ҷун аз ин шахристонни Акка суи машриқ раванд, кӯҳест, ки андар он машоҳиди анбиёст алайҳимуссалом ва ин мавзёе аз роҳ бар қанора аст қасеро, ки ба Рамла равад. Маро қасд афтод, ки он мазорҳои мутабарриқро бинам ва баракат аз ҳазрати заиди таборак ва таоло бичузям. Мардумони

дарё фароҳам омада, сиёҳ, ки сурати гов дорад ва ба санг монанд, аммо саҳт нест ва мардум онро баргиранд ва пора кунанд ва ба шаҳроҳи **PDF Expressor Free Version** Ҳар пора, ки аз он дар зери дарахте кунанд, ҳаргиз кирм дар зери он дарахт наҷфтад ва дар он мавзёе беҳи дарахтро зиён нарасонад ва бустон аз кирму хашароти зери замин ғамя набошад», вал-ухдату аларрови ва гуфт: «атторон нис бихаранд» ва гуянд, ки кирме дар доруҳо афтад ва онро нуқра гуянд, дафъи он кунанд. Ва дар шаҳри Табария ҳасир созанд, ки мусалмон намоъ аз он аст. Ҳамон ҷо ба панҷ динори мағрибӣ бихаранд ва сунҷо дар ҷониби мағрибӣ кӯҳест ва бар он кӯҳ поран санги хора аст, ба хати ибрий бар он ҷо навиштааст, ки ба вақти он китобат сурайё ба сари ҳамал буд ва гури Абехурайра он ҷост беруни шаҳр дар ҷониби қибла, аммо касе он ҷо ба зиёрат натавонад рафтан, ки мардумони он ҷо шӯба бошанд ва ҷун касе он ҷо ба зиёрат равад, кудакон ғавго ва ғалаба ба бар сари он кас баранд ва захмат диҳанд ва санг андозанд. Аз ин сабаб ман натавонистам зиёрати он кардан. Ҷун аз зиёрати он мавзёе бозгаштам, ба дехе расидам, ки онро Кафаркана мегуфтанд ва ҷониби ҷануби ин дех пуштаест ва бар сари он пушта савмае сохтаанд неку ва даре устувор ба он ҷо ниҳода ва гури Юнусаннабӣ алайҳиссалом дар он ҷост ва бар дари савмаа ҷоҳест ва оби хуш дорад. Ҷун он зиёрат дарёфтам, аз он ҷо ба Акка омадам ва аз он ҷо то Акка ҷаҳор фарсанг буд ва як рӯз дар Акка будем.

Баъд аз он ҷо бирафтем ва ба дехе расидем, ки онро Ҳайфо мегуфтанд ва то раисдан бад-ин дех дар роҳ рег фаровон буд аз он, ки заргарон дар аҷам ба кор доранд ва «реги маккӣ» гуянд ва ин дехи Ҳайфо бар лаби дарёст ва он ҷо нахлестон ва ашҷори бисёр дорад. Он ҷо киштисозон буданд ва он киштиҳои дарёиро он ҷо «ҷудя» мегуфтанд. Аз он ҷо ба дехе дигар рафтем ба як фарсангӣ, ки онро Кунайса мегуфтанд. Аз он ҷо роҳ аз дарё бигардид ва ба кӯҳ дар шуд суи машриқ. Ва саҳроҳо ва сангистонҳо буд, ки водии Тамосих мегуфтанд. Ҷун фарсанге ду бирафтем, дигар бор роҳ ба канори дарё афтод ва он ҷо устухони ҳайвоноти баҳрия бисёр дидем, ки дар

ҳазира ҷаҳор гур ниҳода буд аз он фарзандони Яъқуб алайҳисалом, ки бародарони Юсуф алайҳиссалом буданд. Ва аз он ҷо бирафтем, талле дидем, дар зери он талл гӯре буд, ки қабри модари Мусо алайҳиссалом дар он гӯр буд, зиёрати он ҷо дарёфтам ва аз он ҷо бирафтам, даррае пайдо омад, ба охири он дарра дарёе падид омад кучак ва шаҳри Табария бар канори он дарёст. Тули он дарё ба қиёс шаш фарсанг ва арзи он се фарсанг бошад ва оби он дарё хуш ва бомаза ва шаҳр ба гарбин дарёст ва ҳама обҳои гармобаҳои шаҳр ва фазлан обҳои бад-он дарё меравад ва мардуми он шаҳр ва вилоят, ки ба канори он дарёст, ҳама об аз ин дарё хӯранд ва шундам, ки вақте амире бад ин шаҳр омада буд, фармуд, ки роҳҳои он палидиҳо ва обҳои палид аз он дарё бозбанданд. Оби даё ганда шуд чунон, ки намешоист хурдан. Боз фармуд то ҳама роҳи оби чиркин, ки дар он ҷо буд бикӯшанд, боз оби дарё хуш шуд. Ва ин шаҳро девори ҳасин аст чунон, ки аз лаби дарё гирифтаанд ва гирди шаҳр гардонда ва аз он тараф, ки дарёст девор надорад ва биноҳои бисёр дар миёни об аст, ва замини дарё санг аст ва манзараҳои сохтаанд ва бар сари устувонаҳои руҳом, ки устувонаҳои дар об аст ва дар он дарё моҳӣ бисёр аст ва дар миёни шаҳр масҷиди одина аст ва бар дари масҷид чашмаест ва бар сари он чашма гармобае сохтаанд ва об чунон гарм аст, ки то ба оби сард наёмезанд, бар худ натавон рехт ва гуянд он гармобаро Сулаймон бини Довуд алайҳиссалом сохтааст ва ман дар он гармоба расидам. Ва андар ин шаҳри Табария масҷидест, ки онро масҷиди Ёсуман гуянд бо ҷониби гарбия, масҷиди покиза. Дар миёни масҷид дукони бузург аст ва бар вай меҳробҳои сохта ва гирди бар гирди он дукон дарахти ёсуман шинонда, ки масҷидро ба он бозхонанд ва равоҷест бар ҷониби машрик, қабри Йӯшаъ бини Нун дар он ҷост ва дар зери он дукон қабри ҳафтод пайгамбар аст алайҳиссалом, ки бани Исроил эшонро куштаанд. Ва суи ҷануби шаҳр дарёи Лут аст, ва он оби талх дорад, яъне дарёи Лут, ки аз ҷониби ҷануби Табария ба он ҷо меравад ва шаҳристони Лут аст, аммо ҳеҷ асаре намондааст. Аз шахсе шундам, ки гуфт: «Дар он дарёи талх, ки дарёи Лут аст, чизе мебошад монанди гове аз қафи

Рамларо ба вилоти Шом ва Магриб Фаластин мегуянд.

Сеюми рамазон аз Рамла бирафтем, ба дехе расидем, ки Хотун меуфтанд ва аз он ҷо ба дехи дигар рафтем, ки онро Қариягулинаб меуфтанд. Дар роҳ судоб фаровон дидем, ки худруй бар кукху сахро руста буд. Дар ин дех чашмаи оби некуе хуш дидем, ки аз санг берун меомад ва он ҷо охурҳо сохта буданд ва иморат карда. Аз он ҷо бирафтем рӯй бар боло карда, тасаввур буд, ки бар кукхе меравем, ки чун бар дигар ҷониб фуру равам, шаҳр бошад. Чун миқдоре боло рафтем, сахрое азим дар пеш омад баъзе санглох ва баъзе хокнок.

Бар сари кукх шаҳри Байтулмуққаддас ниҳодааст ва аз тароблис, ки сохил аст, то Байтулмуққаддас панҷоҳу шаш фарсанг ва аз Баалх то Байтулмуққаддас ҳаштсаду ҳафтоду шаш фарсанг аст.

Панҷуми рамазони санаи чорсаду сию ҳашт дар Байтулмуққаддас шудем. Як соли шамсӣ буд, ки аз хона берун омада будам ва мудом дар сафар буда, ки ба ҳеч ҷой мақоме ва осоише тамом наёфта будем. Байтулмуққаддасро аҳли Шом ва он тарафҳо Қудс гуянд ва аз аҳли он вилоти кесе, ки ба ҳаҷ натавонад рафтанд, дар ҳамон мавсим ба Қудс ҳозир шаванд ва ба маъриф биистад ва қурбон ид кунад, чунонki одат аст. Ва сол бошад ки зиёдат аз бист ҳазор халқ дар авоили моҳи зилҳичча он ҷо ҳозир шаванд ва фарзандон баранд ва суннат кунанд ва аз диёри Рум ва дигар буқоъ тарсоён ва ҷухудони бисёр он ҷо раванд ба зиёрати калисо ва куништ, ки он ҷост ва калисон бузурги он ҷо сифат карда шаванд ба ҷои худ. Савод ва рустоки Байтулмуққаддас ҳама кӯхистон аст. Ҳама кишоварзӣ ва дарахти зайтун ва анҷир ва гайра тамоман беоб аст ва неъматҳо фаровон ва арзон бошад ва қадхудоён бошанд, ки ҳар як панҷоҳ ҳазор ман равгани зайтун дар чоҳҳо ва ҳавзоҳо пур кунанд ва аз он ҷо ба атрофи олам баранд ва гуянд ба замини Шом қаҳт набудааст ва аз сиқот шунидам, ки пайгамбарро алайҳиссалому ва салавоъ ба хоб дид яке аз бузургон, ки гуфт: «Ё пайгамбари худо, маро дар манишат ёрӣ кун!» Пайгамбар алайҳиссалом дар ҷавоб гуфт: «Нону зайти Шом бар ман!».

миёни хоку гил маъҷун шуда буд ва ҳамчу санг шуда, азбас мавҷ ки бар он кӯфта буд.

Ва аз ба шаҳри Қайсория хонанд ва аз Акка то он ҷо ҳафт фарсанг буд, шаҳри неку ва бо оби равон ва нахлистон ва дарахтони норинҷ ва турунҷ. Ва бо рӯи ҳасин ва даре оҳанин ва чашмаҳои оби равон дар шаҳр ва масҷиди одинае неку чунон ки чун дар соҳати масҷид нишаста бошанд, тамошо ва тафарруҷи дарё кунанд ва куме руҳомин он ҷо буд, ки ҳамчун сафоли чинӣ онро тунук карда буданд, чунонки сад ман об дар он гунҷад.

Рузи шанбе салхи шайбон аз он ҷо бирафтем. Хама бар сари «реги маккя» мерафтем, миқдори як фарсанг ва дигар бора дарахтони анҷир ва зайтун бисёр дидем, хама роҳ аз кӯҳи саҳро. Чун чанд фарсанг бирафтем, ба шаҳре расидем, ки он шаҳро Кафарсобо ва Кафарсалом мегуфтанд. Аз ин шаҳр то Рамла се фарсанг буд ва хама роҳ дарахтон буд, чунонки зикр карда шуд.

Рузи якшанбе гурраи рамазон ба Рамла расидем ва аз Қайсория то Рамла ҳафт фарсанг буд ва он шаҳристоне бузург аст ва обрӯи ҳасин аз сангу гач дорад, баланд ва қавӣ ва дарвозаҳои оҳанин барниҳода ва аз шаҳр то лаби дарё се фарсанг аст ва оби эшон аз борон бошад ва андар ҳар сароӣ ҳавзо бошад, ки оби борон бигиранд ва ҳамеша аз об захира бошад. Дар миёни масҷиди одина ҳавзои бузург аст, ки чун пуроб бошад, ҳар кӣ хоҳад, баргирад. Ва низ даври масҷиди он чоро сесади гом андар дувист гом масоҳат аст. Бар пеши суффа навишта буданд, ки понадаҳуми муҳаррами чаҳорсаду бисту панҷ ин ҷо зилзилае буд қавӣ ва бисёр иморат хароб кард, аммо касеро аз мардум ҳалале нарасонид. Дар ин шаҳр руҳом бисёр аст ва бештар сароҳе ва хонаҳои мардум мураҳхам аст ба тақаллуф ва нақш таркиб карда ва руҳомро ба арра мебуранд, ки дандон надорад ва реги маккя дар он ҷо мекунанд ва арра мекашанд бар тули амудҳо на бар арра, чунонки қуб. Аз санг алвоҳ месозанд ва анвоъ ва алвонии руҳомҳо он ҷо дидам аз муламмаъ ва сабз ва сурх ва сиёҳ ва сафед ва хама лавн ва он ҷо навъи анҷир аст, ки беҳ аз он ҳеч ҷо набошад ва аз он ҷо ба хама атрофу билод мебаранд ва ин шаҳри

гуянд. Иморати бисёр бар сари он чашма кардаанд ва оби он ба дехе меравал ва он чо иморати бисёр кардаанд ва бустонхо сохта ва гуянд: Хар кя бад-он об сару тан бишуд, ранҷхо ва бемориҳон музмин аз у зоил шавад ва бар он чашма вақфхо бисёр кардаанд ва Байтулмақаддасро бемористони нек аст ва вақф бисёр дорад ва хақки бисёрро дору ва шарбат диҳанд ва табибон бошанд, ки аз вақф марсум ситонанд ва он бемористон ва масҷиди одина бар канори водии Чаҳаннам аст ва чун аз сун беруни масҷид он деворро, ки бо водист, бинигаранд, сад арш бошад ба санғҳои азим бароварда, чунон ки гилу гач дар миён нест ва аз андаруни масҷид хама сари деворхо рост аст ва аз барон санғи сахра, ки он чо будааст, масҷид ҳам он чо ниҳодаанд ва ин санғи сахра он аст, ки худон азда ва чалла Мусо алайҳиссаломро фармуд, то онро қибла созад ва чун ин ҳукм биёмад ва Мусо онро қибла кард, бисе назист ва ҳам дар он зудӣ вафот кард. То ба рузгори Сулаймон алайҳиссалом, ки чун қибла сахра буд, масҷид дар гирди сахра бисохтанд, чунон ки сахра дар миёни масҷид буд ва мехроби халқ. Ва то аҳди пайгамбари мо мухаммади Мустафо алайҳиссалоту вассалом ҳам қибла он медонистанд ва намозаро рӯй бад-он чониб мекарданд, то он гоҳ, ки эинди таборак ва тасло фармуд, ки қибла хонан Қазъба бошад ва сифати он ба чон худ биёяд. Мехостам то масоҳати ин масҷид бикунам, гуфтам: авзаал хайъат ва ваъзи он неку бидонам ва бинам, баъд аз он масоҳат кунам. Муддатхо дар он масҷид мегаштам ва назора мекардам. Пас дар чониби шимоли, ки наздики куббаи Ўҷуб алайҳиссалом аст, бар тоғе навишта дидам дар санғ, ки тули ин масҷид ҳафтсаду чаҳор арш аст ва арз-саду панҷоҳу панҷ арш ба гази малик. Ва гази малик он аст, ки ба Хуросон онро гази шойгон гуянд ва он як аршу ним бошад чизаке камтар. Замини масҷид фаршсанг аст ва дарвоҳ ба ирзири гирифта ва масҷид шарқии шаҳр ва бозор аст, ки чун аз бозор ба масҷид раванд, рӯй ба машриқ бошад.

Даргоҳе азим неку микдори ся газ иртифоз дар бист газ арз андом дода баровардаанд ва ду чаҳон бозбурида, даргоҳ ва рӯи чаҳон ва айвони даргоҳ мунаққаш карда хама ба миноҳон мулаван, ки дар

Акнун сифати шаҳри Байтулмакаддас кунам: шаҳрест бар сари кухе
ниҳода ва об нест, магар аз борон ва ба рустокҳо чашмаҳои об аст,
аммо ба шаҳр нест. Чи шаҳр бар сари санг ниҳода аст ва шаҳри
бузург аст, ки он вақт, ки дидем, бист ҳазор мард дар вай буданд. Ва
бозорҳои неку ва биноҳои оля ва ҳама замини шаҳр ба тахтасангҳои
фарш андохта ва ҳар кучо кӯх будааст ва баландя, буридаанд ва
ҳамвора карда, чунон ки чун борон борад, ҳама замин покиза шуста
шавад ва дар он шаҳр санноҳ бисёранд, ҳар гурӯҳро растае ҷудо
бошад ва ҷомеаи он машриқӣ аст ва борун машриқии шаҳр борун
ҷомеа аст, чун аз ҷомеа бигузари саҳрои бузург аст, аз ин ҳамвор ва
онро Соҳира гуянд ва гуянд, ки дашти киёмат он хоҳад буд ва ҳашр
мардум он ҷо хоҳанд кард. Бад-ин сабаб халқи бисёр аз атрофи
олам бад-ин ҷо омадаанд ва мақом сохта то дар шаҳр вафот ёбанд ва
чун ваъдаҳои ҳақ субхонаху ва таоло даррасад ба миодгоҳ ҳозир
бошад. Худоё, дар он рӯз паноҳи бандагони ту бош! Ва авфи ту, омин
ё раббилламин.

Ба канорани он дашт мақбараест бузург ва бисёр мавозен бузургвор,
ки мардум он ҷо намоз кунанд ва даст ба ҳочат бардоранд ва азид
субхонаху ва таоло ҳочати эшон раво гардонад. Аллоҳумма тақаббал
ҳочатино ва агфир зунубино ва саййиотино ва арҳамано бираҳматика
ё арҳамарроҳимин. Миёни ҷомеа ва ин дашти Соҳира водиест азим
жарф ва дар он водӣ, ки ҳамчун хандақ аст, биноҳои бузург аст бар
насақи пешиниён ва гунбаде сангини дидам тарошида ва бар сари
хонае ниҳода, ки аз он аҷабтар набошад, то худи онро ҷа гуна аз ҷой
бардошта бошанд ва дар афвоҳ бувад, ки он хонаи фиръавн аст ва
он водӣ ҷаханнам. Пурсидам, ки «Ин лақаб ҷа бар ин мавзеъ
ниҳодааст?» Гуфтанд: «Ба рӯзгори хилофат Умари Хаттоб разияллоху
анху бар он дашти Соҳира лашкаргоҳ бизад ва чун бад-он водӣ
нигарист, гуфт: «Ин водӣ ҷаханнам аст». Ва мардуми авом чунин
гуянд: «Ҳар кас, ки ба сари он водӣ шавад, овози дузахиён шунавад,
ки садо аз он ҷо бармеояд». Ман он ҷо шудам, аммо ҷизе нашунидам.
Ва чун аз шаҳр ба суи ҷануб ним фарсанге бираванд ва ба нишеба
фуру раванд, чашмаи об аз санг берун меояд, онро Айни Салвон

ки овози такбир ба эшон бирасад ва бар рукни шимоли масҷид
равоке некуст ва қуббае бузурги неку ва бар қубба нивиштааст, ки:
«Хозо муҳоба Зақони тавбаи алайҳиссалом» ва гуянд: У ин ҷо
намоз карда пайваста.

Ва бар девори шарқӣ дар миёнҷои масҷид даргоҳе азим аст, ба
такалуф сохтаанд аз санг мунҳадам, ки гуя аз санги якпора
тарошидаанд, ба боло панҷоҳ газ ва паҳно сӣ газ ва наққошӣ ва
наққорӣ карда ва дари неку бар он даргоҳ ниҳода, ҷунон ки миёни
ҳар ду дар ба як поя беш нест ва ба даргоҳ такалуф бисёр карда аз
оҳан ва биринҷи димишқӣ ва ҳалқаҳо ва меҳҳо бар он зада ва
гуянд: ин даргоҳро Сулаймон бинни Довуд алайҳиссалом сохтааст аз
баҳри падараш. Ва чун ба даргоҳ дарраванд, рӯй сун машриқ аз он
ду дар он ҷӣ бар дасти рост аст, Бобурраҳмат гуянд ва дигарро
Бобуттавба гуянд. Ин он дар аст, ки эзид субҳонаҳу ва таоло
тавбаи Довуд алайҳиссалом он ҷо пазируфт ва бар ин даргоҳ масҷидест
нағз. Вақте ҷунон буда, ки дахлезе ва дахлезро масҷид сохтаанд ва
онро ба анвои фаршҳо биёраста ва худдоми он ҷудогона бошад ва
мрдуми бисёр он ҷо раванд ва намоз кунанд ва тақарруб ҷунд ба
худои таборак ва таоло. Бад-он, ки он ҷо тавбаи Довуд қабул
афтада, ҳама халқ умед доранд ва аз маъсият бозгарданд ва гуянд,
Довуд алайҳиссалом пой аз атаба дар андарун ниҳода буд, ки ваҳӣ
омад ба башорат, ки эзид субҳонаҳу ва таоло тавбаи у пазируфт, у
ҳамон ҷо мақом кард ва ба тоат машғул шуд.

Ва ман, ки Носирам, дар он мақом намоз кардам ва аз худои субҳонаҳу
таоло тавфиқи тоат ва табарро аз маъсият талабидам, худо ҳама
бандагонро тавфиқи он ҷи ризои у дар он аст, рузӣ кунод ва аз
маъсият тавба диҳод ба ҳаққи Муҳаммад ва олиҳит-тоҳирин. Ва бар
девори шарқӣ чун ба гушае расад, ки ҷанубӣ аст ва қибла бар зилъи
ҷанубист ва пешни девори шимоли масҷидест сароб, ки ба дараҷаҳои
бисёр фуру бояд шудан ва он биет газ дар понздаҳ бошад ва сақфи
сангин бар сутунҳои руҳом. Ва маҳди Исо он ҷо ниҳодааст ва он
маҳд сангин аст ва бузург ҷунон ки мрдум дар он намоз кунанд ва
ман дар он ҷо намоз кардам ва онро дар замин саҳт кардаанд.

гач дарнишондаанд, бар нақше ки хостаанд, чунон ки чашм аз дидани он хира монад ва китобате ҳамчунин ба нақши мино бар он даргоҳ сохта ва лақаби султони Миср бар он ҷо навишта, ки чун офтоб бар он ҷо афтад, шуоъ он чунон бошад, ки ақл дар он мутахайир шавад ва гунбаде бас бузург бар сари ин даргоҳ сохта ва аз санг мунҳадам. Ва ду дар ба такаллуф сохта, руи дарҳо ба биринчи димишкя, ки гуя зари тилло аст, зар даркуфта ва нақшҳои бисёр дар он карда, ҳар як понздаҳ газ боло ва ҳашт газ паҳно ва ин дарро Боби Довуд алайҳиссалом гуянд. Чун аз ин дарраванд, ба дасти рост ду равок аст бузург, ҳар як бисту нуҳ сутуни руҳом дорад бо сарсутунҳо ва наълҳои мураҳхами мулавван ва дарҳо ба ирзир гирифта, бар сари сутунҳо тоқҳо аз санг зада бе гилу гач бар сари ҳам ниҳода, чунон ки ҳар тоқе чаҳор- панҷ санг беш набошад ва равокҳо кашидааст то наздики Мақсура ва чун аз дар дарраванд, ба дасти чап, ки он шимол аст, равоқе дароз кашидааст. Шасти чаҳор тоқ ҳамма бар сутунҳои руҳом ва дари дигар аст ҳам ба ин девор, ки онро Бобуесақар гуянд ва дарозии масҷид аз шимол ба ҷануб аст, то чун мақсура аз он боз буридааст, соҳати мураббаъ омада, ки қибла ба ҷануб афтадааст. Ва аз ҷониби шимол ду дари дигар аст дар паҳлуи якдигар, ҳар як ҳафт газ арз дар дувоздаҳ газ иртифоъ ва ин дарро Бобуласбот гуянд ва чун аз ин дар бигузари ҳам бар паҳнои масҷид, ки сӯи машрик меравад, боз даргоҳе азим бузург аст ва се дар паҳлуи ҳам бар он ҷост, ҳамон миқдор, ки Бобуласбот аст ва ҳамаро ба оҳану биринҷ такаллуфот карда, чунон, ки аз он некутар кам бошад ва ин дарро Бобулабвоб гуянд, аз он сабаб ки мавзени дигар дарҳо ҷуфт-ҷуфт аст, магар дар ин се дар аст ва миёни он ду даргоҳ, ки бар ҷониби шимол аст, дар ин равок, ки тоқҳои он бар пилпояҳо аст, куббаест ва инро ба сутунҳои муртафеъ бардошта ва онро ба қандилҳо ва мусарраҷҳо биёраста ва онро куббаи Якуб алайҳиссалом гуянд ва он ҷои намози у будааст ва ба паҳнои масҷид равокест ва бар он девор даре аст, беруни он дар ду дарвозаи суфиён аст ва он ҷо ҷоҳои намоз ва меҳробҳои неку сохта ва халқе аз мутасаввифа ҳамеша он ҷо мучовир бошанд ва намоз ҳамон ҷо кунанд, ғалло рузи одина ба масҷид дароянд.

сохтаанд, ҳама мунаққаш ба мино ва ду ҷониби меҳроб ду амуди
рухом аст ба ранги ақиқи сурх ва тамомати изораи мақсура рухомхон
мулавван ва ба дасти рост меҳроби Маовия аст ва ба дасти чап
меҳроби Умар аст равияллоху анху ва сакфи ин масҷид бо ҷуб пушидааст
мунаққаш ва мутаққалиф ва бар дару девори мақсура, ки ба ҷониби
соҳат аст, понздаҳ даргоҳ аст ва дарҳои ба такаллуф бар он ҷо
ниҳода ҳар як даҳ газ улув дар шаш газ арз, даҳ аз он ҷумла бар он
девор, ки ҷорсаду бист газ аст ва панҷ бар он, ки саду панҷоҳ газ аст.
Ва аз ҷумлаи он дарҳо яке биринҷӣ беш аз ҳад ба такаллуф ва
некӯя сохтаанд, ҷунонки гуя заррин аст, ба сими сӯхта нақш карда
ва номи Маъмуни халифа бар он ҷост. Гуянд Маъмун аз Бағдод
фиристодааст ва ҷун ҳама дарҳо боз кунанд, андаруни масҷид равшан
шавад, ки гуя соҳати бесакф аст. Аммо вақте, ки боду борон шавад
ва дарҳо боз накунанд, равшания аз равзанҳо бошад ва ба ҷаҳор
ҷониби ин пушиш аз онҳо ҳар шаҳре аз шаҳрҳои Шом ва Ироқ
сандуқхост ва мучовирон нишаста, ҷунонки андар масҷиди Ҳаром
аст ба Макка шаррафахуллоху таоло. Ва аз беруни пушиш бар
девори бузург, ки зикр рафт, равоқест ба ҷиҳли ду тоқ ва ҳама
сутунхош аз рухоми мулавван ва ин равоқ бо равоқи мағрибия
пайваста аст ва дар андаруни пушиш ҳавзе дар замин аст, ки ҷун
сар ниҳода бошад, бо замин муставӣ бошад ҷиҳати об. Ҷун борон
ояд, дар он ҷо равад ва бар девори ҷанубӣ дарест ва он ҷо мутаваззост
ва об, ки агар касе муҳтоҷи вузӯӣ шавад, дар он ҷой равад ва
таҷдиди вузӯӣ кунад, ҷӣ агар аз масҷид берун шавад, ба намоз нарасад
ва намоз ғавт шавад аз бузургии масҷид. Ва ҳама пушти бомҳо ба
ирзир андуда бошад ва дар замини масҷид ҳаваҳо ва обгирҳо бисёр
аст, дар замин бурида, ҷӣ масҷид ба як бор бар сари санг аст,
ҷунонки ҳарчанд борон биборад, ҳеч об берун наравад ва талаф
нашавад: ҳама дар обгирҳо равад ва мардум бармедоранд ва новадонҳо
аз ирзир сохта, ки об бад-он фуруд ояд ба ҳавзҳои сангин дар зери
новадонҳо ниҳода, суроҳе дар зери он, ки об аз он суроҳ ба маҷро
равад ва ба ҳавз расад мулаввас ношуда ва осеб бар вай нарасида.
Ва дар се фарсанги шаҳр обгире дидам азим, ки обҳо, ки аз кӯҳ ояд,

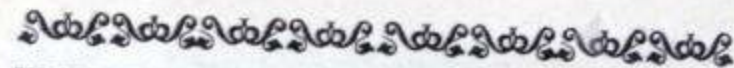
чунонки начунбад ва он маҳдест, ки Исо ба туфуллият дар он ҷо буд ва бо мардум сухан мегуфт ва маҳд дар ин масҷид ба ҷои меҳроб ниҳодааст ва меҳроб Маҷид алайҳиссалом дар ин масҷид аст бар ҷониби машриқ ва меҳробе дигар аз ӯни Закариё алайҳиссалом дар ин ҷост ва оёти қуръон, ки дар ҳаққи Закариё ва Марям омадааст, низ бар он меҳробҳо навиштаанд.

Ва гуянд мавлиди Исо алайҳиссалом дар ин масҷид буда, санге аз ин сутуниҳо нишони ду ангушт дорад, ки гуя касе ба ду ангушт онро гирифтааст. Гуянд ба вақти ваъзи хамл Марям он сутуно ба ду ангушт гирифта буд ва ин масҷид маъруф аст ба аҳди Исо алайҳиссалом. Ва қандилҳои бисёри биринҷин ва нуқрагин овехта, чунонки ҳама шабҳо сӯзад. Ва чун аз дари ин масҷид бигузари хам бар девори шарқӣ, чун ба гушан масҷиди бузург расад, масҷиди дигар аст азим неку, дубара бузургтар аз масҷиди Маҳди Исо ва онро Масҷидулақсо гуянд ва он аст, ки худон азза ва ҷалла Мустафоро саллаллоҳи алайҳи васаллам шаби меъроҷ аз Макка он ҷо овард ва аз он ҷо ба осмон шуд, чунонки дар Қуръон онро ёд кардааст: «Субҳона-л-лазий исро би абдихй лайлан мин-ал-масҷидилхарома ила-л-масҷидалақсо» (ал-оят) ва он ҷоро иморате ба такалуф кардаанд ва фаршҳои покиза афканда ва ходимони ҷудогона истода, ҳамеша хидмати онро кунанд.

Ва чун ба девори ҷанубӣ боз гардӣ, аз он гуша миқдори дувист газ пушиш нест ва соҳат аст ва пушиши масҷиди бузург, ки мақсура дар уст, бар девори ҷанубӣ аст ва гарбӣ. Ин пушиширо ҷорсаду бист арш тул аст, дар саду панҷоҳ арш ва дувисту ҳаштод сутуни руҳомӣ аст ва бар сари устувонаҳо токе аз санг дарзада ва ҳама сару тани сутуниҳо мунаққаш аст ва дарзхоро ба ирзири гирифта, чунонки аз он маҳкамтар натавонад буд ва миёни ду шаш газ аст, ҳама фарш руҳомӣ мулаваан андохта ва дарзхоро ба ирзири гирифта ва мақсура бар васати девори ҷанубӣ аст бисёр бузург, чунонки шонздаҳ сутун дар он ҷост.

Ва куббае низ азим бузурги мунаққаш ба мино, чунонки сифат карда омад ва дар он ҷо ҳасирҳои мағрибӣ андохта ва қандилҳо ва мусарриҷҳо ҷудо-ҷудо ба силсилаҳо овехтааст. Ва меҳробе бузург

он чо нишастааст, сипаре бар душ баста, пушт бар он девор ниҳода ва он **PDF Compressor Free Version** бар ин дари масҷид, ки ин мармар сохтаанд, даре ба ду мисроъ бар он чо нишонда, девори масҷид аз берун қариб панҷоҳ газ иртифоъ дорад ва гараз аз сохтани ин дар он будааст, то мардуми он маҳалларо, ки ин зилъи масҷид бо он қост, ба маҳаллан дигар набояд шуд, чун дархоҳанд рафт ва бар дари масҷид аз дасти рост санге дар девор аст болои он понздаҳ арш, арз ҳамчунин. Дар ин масҷид аз ин бузургтар ҳеч санге нест, аммо сангҳои чаҳор газ ва панҷ газ бисёр аст, ки бар девор ниҳодаанд аз замин ба сию чихил газ баландя. Ва дар паҳнои масҷид дарест машриқя, ки онро Бобулайин гуянд, ки чун аз ин дар берун раванд ва ба нишебя фуру раванд, он чо чашмаи Салвон аст, ва даре дигар аст ҳамчунин дар замин бурда, ки онро Бобулхитта гуянд, ки ин дар он аст, ки худон аза ва чаалла бани Исроило бад ин дар фармуд даррафтани ба масҷид. Қавлуху таоло: «Удхулул-боба сиччадан ва қулу хиттата нағфирлакум хатоюкум ва санаиддулмуҳсинин». Ва даре дигар аст ва онро Бобуссакина гуянд ва дар дахлеан он масҷидест бо меҳробҳои бисёр ва дари аввалаш баста аст, ки касе дарнаталон шуд. Гуянд тобути Сакина, ки зид таборак ва таоло дар қуръон ёд кардааст, он чо ниҳодааст, ки фариштагон баргирифтандя. Ва чумла дархон Байтулмуқаддас зеру болоя нӯҳ дар аст, ки сифат кардаам. Сифати дукон, ки миёни соҳан чомеъ аст ва санги саҳра, ки пеш аз зуҳури ислом он қибла будааст. Бар миёни он дуконе истодааст ва он дукон аз баҳри он кардаанд, ки Саҳра баланд будааст ва натавониста, ки онро ба пушини дароваранд. Ин дукон асос ниҳодаанд сесаду ей арш дар сесада, иртифои он дувоздах газ, сахни он ҳамвор ва неку ба санги рухом ва деворхош ҳамчунин, дараҳои он ба ирзири гирифта ва чаҳор сун он ба тахтасангҳои рухом ҳамчун ҳазира карда ва ин дукон чунон аст, ки чуз бад-он роҳҳо, ки ба чихати он сохтаанд, ба ҳеч чон дигар бар он чо натавон шуд. Ва чун ба дукон раванд, бар бони масҷид мушриф бошанд. Ва хавзе дар миёни ин дукон дар зери замин сохтаанд, ки ҳама боронҳо бар он чо борад, оби он ба маҷройҳо дар ин ҳал равад. Ва оби ин ҳавз аз ҳама обҳо, ки дар ин

дар он чо чамъ шавад ва онро роҳ сохта, ки ба чомеъи шаҳр равад ва дар ҳама шаҳр фароҳин об дар чомеъ бошад. Аммо дар ҳама шаҳр **PDF Compressor Free Version** оби борон, ки он чо чуз оби борон нест ва ҳар кас оби боми худ гирад. Ва гармобаҳо ва ҳарҷи бошад, ҳама аз оби борон бошад. Ва ин ҳавзҳое, ки дар ин чомеъ аст, ҳаргиз муҳтоҷи иморат набошад, ки санги хора аст.

Ва агар нақше ё суроҳе буда бошад, чунон маҳкам кардаанд, ки ҳаргиз хароб нашавад ва чунон гуфтаанд, ки инро Сулаймон алайҳиссалом кардааст ва сарҳавзҳо чунон аст, ки чун танӯре ва сарҷоҳе сангин аст бар сари ҳар ҳавзчас, то ҳеч чиз дар он наҷфтад, ва оби он шаҳр аз ҳама обҳо хуштар аст ва поктар ва агар андак бороне биборад, то ду-се рӯз аз новадонҳо об медавад, чунонки ҳаво софӣ шавад ва асар намонад, ханӯз қатароти борон ҳамечокад.

Гуфтам, ки шаҳри Байтулмуқаддас бар сари кӯҳест ва замини ҳамвор нест, аммо масҷидро замин ҳамвор ва муставӣ аст. Ва аз беруни масҷид ба нисбати мавозеъ ҳар кучо нишеб аст аз он, ки пай бар замини нишеб ниҳодаанд ва ҳар кучо фароз аст, девор кӯтоҳтар аст. Пас бад-он мавзеъ, ки шаҳр ва маҳалҳо дар нишеб аст, масҷидро дарҳост, ки ҳамчунон, ки нақб бошад, буридаанд ва ба соҳати масҷид беруи оварда ва аз он дарҳо ясеро Бобунабия алайҳиссалому вассалом гуянд ва ин дар аз ҷониби қибла, яъне ҷануб аст ва инро чунон сохтаанд, ки даҳҳо газ паҳно дорад ва иртифоъ ба нисбати дарачот ҷое панҷ газ улув дорад, яъне сақфи ин мармар дар ҷоҳо бист газ улув аст. Ва бар пушти он пушиши масҷид аст ва он мармар чунон маҳкам аст, ки биное бад-он узмо бар пушти он сохтаанд ва дар ӯ ҳеч асар накарда ва дар он чо сангҳо ба кор бурдаанд, ки ақл қабул накунад, ки қуввати башарӣ бад-он расад, ки он сангро нақл ва таҳвил кунад ва гуянд он иморатро Сулаймон бини Довуд асайҳиссалом кардааст ва пайгамбари мо алайҳиссалавоту васаллам дар шаби меъроҷ аз он раҳгузар дар масҷид омад ва ин боб бар ҷониби роҳи Макка аст ва ба наздики дар бар девор ба андозаи сипаре бузург бар санг нақшест.

Гуянд, ки Ҳамза бини Абдулматаллиб амми расул алайҳиссалом

хона бар дуқон ниҳодааст, ки он дувоздах газ иртифоъ дорад, пас аз замини сохати масҷид то сари гунбад шасту ду газ бошад. Ва бому сақфи ин хона ба начҷорат пушидааст ва бар сари сутунҳо ва амудҳо ва девор ба санъате, ки мисли он кам афтад. Ва Саҳра миқдори болои марде аз замин бартар аст ва ҳозирае аз рухом бар гирди ӯ кардаанд то даст бар вай нарасад. Ва Саҳра санге кабудранг аст ва ҳаргиз касе пой бар он наниҳодааст. Ва аз он су, ки қибла аст, як ҷои нишебӣ дорад ва ҷунон аст, ки гуя бар он ҷо касе рафтааст ва пояш бад он санг фуру рафтааст, ҷунонки гуя гили нарм буда, ки нишони ангуштони пой дар он ҷой бимоидааст ва ҳафт пай ҷунин буриш аст. Ва ҷунон шунидам, ки Иброҳим алайҳиссалом он ҷо будааст ва Исҳоқ алайҳиссалом қудак будааст бар он ҷо бирафта ва он нишони пой уст ва дар он хонаи Саҳра ҳамеша мардум бошанд аз муҷовирон ва обидон. Ва он хона ба фаршҳои неку биёрастаанд аз абрешим ва гайра. Ва аз миёни хона бар сари Саҳра қандиле нуқра баровехтааст ба силсилаи нуқрагин ва дар ин хона бисёр қандили нуқра аст, бар ҳар яке навишта, ки вази он ҷанд аст ва он қандилхоро султони Миср сохтааст. Ҷунончи ҳисоб мегирифтам, як ҳазор ман нуқраолот дар он ҷо буд. Шамъе дидам ҳамон ҷо бас бузург ҷунонки ҳафт арш дарозия ӯ буд, ситабрия се шибр чун кофури зубҷӣ ва ба анбар сиришта буд. Ва гуфтаанд, ҳар сол султони Миср бисёр шамъ бад-он ҷо фириштад ва яке аз ойҳо ин бузург бошад ва номи султон ба зар бар он ҷо навишта ва он ҷоест, ки саввум хонаи худон субҳонаху ва таоло аст, ҷӣ миёни уламон дин маъруф аст, ки ҳар намозе, ки дар Байтулмуқаддас гузоранд, ба бисту панҷ ҳазор намоз қабул афтад ва он ҷӣ ба Мадина кунанд, ҳар намозе ба панҷоҳ ҳазор намоз шуморанд ва он ҷӣ ба Макка гузоранд ба садҳазор намоз қабул афтад. Худо ҳама бандагони худро тавфиқи дарёфти он рузӣ кунод.

Гуфтам, ки бомҳо ва пушти гунбадҳо ба ирзир ағдудаанд ва ба ҷаҳор ҷониби хона дарҳои бузург барниҳода аст ду мисроъ аз ҷуби соч ва он дарҳо пайваста баста бошад. Ва баъд аз ин хона қуббаест, ки онро қуббаи силсила гуянд ва он он аст, ки Довуд алайҳиссалом

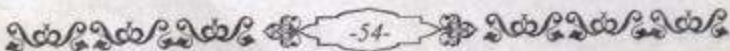
масҷид аст, покизатар ва хуштар аст. Ва чаҳор қубба дар ин дукон аст, аз ҳама бузургтар қуббаи саҳра аст, ки қибла будааст.

PDF Compressor Free Version

СИРАТИ ҚУББАИ САҲРА

Бинои масҷид чунин ниҳода аст, ки дукон ба миёни соҳат омада ва Қуббаи Саҳра ба миёни дукон ва Саҳра ба миёни қубба ва ин хонаест мусаммани рост, чунонки ҳар зилъе аз ин ҳаштгона сию се арш аст ва чаҳор дар бар чаҳор ҷониби он ниҳода, яъне машриқӣ ва магрибӣ ва шимолия ва ҷанубӣ ва миёни ҳар ду дар зилъест ва ҳама девор ба санги тарошида кардаанд миқдори бист арш ва Саҳраро ба миқдори сад давр бошад ва на шакли рост дорад, яъне мураббаъ ё мудаввар, бал санге муносибандом аст чунонки сангҳои кӯҳӣ ва бар чаҳор ҷониби Саҳра чаҳор сутун бино кардаанд мураббаъ ба болои девори хонаи мазкур ва миёни ҳарду сутуни аз чаҳоргона, ҷуфте устувонаи руҳом қоим карда ҳама ба болои он сутунҳо ва бар сари он дувоздаҳ сутун ва устувона бунёди гунбадест, ки Саҳра дар зерин он аст ва дар саду бист арш бошад ва миёни девори хона ва ин сутунҳо ва устувонаҳо, яъне он ҷӣ мураббаъ аст ва бино кардаанд сутун мегӯям ва он ҷӣ тарошида ва аз як пора санг сохта мудаввар, онро устувона мегӯям. Ақини миёни ин сутунҳо ва девори хона шаш сутуни дигар бино кардааст, аз сангҳои мунҳадам ва миёни ҳар ду сутун се амуди руҳоми мулавван ба қисмати рост ниҳода, чунонки дар сафи аввал миёни ду сутун ду амуд буд, ин ҷо миёни ду сутун се амуд аст ва сари сутунҳоро ба чаҳор шох карда, ки ҳар шохе пояи тоқест ва бар сари амуде ду шох, чунонки бар сари амуде пояи ду тоқ ва бар сари сутуне пояи чаҳор тоқ афтадааст, он вақт ин гунбади азим бар сари ин дувоздаҳ сутун, ки ба Саҳра наздик аст.

Чунон аст, ки аз фарсанге бингаря, он қубба чун сари кӯҳе пайдо бошад, зеро ки аз буни гунбад, то сари гунбад сӣ арш бошад ва бар сари бист газ девор ва сутун ниҳодааст, ки он девори хона аст ва

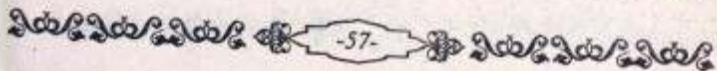

ва аз он чо дар куббаи Сахра рафта. Ва роҳи Хичоз низ бар он
чоғиб аст. Акнун ин дараҷотро паҳноӣ бист арш бошад, ҳама дараҷаҳо
аз санги мураббаъ бурида ва ҷунон тартиб сохта, ки агар хоҳанд, бо
сутур ба он чо бартавонанд шуд. Ва бар сари дараҷот ҷаҳор сутун
аст аз санги руҳоми сабз, ки ба зумуррад шабеҳ аст, илмо бар он, ки
бар ин руҳомҳо нуқта бисёр аст аз ҳар ранг ва болон ҳар амуде аз ин
дар арш бошад ва ситабрӣ чандон, ки дар оғуши ду мард гунҷад ва
бар сари ин ҷаҳор амуд се тоқ задааст, ҷунон ки яке муқобили дар
ва ду бар ду ҷоғиб. Ва пушти тоқҳо рост карда ва ниро шурфа ва
кунгура барниҳода, ҷунон ки мураббаъ менамояд. Ва амудҳо ва
тоқҳоро ҳама бар зар ва мино мунаққаш кардаанд, ҷунон ки аз он
хубтар набошад. Ва дорофазини дукон ҳама санги руҳоми сабз
мунаққаш аст ва ҷунон аст, ки гуӣ бар марғзор гулҳо шукуфта аст.
Ва мақоми Гуря ҷунон аст, ки бар як мавзев се дараҷа бастааст, яке
муҳозини дукон ва ду бар ҷағби дукон, ҷунон ки аз се ҷой мардум
барраванд ва аз он чо низ бар се дараҷа ҳамҷунон амудҳо ниҳодааст
ва тоқ бар сари он зада ва шурфа ниҳода ва дараҷот ҳам бад-он
тартиб, ки он чо гуфтам, аз санг тарошида, ҳар дараҷа ду-се пора
санги тулонӣ ва бар пеши айвон навишта ба зар ва китобан латиф,
ки «Амира бихи ал-амирин Лайсуддавла Нуштегини гуря» ва
гуфтанд, ин Лайсуддавла банди султони Миср буда ва ин роҳҳо ва
дараҷот вай сохтааст. Ва ҷоғиби мағрибин дукон ҳам ду ҷойгоҳ
дараҷаҳо бастааст ва роҳ карда ҳамҷунон ба такаллуф, ки шарҳи
дигарҳоро гуфтам. Ва бар ҷоғиби машриқӣ ҳам роҳест, ҳамҷунон ба
такаллуф сохта ва амудҳо зада ва тоқ сохта ва кунгура барниҳода,
онро мақоми шарқӣ гуянд. Ва аз ҷоғиби шимолий роҳест аз ҳама
олитар ва бузургтар ва ҳамҷунон амудҳо ва тоқҳо сохта ва онро
мақоми шомӣ гуянд.

Ва тақдир кардам, ки бад-ин шаш роҳ, ки сохтаанд, сад ҳазор динор
харч шуда бошад ва бар соҳати масҷид на бар дукон ҷоест, чандон
ки масҷиди кучак бар ҷоғиби шимолий, ки онро ҷун ҳазира сохтаанд,
аз санг тарошида ва девори у ба болон марде беш бошад ва онро

он чо овехтааст, ки гайр аз худованди ҳақро даст бад-он нарасидя ва
золим ва гасибро даст бад-он нарасидя ва ин маъня наздики уламо
машхур аст ва он қубба бар сари ҳашт амуди рухом аст ва шаш
сутуни сангин ва ҳама ҷавониби қубба кушодааст, илао ҷониби
қибла, ки то сарбааст аст ва меҳроби неку дар он чо сохта ва бар ин
дуқон қуббаи дигар аст, ба ҷаҳор амуди рухом ва онро низ ҷониби
қибла баастааст, меҳроби неку бар он сохта, онро қуббаи Ҷабраил
гуянд ва фарш дар ин гунбад нест, балки заминаш худи санг аст, ки
хамвор кардаанд. Гуянд шаби меъроҷ Буроқро он чо овардаанд, то
пайгамбар руқуб кард. Ва аз паси он қуббае дигар аст, ки онро
қуббаи расул гуянд. Миёни ин қубба ва қуббаи Ҷабраил бист арш
бошад ва ин қубба низ бар ҷаҳор сутуни рухом аст ва гуянд шаби
меъроҷ расул алайҳиссалом аввал ва Қуббаи Саҳра намоз кард ва
даст ба Саҳра ниҳод ва чун берун меомад, Саҳра аз барон ҷалолати
у бархост ва расул алайҳиссалоту вассалом даст ба Саҳра ниҳод, то
боз ба ҷои худ шуд ва қарор гирифт ва ҳануз он нимма муаллақ аст ва
расул саллаллоҳи вассалом аз он чо ба он қубба омад, ки бад-
у мансуб аст ва бар Буроқ нишаст ва таъзими ин қубба аз он аст. Ва
дар зери Саҳра горест бузург, чунончи ҳамеша шамъ дар он чо
афрухта бошад ва гуянд чун Саҳра ҳаракат ба хоستان кард, зераш
холя шуд ва чун қарор гирифт, ҳамчунон бимонд.

*Сифати дарбаъоти роҷи дуқон, ки бар
соғати ҷомеа аст.*

Ба шаш мавзеъ роҳ бар дуқон аст ва ҳар якеро номест. Аз ҷониби
қибла ду роҳест, ки ба он дараҷаҳо барраваид, ки чун бар миёнҷои
зиёи дуқон бинстанд, яке аз он дараҷот бар дасти рост бошад,
Мақомуннаби алайҳиссалом гуянд ва онро, ки бар дасти чап бувад,
мақоми Ғурия гуянд. Ва Мақомуннаби аз он гуянд, ки шаби меъроҷ
пайгамбар алайҳиссалоту вассалом бар он дараҷот бар дуқон рафтааст

хаштод арш, дар пахно чихил арш, иртифон девор бист арш, сардевор ду арш сухонат дорад ва меҳробу мақсура кардааст. Аз пахнои ин иморат **PDF Compressor Free Version** бхон неку сохтаанд. Ва ду гур дар мақсура ниҳодааст, чунонки сарҳои эшон аз сӯи қибла аст ва ҳар ду гур аз сангҳои тарошида ба болои марде баровардаанд. Он, ки ба дасти рост аст, қабри Исҳоқ бинни Иброҳим аст ва дигар аз он занӣ уст алайхиссалом. Миёни ҳар ду гур миқдори даҳ арш бошад. Ва дар ин машҳад заминӣ деворро ба фаршҳои қиммати ва ҳасирҳои мағрибӣ ораста, чунонки аз дебо некутар бувад ва мусаллон намозини ҳасир дидам он ҷо, ки гуфтанд, амиралҷулош, ки банди султони Миср аст, фиристодааст. Гуфтанд, он мусалло дар Миср ба сӣ динор зари мағрибӣ харидаанд, ки агар он миқдор дебои румӣ будӣ, бад-он баҳо наярзидӣ ва мисли он ҳеч ҷое надидам. Чун аз мақсура берун раванд, ба миёни соҳати машҳад ду хона аст, ҳар ду муқобили қибла, он ҷи бар дасти рост, андар он қабри Иброҳими Халил салавотуллоҳи алайҳ ва он хонае бузург аст ва дар андаруни он хонае дигар аст, ки у барнатовонад гашт ва чаҳор дарича дорад, ки зоирон гирди хона менигаранд ва аз ҳар дарича қабро мебинанд. Ва хонаро заминӣ девор дар фаршҳои дебо гирифтааст. Ва гуре аз санг бароварда ба миқдори се газ ва қандилҳо ва ҷароғдонҳои нуқрагин бисёр овехта ва он хонаи дигар, ки бар дасти чапи қибла аст, андар он гӯри Сора аст, ки занӣ Иброҳим алайхиссалом буд. Ва миёни ҳар ду хона раҳгузаре, ки дари ҳар ду хона дар ин раҳгузар аст чун даҳлезе ва он ҷо низ қанодил ва мисриҷаҳои бисёр овехта ва чун аз ин ҳар ду хона бигузаранд, ду гурхонаи дигар аст, наздики ҳам, бар дасти рост қабри Яқуб алайхиссалом аст ва аз дасти чап гурхонаи занӣ Яқуб аст ва баъд аз он хонаҳост, ки зиёфатхонаҳои Иброҳим будааст ва дар ин машҳад шаш гур аст ва аз ин чор девор берун нишеби аст ва аз он ҷо гӯри Юсуф бинни Яқуб аст. Гунбаде неку сохтаанд ва гӯри сангин карда ва бар он ҷониб, ки саҳрост, миёни гунбади Юсуф ва ин машҳад мақбараи азим кардаанд ва аз бисёрии ҷоҳо мурдари бад-он ҷо овардаанд ва дафи карда. Ва бар боми мақсура, ки дар машҳад аст, хуҷраҳо сохтаанд меҳмонро, ки он ҷо

мехроби Довуд гуянд ва наздики хазира сангест ба болои марде, ки сари вай чунон аст, ки зилун кучактар аз он мавзеъ афтад, санги ноҳамвор ва гуянд ин кӯсии Сулаймон будааст ва гуфтаанд, ки Сулаймон бар он чо нишастя, бад-он вақт, ки иморати масҷид ҳамекарданд. Ин маъния дар чомеъи Байтулмуқаддас дида будам ва тасвир карда ва ҳамон чо бар рузнома, ки дошгам, таълиқ зада. Аз наводир ба масҷиди Байтулмуқаддас дарахти Хур дидам. Пас аз Байтулмуқаддас зиёрати Иброҳими Халил ар-Рахмон алайҳисалавоту вассалом азм кардам чоршанбеи гурраи зилқаъдан санаи чаҳорсаду сию ҳашт. Ва аз Байтулмуқаддас то он чо, ки он машҳад аст, шаш фарсанг аст ва роҳ сун ҷануб меравад ва бар роҳ деҳаҳои бисёр аст ва заръ ва боғ бисёр аст ва дарахтони бе об аз ангур ва зайтун ва самоки хударӯй ниҳоят надорад. Ба ду фарсанги шаҳр чаҳор деҳ аст ва он чо чашмаест ва боғ ва басотини бисёр ва онро Фародис гуянд хушин мавзеъро. Ва ба як фарсангии шаҳри Байтулмуқаддас тарсонёнро чоест, ки онро азим бузург медоранд ва ҳамеша қавме он чо мучовир бошанд ва зоирон бисёр расанд ва онро Байтуллаҳи гуянд ва тарсонён он чо қурбон кунанд ва аз Рум он чо бисёр оянд ва ман он руз, ки аз шаҳр биёмадам, шаб он чо будам.

СУДАНИ ХАЛИЛ САЛАВОМУАЛОҶУ АЛАУҶ

Аҳли Шом ва Байтулмуқаддас ин машҳадро Халил гуянд ва номи деҳ нагуянд, номи деҳ Матлун аст ва бар ин машҳад вақф аст бо бисёр деҳаҳои дигар. Ва бад-ин деҳ чашмаест, ки аз санг берун меояд обаке андак ва роҳе даври чуй бурида ва онро наздики деҳ берун оварда ва аз беруни деҳ хавзе сохтаанд сарпушида, он обро дар он хавз ҳамегиранд то талаф нашавад, то мардуми деҳ ва зоиронро кифоф бошад. Машҳад бар канори деҳ аст аз сун ҷануб ва он чо ҷануби машриқӣ бошад.

Машҳад чаҳор деворест аз санги тарошида сохта ва ба боло он

ки онро Байъатулкумома гуянд ва онро азим бузург доранд ва хар сол аз Рум халқи бисёр он чо оянд ба зиёрат. Ва маликуррум низ ниҳон биемад чунон ки «Ҷаҳоннада» буд. Ва ба рузгоре, ки азизи Миср аал-Ҳокимбиамруллоҳ буд, қайсари Рум он чо омада буд. Ҳоким аз он хабар дошт, рикобдоре аз они худ наздики у фиристод ва нишон дод, ки: «бад-он хулияг ва сурат марде дар чомаи Байтулмақаддас нишастааст, наздики вай рав, бигуй, ки Ҳоким маро наздики ту фиристодааст ва мегӯяд, то зан набаря, ки ман аз ту хабар надорам. Аммо эмин бош, ки ба ту ҳеч қасд нахоҳам кард». Ва ҳам Ҳоким фармуд, то он калисоро горат карданд ва биканданд ва хароб карданд ва муддате хароб буд. Баъд аз он қайсар расулон фиристод ва ҳадоё ва хидматҳои бисёр кард ва сулҳ талабид ва шафоат кард, то иҷоати иморати калисо доданд ва боз иморат карданд ва ин калисо чоин васеъ аст, чунонки ҳаштҳазор одамиро дар он чо бошад, ҳама ба такалуфи бисёр сохта аз рухоми рангин ва наққошӣ ва тасвир ва калисоро аз андарун ба дебоҳон румӣ пироста ва мусаввар карда ва бисёр зару тилло бар он чо ба кор бурда ва сурати Исо чанд чо сохта, ки бар харе нишаста ва сурати дигар анбиё чун Иброҳим ва Исмоил ва Исҳоқ ва Яъқуб ва фарзандони у алайҳиссалом бар он чо карда ва ба рағани сандарус ба духун карда ва ба андозан ҳар сурате обгинаи рақиқ сохта ва бар руи суратҳо ниҳода, азим шаффоф, чунонки ҳеч ҳиҷоби сурат нашудааст ва онро чихати гарду губор кардаанд, то бар сурат нанишинад ва ҳар руз он обгинаҳоро ходимон пок кунанд. Ва чуз ин чанд мавзеи дигар аст, ҳама ба такалуф, чунонки агар шарҳи он навишта шавад ба татвил анҷомад. Дар ин калисо мавзее аст ба ду қисм, ки бар сифати бихишт ва дузах сохтаанд. Як нима аз он нисфи бихиштиён ва бихишт аст ба як нима аз он сурати дузахиён ва дузах ва он чӣ бад-он монад ва он чоест, ки ҳамано дар ҷаҳон чунон чоин дигар набошад. Ва дар ин калисо басо қассисон ва роҳибон нишаста бошанд ва «Инчил» хонанд ва намоз кунанд ва шабу руз ба ибодат машғул бошанд.

Пас, аз Байтулмақаддас азим кардам, ки дар дарё нишаста ва ба Миср равам ва боз аз он чо ба Макка равам. Боди маъкус буд ба

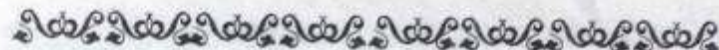
расанд ва аз ҷо авқоф бисёр бошад, аз деҳҳо ва мустағиллот дар Байтулмуқаддас ва он ҷо аглаб ҷав бошад ва гандум андак бошад ва зайтун бисёр бошад, ба монанди монон ва мусофирон ва зойронро нон ва зайтун диҳанд, он ҷо мадорҳо бисёр аст, ба астар ва гов ҳама рӯз орд кунанд ва канизакон бошанд, ки ҳама рӯз нон пазанд ва нонҳои эшон ҳар яке як ман бошад, ҳар гоҳ он ҷо расад, уро ҳар рӯз як гирда нон ва косае адас ба зайт пухта диҳанд ва мавиз низ диҳанд. Ва ин одат аз рӯзгори Халидуррахмон алайҳиссалом то ин соат бар қоида монда ва рӯзе бошад, ки понсад кас он ҷо бирасанд ва ҳамаро он зиёфат муҳайё бошад.

Гуянд аввал он машҳадро дар насохта буданд ва ҳеҷ кас дарнатавониста рафтанд илло аз айвон, аз берун зиёрат карданд. Чун Маҳдия ба мулки Миср бинишаст, фармуд, то онро дар бикӯшоданд ва олатҳои бисёр биниҳоданд ва фаршу тарҳи иморат бисёр карданд. Ва дари машҳад бар миёни девори шимолият, чунонки аз замин ба ҷаҳор газ болост ва аз ҳар ду ҷониб дараҷоти сангин сохтаанд, ки ба як ҷониб бар равад ва ба дигар ҷониб фуру равад ва дари оҳанини кучак бар он ҷо нишондааст.

Пас ман аз ин ҷо ба Байтулмуқаддас ва аз Байтулмуқаддас пиёда бо ҷамъе, ки азми сафари Хичоз доштанд, бирафтам. Далел марде ҷалд ва пиёдараве неку буд, уро Абубакри Ҳамадонӣ мегуфтанд. Ба нимаи зилқаъдаи санаи ҷаҳорсаду сию ҳашт аз Байтулмуқаддас бирафтам. Се рӯзро ба ҷое расидем, ки онро Аръаз мегуфтанд ва он ҷо низ оби равон ва ашҷор буд, ба манзиле дигар расидем, ки онро Водийлакурро мегуфтанд, ба манзили дигар расидем, ки аз он ҷо ба даҳ рӯз ба Макка расидем ва он сол қофила аз ҳеҷ тараф наёмад ва таом намеёфт, пас ки ба Сикатульъатторайн фуруд омадам, баробари Бобуннаби алайҳиссалом рӯзи душанбе ба арафот будем, мардум пурхатар буданд аз араб. Чун аз Арафот богаштам, ду рӯз ба Макка биистодам ва ба роҳи Шом богаштам сун Байтулмуқаддас.

Пачуми муҳаррами санаи ҷаҳорсаду сию нуҳи ҳилолия ба Қуде расидем. Шарҳи Макка ва ҳаҷ ин ҷо зикр накардам, то ба ҳаҷчи охирин ба шарҳ бигуям. Тарсоёнро ба Байтулмуқаддас калисоест,

оби дарё хуш бошад, он вақт бад-ин қазира ва шаҳр ҳавзҳои азим сохтаанд, ба зери замин фуру равад ва онро устувор карда ва ишон онро масъум карда. Ва оби Нил галаба кунад ва оби шуру талх аз он ҷо дур кунад, ин ҳавзҳо пур кунанд ва он чунон аст, ки чун роҳи об бикӯшоянд, оби дарё дар ҳавзҳо ва масоней равад ва оби ин шаҳр аз ин маснаъҳост, ки ба вақти зиёда шудани Нил пур карда бошанд ва то соли дигар аз он об бармедоранд ва истеймол мекунанд ва ҳар киро беш бошад, ба дигарон мефурушанд. Ва масонейи вақф низ бисёр бошад, ки ба гурабо диҳанд, ва дар ин шаҳри Тунис панҷоҳазор мард бошад ва мудом ҳазор киштя дар ҳаволи шаҳр баста бошад аз они бозаргонон ва низ аз они султон бисёр бошад. Ҷа ҳар чи ба кор ояд, ҳама бад-ин шаҳр бояд овард, ки он ҷо ҳеч чиз набошад ва чун қазираест, тамомати муомалот ба киштя бошад. Ва он ҷо лашкаре тамом бо силоҳ муқим бошанд эҳтиётро, то аз Фарангу Рум кас қасди он натавон кард. Ва аз сақот шунидам, ки ҳар рӯз ҳазор динори мағрибӣ аз он ҷо ба ҳазинаи султони Миср расад, чунонки он миқдор ба рӯзе муайян бошад ва муҳассли он мол як тан бошад, ки аҳли шаҳр бад-у таслим кунанд дар як рӯзи муайян ва вай ба хизона расонад, ки ҳеч аз он мунқар нашавад ва аз ҳеч кас ба унф чизе наситонанд. Ва қасаб ва буқаламун, ки чихати султон бофанд, ҳамаро баҳои тамом диҳанд. Чунонки мардум ба рағбат кори султон кунанд, на чунонки дар дигар вилоятҳо, ки аз ҷониби девон ва султон бар санои сахт пардозанд. Ва ҷомаи иморини шуторон ва намадзини аспон буқаламун бофанд ба чихати хоси султон. Ва мева ва хорбори шаҳр аз рустоқи Миср баранд. Ва он ҷо олоти оҳан созанд, чун миқроз ва корд ва гайра ва микрозе дидам, ки аз он ҷо ба Миср оварда буданд, панҷ динори мағрибӣ мехостанд, чунон буд, ки чун мисмораш бармекашиданд, кушуда мешуд ва чун мисмор фуру мекарданд, дар кор буд. Ва он ҷо занонро иллоте меафтад ба авқот, ки чун масруе ду-се бор бонг кунанд ва боз ба хуш оянд. Ва дар Хуросон шунида будам, ки «Қазираест, ки занони он ҷо чун гурбагон ба фарёд меоянд ва он бар ин гунааст, ки зикр рафт». Ва аз Тунис ба Қустантания киштя ба бист рӯз равад. Ва мо

дарё, мутааззир буд рафтаи. Ба роҳи хушк бирафтам ва ба Рамла бигузаштам, ба шаҳре расидем, ки онро Аскулон мегуфтанд ва бозор ва чомеъи неку ва токе дидам, ки он ҷо буд кӯҳна. Гуфтанд, масҷиде будааст, токи сангини азими бузург ҷуноки агар касе хостя хароб кунад, фаровон моле харҷ бояд кард, то он хароб шавад. Ва аз он ҷо бирафтам, дар роҳ бисёр деҳҳо ва шаҳрҳо дидам, ки шарҳи он мутаваал мешавад, тахфиф кардам, ба ҷое расидам, ки онро Тайна мегуфтанд ва он бандар буд киштиҳоро. Ва аз он ҷо ба Тунис мерафтанд.

Дар кишти ништастам то Тунис ва он Тунис ҷазираест ва шаҳре неку ва аз хушкӣ дур аст, ҷуноки аз бомҳои шаҳр сохил натавон дид. Шаҳре анбух ва бозорҳои неку ва ду чомеъ дар он ҷост. Ва ба қиёси даҳхазор дукон дар он ҷо бошад ва сад дукони атторӣ бошад. Ва он ҷо дар тобистон дар бозорҳо кашкоб фурушанд, ки шаҳре гармсер аст ва ранҷурия бисёр бошад. Ва он ҷо қасаби рангин бофанд аз аммомаҳо ва вақоя ва он ҷи занон пушанд. Аз ин қасабҳои рангин ҳеҷ ҷо мисли он набофанд, ки дар Тунис ва он ҷи сапед бошад, ба Дамиёт бофанд ва он ҷи дар корхонаи султони бофанд, ба касе нафурушанд ва надиханд.

Шунидам, ки малики Форс бист ҳазор динор ба Тунис фиристода буд, то ба ҷиҳати ӯ як даст ҷомаи хос бихаранд ва чанд сол он ҷо буданд ва натавонистанд харидан. Ва он ҷо бофандагон маъруфанд, ки ҷомаи хос бофанд. Ва шунидам, ки касе он ҷо дастори султони Миср бофта буд, онро понсад динор зари мағрибия фармуд ва ман он дастор дидам, гуфтанд: «ҷаҳор ҳазор динори мағрибия арзад» ва бад-ин шаҳри Тунис буқаламун бофанд, ки дар ҳама олам ҷон дигар набошад, он ҷомае заррин аст, ки ба ҳар вақте аз рӯз ба лавне дигар намояд ва ба мағриб ва машриқ он ҷома аз Тунис баранд ва шунидам, ки султони Рум касе фиристода буд ва аз султони Миср дархоста буд, ки сад шаҳр аз мулки вай биситонад ва Тунисро ба вай диҳад. Султон қабул накард ва ӯро аз он шаҳр мақсуд қасаб ва буқаламун буд. Чун оби нил зиёдат шавад, оби талхи дарёро аз ҳаволии Тунис дур кунад, ҷуноки то даҳ фарсанги ҳаволии шаҳр

рафта ва тафакхус карданд, ҳеч кас ҳақиқати он надонист, илло он ки гуфтанд, ки «Аз ҷануб аз кӯҳе меояд, ки онро Ҷабалулкамар гуянд». Ва чун бартоб бар сари саратон равад, оби Нил зиёдат шудан гирад, аз он ҷо, ки ба зимистон, ки қарор дорад, бист арш боло гирад, чунонки ба тадриҷ рӯз ба рӯз меафзояд. Ва ба шаҳри Миср миқёсо ва нишонҳо сохтаанд.

Ва омиле бошад ба ҳазор динор маишат, ки ҳофизи он бошад, ки чанд меафзояд ва аз он рӯз, ки зиёдат шудан гирад, мунодиён ба шаҳр андар фириштад, ки эзид субҳонаху ва таоло имрӯз дар Нил чандин зиёдат гардонид ва ҳар рӯз чандин асбаъ зиёдат шуд ва чун як гази тамом мешавад, он вақт башорат мезананд ва шодӣ мекунанд, то ҳаждаҳ арш барояд ва он ҳаждаҳ арш маъхӯд аст. Яъне ҳар вақт, ки аз ин камтар бувад, нуқсон гуянд ва садоқот диҳанд ва назрҳо кунанд ва андӯху ғам хӯранд, чун ин миқдор беш шавад, шодиҳо кунанд ва хуррамҳои намоянд ва то ҳаждаҳ газ боло наравад, хирочи султон бар раият наниҳанд. Ва аз Нил ҷӯйҳо бисёр буридаанд ва ба атроф ронда ва аз он ҷо ҷӯйҳои кучак баргирифтаанд, яъне аз он анҳор. Ва бар он дехҳо ва вилоятҳои ва дулобаҳо сохтаанд, чандон ки ҳаср ва қиёси он душвор бошад. Ҳама дехҳои вилояти Миср бар сари баландиҳо ва талҳо бошад. Ва ба вақти зиёдати Нил ҳамаи он вилоят дар зерин об бошад, дехҳо аз ин сабаб бар баландиҳо сохтаанд, то ғарқ нашавад. Ва аз ҳар дехе ба дехе дигар ба заврақ раванд ва аз сари вилоятҳо то охираш сақарӣ сохтаанд ва хок, ки мардум аз сари он сақар раванд, яъне аз ҷониби Нил. Ва ҳар сола даҳ ҳазор динори мағрибӣ аз хизонаи султон ба дастӣ омиле муътамад бифириштад, то он иморат тоза кунанд. Ва мардуми он вилоят ҳама ашғоли зарурии худро тартиб карда бошанд он ҷаҳор моҳ, ки замини эшон дар зерин об бошад. Ва дар саводи он ҷо ва рустоҳои ҳар кас чандон нон пазад, ки ҷаҳор моҳ кифофи вай бошад ва хушк кунанд, то зиёд нашавад ва қоидаи об чунон аст, ки аз рӯзи ибтидо чихил рӯз меафзояд, то ҳаждаҳ арш боло гирад ва баъд аз он чихил рӯзи дигар барқарор бимонад, ҳеч зиёд ва кам нашавад ва баъд аз он ба тадриҷ рӯй ба нуқсон ниҳад, ба чихил рӯзи дигар то он мақом расад, ки

ба чоңиби Миср равона шудем ва чун ба канори дарё расидем, ба руди Нил киштя боло мерафт. Ва руди Нил чун ба наздики дарё мерасад, шохаҳо мешавад, ва пароканда дар дарё мерезад. Ва он шохобро, ки мо дар он мерафтем, Румаш мегуфтанд. Ва ҳамчунин киштя аз рӯи об меомад, то ба шаҳре расидем, ки онро Солихия мегуфтанд. Ва ин рустои пурнеъмат ва хорбор аст. Ва киштиҳо бисёр месозанд ва ҳар якеро дувист харвор бор мекунанд ва ба Миср мебаранд, то дари дукони баққол мераванд, ки агар на чунин будя, озӯқан он шаҳр ба пушти сутур нашонистя доштан бо он машғала, ки он ҷост. Ва мо бад-ин Солихия аз киштя берун омадем ва он шаб наздики шаҳр рафтем. Рузи якшанбе, ҳафтуми сафари санаи чаҳорсаду сию нух, ки рузи урмузд буд аз шаҳривармоҳи қадим, дар Қоҳира будем.

СУБАТИ ШАҲРИ МИСР ВА ВИЛОЯТИ

Оби Нил аз миёни чанубу мағриб меояд ва ба Миср мегузарад ва ба дарёи Рум меравад. Ва оби Нил чун зиёдат мешавад ду бор, чандон мешавад, ки Чайхун ба Тирмиз. Ва ин об аз вилояти Нуба мегузарад ва ба Миср меояд. Ва вилояти Нуба қуҳистон аст ва чун ба саҳро расад, вилояти Миср аст. Ва сарҳадаш, ки аввал он ҷо расад, Ассувон мегуянд. То он ҷо сесад фарсанг бошад. Ва бар лаби об ҳама шаҳрҳо ва вилоятҳост. Ва он вилоятро Саъидулаъло мегуянд ва чун киштя ба шаҳри Ассувон расад, аз он ҷо барнагузарад, ҷя об аз дараҳои танг берун меояд ва тез меравад. Ва аз он болотар сӯи чануб вилояти Нуба аст ва подшоҳи он замин дигар аст. Ва мардуми он ҷо сиёҳпӯст бошанд ва дини эшон тарсой бошад. Ва бозаргонон он ҷо раванд ва муҳра ва шона ва буссад баранд ва аз он ҷо барда оваранд ва ба Миср барда ё нубя бошад ё румй. Ва дидам, ки аз Нуба гандум ва арзан оварда буданд, ҳар ду сиёҳ буд. Ва гуянд нағавонистаанд, ки манбаи оби Нилро ба ҳақиқат бидонанд ва шунидам, ки султони Миср кас фиристод, то яксола роҳ бар канори Нил

дарё ба Рум пайвандад. Ва аз Андалус ба Ғур ва ба Рум бисёр раванд. Ва агар хоҳанд ба киштя ва дарё ба Қустантания тавон шудан, валекин халиҷҳои бисёр бувад, ҳар як дувисту сесад фарсанг арз, ки натавон гузаштан, илло ба киштя. Ва муқаррар аз мардуми сиқа шунидам, ки даври ин дарё чаҳор ҳазор фарсанг аст. Ва шохе аз он дарё ба торикия даршудааст, чунонки гуянд, сарн он шох ҳамеша фасурда бошад, аз он сабаб, ки офтоб он ҷо намерасад. Ва яке аз он ҷазоир, ки дар он дарёст, Сақаллия аст, ки аз Миср киштя ба бист рӯз он ҷо расад ва дигар ҷазоир бисёр аст. Ва гуфтанд Сақаллия бар ҳаштод фарсанг дар ҳаштод фарсанг аст ва ҳам султони Мисрроест ва ҳар сол киштя ояд ва моли он ҷо ба Миср оварад ва аз он ҷо катони борик оваранд ва тафсилҳои ба олам бошад, ки яке аз он ба Миср даҳ динори мағрибия арзад.

Аз миср чун ба ҷониби машриқ раванд, ба дарёи Қулзум расанд ва Қулзум шаҳрест бар канори дарё, ки аз Миср то он ҷо сӣ фарсанг аст. Ва ин дарё шохест аз дарёи муҳит, ки аз Адан шикӯфта сӯи шимол равад ва чун ба Қулзум расад, мулоқия шавад ва гусаста. Ва гуянд арзи ин халиҷ дувист фарсанг аст. Миёни халиҷ ва Миср кӯҳ ва биёбон аст, ки дар он ҳеч обу набот нест ва ҳар кӣ аз Миср ба Макка хоҳад шуд, сӯи машриқ бояд шудан. Чун ба Қулзум расад, ду роҳ бошад: яке бар хушкӣ ва яке бар об. Он ҷӣ ба роҳи хушк меравад, ба понадах рӯз ба Макка равад ва он биёбонест, ки сесад фарсанг бошад ва бештар қофилаи Миср бад-он роҳ равад ва агар ба роҳи дарё раванд, бист рӯз раванд ба Ҷор. Ва Ҷор шаҳракиест аз замини Ҳичоз бар лаби дарё, ки аз Ҷор то Мадина расул салаллоҳи алайҳи васаллам серӯза роҳ аст ва аз Мадина ба Макка сад фарсанг аст ва агар касе аз Ҷор бигузарад ҳамчунон ба дарё равад, ба соҳили Яман равад ва аз он ҷо ба савоҳили Адан расад ва агар бигузарад, ба Ҳиндустон кашад ва ҳамчунон то Чин биравад ва агар аз Адан сӯи ҷануб равад, ки майл сӯи мағриб шавад, ба Зангибор ва Хабаша равад ва шарҳи он ба ҷои худ гуфта шавад.

Ва агар аз Миср ба ҷониби ҷануб бираванд ва аз вилояти Нуба бигузаранд, ба вилояти Масомуда расанд ва он замин аст алафхори

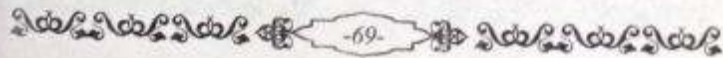
зимистон буда бошад. Ва чун об кам омадан гирад, мардум бар паи он мераванд ва он чӣ хушк мешавад, зироате, ки хоҳанд мекунанд. Ва ҳама зарфи эшон сайфи ва шатави бар он кеш бошад ва ҳеч оби дигар нахоҳад. Ва шаҳри Миср миёни Нил ва дарёст ва Нил аз ҷануб меояд ва рӯй ба шимол меравад ва дар дарё мерезад.

Ва аз Миср то Искандария сӣ фарсанг гиранд. Ва Искандария дар лаби дарёи Рум ва ҷануби Нил аст. Ва аз он ҷо мева бисёр ба Миср оваранд ба кишти. Ва он ҷо манораест, ки ман дидам, ободон буд ба Искандария. Ва он ҷо яъне бар он манора оинае ҳарроқа сохта буданд, ки ҳар киштии румиён, ки аз Истанбул меомад, чун ба муқобили он расид, оташе аз он ойна афтад ва бисӯхт. Ва румиён бисёр ҷидду ҷаҳд карданд ва ҳиллаҳо намуданд ва кас фиристоданд ва он ойна бишикастанд. Ба рӯзгори Ҳоким-султони Миср марде наздики ӯ омада буд, қабул карда, ки он ойнаро неку боз кунад, чунонки ба аввал буд. Ҳоким гуфта буд ҳочат нест, ки ин соат ҳуди румиён ҳар сол зару мол мефиристанд ва розианд, ки лашкари мо наздики эшон биравад ва сар ба сар писанда аст. Ва Искандарияро оби хурданӣ аз борон бошад. Ва дар ҳама саҳрои Искандария аз он амудҳои сангин, ки сифати он муқаддам афтада бошад. Ва он дарё ҳамчунон мекашад то Қайравон. Ва аз Миср то Қайравон садӯ панҷоҳ фарсанг бошад. Ва Қайравон вилоятест, шаҳри муаззамаш Силчимоса аст, ки ба ҷаҳон фарсангии дарёст, шаҳри бузург бар саҳро ниҳода ва борун маҳкам дорад ва дар паҳлуи он Маҳдия аст, ки Маҳдия аз фарзандони амиралмуъминини Хусайн бини Алия разияллоҳу таоло анҳумо сохтааст баъд аз он, ки Мағриб ва Андалус гирифта буд ва баъд-ин таърих ба дасти султони Миср буд. Ва он ҷо барф борад, валекин пой нагирад. Ва дарё аз Андалус бар дасти рост сӯи шимол боз гардад. Ва миёни Мисру Андалус ҳазор фарсанг аст ва ҳама мусулмонист. Ва Андалус вилояти бузург аст ва ҷаҳон аст, барф борад ва ях бандад, мардумонаш сапедпӯст ва сурхмӯй бошанд ва бештар гурбачашм бошанд, ҳамчун суклобиён ва зер дарёи Рум аст, чунонки дарё эшонро машриқӣ бошад. Ва чун аз Андалус ба дасти рост раванд сӯи шимол ҳамчунон лаб-лаби

дарозин саду панҷох арш аст, дар арз ҳафтод арш ва ҳаштод сол буд, то он ҷо ниҳода буданд. Ва дар таърихи санаи ҷаҳорсаду ҷилу як буд, ки **PDF Compressor Free Version** он ҷо расид. Ва дар вақте, ки Алмуиззидиналлоҳ биёмад, дар Миср сипоҳсолоре аз они халифайн Бағдод буд, пеши Муиз омад ба тоат ва Муиз бо лашкар бад-он мавзеъ, ки имруз Қоҳира аст, фуруд омад ва он лашкароҳро Қоҳира ном ниҳоданд, он ҷи он лашкар он чоро қаҳр қард ва фармон дод, то ҳеч кас аз лашкари вай ба шаҳр дарнаравад ва ба хонаи касе фуруд наёяд ва бар он дашт мисре бино фармуд ва хошияги худро фармуд, то ҳар кас сарое ва биное бунёд афганад ва он шаҳре шуд, ки назирин он кам бошад. Ва тақдир қардам, ки дар ин шаҳри Қоҳира аз бист ҳазор дукон кам набошад, ҳама мулки султон. Ва бисёр дуконхост, ки ҳар якро дар моҳе даҳ динори мағрибӣ уҷрад аст ва аз ду динор кам набошад ва қорвоисароӣ ва гармоба ва дигар ақорот ҷандон аст, ки онро ҳадду қиёс нест. Тамомат мулки султон, ки ҳеч офаридааро ақор ва мулк набошад, магар сароҳо ва он ҷӣ худ қарда бошад ва шунидам, ки дар Қоҳира ва Миср ҳашт ҳазор сарост аз они султон, ки онро ба иҷорат диҳанд ва ҳар моҳ қироӣ ситонанд ва ҳама ба муроди мардум, ба эшон диҳанд ва аз эшон ситонанд, на он, ки бар касе ба навъе батаклиф кунанд.

Ва қасри султон миёни шаҳри Қоҳира аст ва ҳама ҳаволи он кушода, ки ҳеч иморат бад-он напайваस्ताаст ва муҳандисон онро масоҳат қардаанд, баробари шаҳристони Миёфорикӣ аст ва гирд бар гирди он кушодааст ва ҳар шаб ҳазор мард посбони ин қаср бошанд, понсад савор ва понсад пиёда, ки аз намози шом бӯк ва духул ва коса мезананд ва гирдаш мегарданд то рӯз. Ва ҷун аз беруни шаҳр бингаранд, қасри султон ҷу қуҳе намояд аз бисёрии иморот ва иртифон он, аммо аз шаҳр ҳеч натавон дид, ки боруи он олист. Ва гуфтанд, ки дар ин қаср дувоздаҳ ҳазор ходими уҷриҳора аст ва занон ва қанизақон худ қя донад, илло он ки гуфтаанд, сӣ ҳазор одамӣ дар он қаср аст ва он дувоздаҳ қушк аст ва ин ҳарамро даҳ дарвоза аст бар рӯи замин, ҳар якро номе бад-ин тафсил, гайр аз он ки дар зери замин аст: Бобузаҳаб, Бобулбаҳр, Бобуссарич,

азим ва ҷаҳорҳои бисёр ва мардум сиёҳпӯсти дуруштустухони гализ бошанд ва қавитарқиб ва аз он ҷинс дар Миср лашкариён бисёр бошанд зишт ва ҳаёкили азим, эшонро масомуда гуянд. Пиёда ҷанг кунанд ба шамшер ва найза ва дигар олот қор натавонанд фармуд.

СУФАЛИ ШАҶРА ҶОҶИРА

Чун аз ҷониби Шом ба Миср раванд, аввал ба шаҳри Қоҳира расанд, ҷи Миср ҷанубист ва инро Қоҳираи Муиззия гуянд. Ва Фустот лашкароғҳо гуянд. Ва ин ҷунон будааст, ки яке аз фарзандони амиралмуъминин Хусайн бини Аля салавотуллоҳи алайҳим аҷмаин, ки уро Алмуиззиддиналлоҳ гуфтаанд, мулки Мағриб гирифтааст, то Андалус. Ва аз Мағриб сӯи Миср лашкар фиристодааст. Аз оби Нил мебоист гузаштан ва бар оби Нил гузар наметавон кардан, яке он, ки обе безурге аст ва дувум наҳанг бисёр дар он бошад, ки ҳар ҳайвоне, ки ба об афтод, дарҳол фуру мебаранд. Ва гуянд, ба ҳаволин шаҳри Миср дар роҳ тилисме кардаанд, ки мардумро заҳмат нарасонанд ва сутурро ва ба ҳеҷ ҷои дигар касеро заҳра набошад дар об шудан ба як тирпартоб дур аз шаҳр. Ва гуфтанд, Алмуиззиддиналлоҳ лашкари худро бифиристод ва биёмаданд он ҷо, ки имруз шаҳри Қоҳира аст ва фармуд, ки чун шумо он ҷо расед, саре сиёҳ пеш аз шумо дар об равад ва бигузарад, шумо бар асари он сағ биравед ва бигузаред беандеша. Гуфтанд, ки сӣ ҳазор савор буд, ки бад-он ҷо расиданд. Хама бандағони у буданд, он сағи сиёҳ ҳамчунон пеш аз лашкар даррафт ва эшон бар асари у рафтанд ва аз об бигузаштанд, ки ҳеҷ офаридаро ҳалале нарасид ва ҳаргиз кас нишон надода буд, ки касе савора аз руди Нил гузашта бошад.

Ва ин ҳол дар таърихи санаи сесаду шасту се будааст. Ва султон худ ба роҳи дарё ба кишти биёмадааст ва он киштиҳо, ки султон дар у ба Миср омадааст, чун наздики Қоҳира расид, тижя карданд ва аз об оварданд ва дар хушкӣ раҳо карданд, ҳамчунон ки ҷизе озод кунанд. Ва ровии он қисса он киштиҳоро дид, ҳафт адад кишти аст, ҳар як ба

динори мағрибӣ ба иҷорат дода буд дар як моҳ. Ва чаҳор ишқуб буд, се аз он ба киро дода буданд ва табақаи болоин аз худовандаш мехост, ки ҳар моҳ панҷ динори мағрибӣ бидиҳад ва соҳиби хона ба вай надод, гуфт, ки «Маро бояд, ки гоҳе дар он ҷо бошам». Ва муддати як сол, ки мо он ҷо будем, ҳамонон ду бор дар он хона нашуд. Ва он сароҳо чунон буд аз покизагӣ ва латофат, ки гуя аз ҷавохир сохтаанд, на аз гачу очур ва санг ва тамомати саройҳои Қоҳира чудо-чудо ниҳодааст, чунонки дарахт ва иморат, ҳеҷ офарида бар девори ғайре набошад. Ва ҳар кӣ хоҳад ҳар гаҳ, ки боёдаш хонаи худ бозтавонад шикоят ва иморат кард, ки ҳеҷ мазаррате ба дигаре нарасад. Ва чун аз шаҳри Қоҳира сӯи мағриб берун шавӣ, чун бузургест, ки онро халиҷ гуянд ва он халиҷро падари султон кардааст ва уро бар он об сесад деҳи холиса аст ва сари ҷӯй аз Миср баргирифтааст ва ба Қоҳира оварда ва он ҷо бигардонида ва пешни қасри султон мегузарад. Ва ду қушқ бар сари он халиҷ кардаанд, якеро аз он Луълу хонанд ва дигареро Чаҳҳара. Ва Қоҳираро чаҳор ҷомеъ аст, ки рузи одина намоз кунанд, якеро аз он Аҳҳар гуянд ва ҷомеъи Нур ва ҷомеъи Ҳоким ва ҷомеъи Муиз. Ва ин ҷомеъ беруни шаҳр аст бар лаби Нил.

Ва аз Миср чун рӯй ба қибла кунанд ба матлаъ ҳамл бояд кард ва аз Миср ба Қоҳира кам аз як мил бошад. Ва Миср ҷанубӣ аст ва Қоҳира шимоля ва Нил аз Миср мегузарад ва ба Қоҳира расад. Ва басотин ва иморати ҳар ду шаҳр ба ҳам пайваста аст ва тобистон ҳама дашт ва саҳро чун дарёе бошад ва берун аз боғи султон, ки бар сари болой аст, ки он пур нашавад, дигар ҳама зерӣ об аст.

СИҶАЛҲИ ҶАЛҶУИ НАЛҶУ

Бад-он вақт, ки руди Нил вафо кунад, яъне аз даҳуми шаҳривармоҳ то бистуми обонмоҳи қадим, ки об зоиҷ бошад, ҳаҷдаҳ газ иртифоъ гирад, аз он ҷӣ дар зимистон буда бошад ва сари ин ҷӯйҳо ва наҳрҳо баста бошад ба ҳама вилоят, пас ин наҳр, ки Халиҷ мегуянд ва

Бобузаҳума, Бобуссалом, Бобузабарчад, Бобульид, Бобулфутух,
Бобузиллоқа, Бобессуриа.

Ва дар эрон замин даҳустони султон савора аз он чо берун равад ва аз шаҳр берун қасре сохтааст, ки маҳраҷи он раҳгузар дар он қаср аст ва он раҳгузарро ҳама сақфи маҳкам задаанд аз ҳарам то ба кушк ва девори кушк аз санг тарошида сохтаанд, ки гуё аз як пора санг тарошидаанд ва манзарҳо ва айвонҳои оя бароварда ва аз андаруни даҳлез дуконҳо баста. Ва ҳама аркони давлат ва ходимон сиёҳон буданд ва румиён ва вазир шахсе бошад, ки ба зухду вараъ ва амонат ва сидқ ва илм ва ақл аз ҳама мустасно бошад ва ҳаргиз он чо расми шароб хурдан набувад. Яъне ба рӯзгори он Ҳоким ва дар айёми вай ҳеч зан аз хона берун наёмада бувад. Ва қасе мавиз насохтӣ, эҳтиётро набояд, ки аз он сук кунанд ва ҳеч қасеро заҳра набувад, ки шароб хурдан ва фуқоъ ҳам нахурдандя, ки гуфтандя масткунанда аст ва мустаҳайил шуда.

ШАҲРИ ҚОҶИРА ✓

Панҷ дарвоза дорад: Бобуннаср, Бобулшутух, Бобулқантара, Бобузувайла, Бобулхалиҷ. Ва шаҳр бору надорад, аммо биноҳо муртафеъ аст, ки аз бору қавитар ва олитар аст ва ҳар сароӣ ва кушке ҳисорест ва бештар иморот панҷ ишқуб ва шаш ишқуб бошад ва оби хурдания аз Нил бошад, сақоён бо шутур нақл кунанд ва оби чоҳҳо ҳар чи биравад, Нил наздиктар бошад, хуш бошад. Ва ҳар чи дур аз Нил бошад, шӯр бошад. Ва Миср ва Қоҳираро гуянд панҷох ҳазор шутур ровиякаш аст, ки саққоён об кашанд ва саққоён, ки об бар пушт кунанд, худ чудо бошанд ба сабуҳои биринҷин ва хикҳо дар кучаҳои танг, ки роҳи шутур набошад, ва андар шаҳр дар миёни сароҳо богчаҳо ва ашҷор бошад ва об аз чоҳ диҳанд ва дар ҳарамии султон ҳарамбустонхост, ки аз он некутар набошад ва дулобҳо сохтаанд, ки он басотинро об диҳад ва бар сари бомҳо ҳам дарахт нишонда бошанд ва тафарручгоҳҳо сохта ва дар он таърих, ки ман он чо будам, хонае, ки замини вай бист газ дар дувоздаҳ газ буд, ба понздаҳ

мардумони Хичоз буданд, хама найзаварон. Гуфтанд, панҷоҳ ҳазор саворанд. Гуруҳеро устодон мегуфтанд хама ходимон буданд сафед ва сиёҳ, ки ба номин хидмат харида буданд, ки эшон сӣ ҳазор саворанд. Гуруҳеро сароён мегуфтанд ва пиёдагон буданд. Аз ҳар вилояте омада буданд ва эшонро сипоҳсолоре бошад ҷудоғона, ки тимори эшон дорад ва эшон ҳар қавме ба силоҳи вилояти хеш кор кунанд, даҳ ҳазор мард буданд. Гуруҳеро зунуч мегуфтанд, эшон хама ба шамшер чанг кунанд ва гуфтанд, эшон сӣ ҳазор марданд. Ва ин хама лашкар рӯзихори султон буданд ва ҳар якро ба қадри мартаба марсум ва мушоҳара муайян буд, ки ҳаргиз бароте ба як динор бар ҳеч омил ва равият нанавиштандӣ, илло он ки уммол он ҷӣ моли вилоят будӣ, сол ба сол таслими хизона кардандӣ ва аз хизона ба вақти муайян арзоқи он лашкар бидодандӣ, чунонки ҳеч амалдор ва раиятро аз тақозои лашкари ранҷе нарасидӣ ва гурӯҳе маликзодагон ва подшоҳзодагонни атрофи олам буданд, ки он ҷо рафта буданд ва эшонро аз ҳисоби лашкари ва сипоҳи нашумурдандӣ. Аз Мағриб ва Яман ва Рум ва Суклоб ва Нуба ва Ҳабаша ва абнои хисрави Дехля ва модари эшон ба он ҷо рафта буданд ва фарзандони шохони гурҷӣ ва маликзодагонни дайламиён ва писарони хоқони Туркистон ва дигар табақоти аснофи мардум, чун фузало ва удабо ва шуаро ва фуқаро бисёр он ҷо ҳозир буданд ва ҳамаро арзоқ муайян буд ва ҳеч бузургзодаро кам аз понсад динор арзоқ набуд ва бибуд, ки ду ҳазор динори мағрибӣ буд ва ҳеч кори эшон набудӣ, илло он ки чун вазир бар нишасте рафтандӣ, салом кардандӣ ва боз ба ҷои худ шудандӣ

Акиун ба асари ҳадиси фатҳи халиҷ равем.

Он рӯз, ки бомдод султон ба фатҳи халиҷ берун хостӣ шуд, даҳ ҳазор мард ба музд гирифтандӣ, ки ҳар як аз он чанибатон, ки зикр кардем, якеро ба даст гирифта будӣ ва сад-сад мекашидандӣ ва дар пеш бук ва духул ва сурно мезадандӣ ва фавҷе аз лашкар бар ақиби эшон мешудӣ. Аз дари ҳарамии султон ҳамчунин то сари фатҳи халиҷ бурдандӣ ва бозовардандӣ. Ҳар муздуре, ки аз он чанибате кашада буд, се дирам бидодандӣ ва аз паси аспон шутурон

ибтидои он пеши шаҳри Миср аст ва ба Қохира бармегузарад ва он хоси султон аст. Султон барнишинад ва ҳозир шавад, то он бикишоиянд. Он вақт дигар халиҷҳо ва наҳрҳо ва ҷуйҳо бикишоиянд дар ҳама вилоят. Ва он рузҳо бузургтарин идҳо бошад. Ва онро рукуби фатхулхалиҷ гуянд. Чун мавсими он наздик расад, бар сари он ҷуй боргоҳи азими мутакаллиф ба ҷихати султон бизананд аз деборумӣ, ҳама ба зар духта ва ба ҷавохир мукалал карда бо ҳама олот, ки дар он ҷо бошад, чунонки сад савор дар сояи он битавонанд истод. Ва дар пеши ин шароф хаймае буқаламун ва хиргоҳи азим зада бошад. Ва пеш аз рукуб дар истабл, се руз табл ва буку қус зананд, то аспон бо он овозҳо умфат гиранд, то чун султон барнишинад, даҳ ҳазор маркаб ба зини заррин ва тавқу сарафсори мурассаъ истода бошанд. Ҳама намадзинҳон деборумӣ ва буқаламун, чунончи қасдан бофта бошанд ва на бурида ва на духта ва китоба бар ҳавошӣ навишта ба номи султони Миср. Ва бар ҳар аспе зиреҳе ё ҷавшане афканда ва ҳуде бар кӯҳаи зин ниҳода ва ҳар гуна силоҳе дигар ва бисёр шуторон бо қачоваҳои ораста ва астарон бо иморинҳон ораста, ҳама ба зару ҷавохир мурассаъ карда ва ба марворид хуљяхон он духта оварда бошанд, дар ин рӯзи халиҷ, ки агар сифати он кунанд, сухан ба татвил анҷомад.

Ва он руз лашкари султон ҳама барнишинанд гурӯҳ-гурӯҳ ва фавҷ-фавҷ. Ва ҳар қавмеро номе ва кунияте бошад. Гурӯҳеро каттомиён гуянд, эшон аз Қайравон дар хидмати Алмуиззиддиналлоҳ омада буданд ва гуфтанд, бист ҳазор саворанд ва гурӯҳеро ботилиён гуянд, мардуми мағриб буданд, ки пеш аз омадани султон ба Миср омада буданд, гуфтанд, понздаҳ ҳазор саворанд. Гурӯҳеро мусомида мегуфтанд. Эшон сиёҳонанд, аз замини Масмудиён ва гуфтанд бист ҳазор марданд. Ва гурӯҳеро мушорика мегуфтанд ва эшон туркон буданд ва аҷамиён. Сабаб он ки асли эшон тоза набудааст, агарчи эшон бештар ҳамин ҷо дар Миср зодаанд. Аммо исми эшон аз асл муштақ бувад. Гуфтанд, эшон даҳ ҳазор мард буданд азимхайкал. Гурӯҳеро абидушшарроф гуянд, эшон бандагони дирамхаранда буданд. Гуфтанд эшон се ҳазор марданд. Гурӯҳеро бидавиён мегуфтанд

наздики қасри султон сохта буданд, чандон, ки ду се майдон. Ва он киштиҳо ҳар якро миқдори панҷоҳ газ тул ва бист газ арз буд, ҳама бо такаллуф бо зару симу навоҳир ва дебоҳо орошта, ки агар сифати он кунанд, авроқи бисёр навишта шавад. Ва бештар анқот он киштиҳо дар он обгир, чунонки астар дар астархона баста будандя. Ва боге буд султонро ба ду фарсангини шаҳр, ки онро Айнушшамс меғуфтанд. Ва чашмае оби неку дар он ҷо ва боғро худ ба чашма бозмехонанд ва меғуянд, ки он боғи Фиръавн будааст ва ба наздики он иморате кӯҳна дидам чаҳор пора санги бузург ҳар як чун манорае ва сӣ газ қоим истода ва аз сарҳои он қатароти об ҷаҳон ва ҳеҷ кас намедонист, ки он чист.

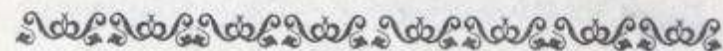
Ва дар боғ дарахти балисон буд, меғуфтанд, падарони он султон аз Мағриб он тухм биёварданд ва он ҷо бикиштанд. Ва дар ҳама офоқ ҷои дигар нест ва ба Мағриб низ нишон намедиханд ва онро ҳарчанд тухм ҳаст, аммо ҳар кучо мекоранд, намерӯяд ва агар мерӯяд, равшан ҳосил намешавад. Ва дарахти он чун дарахти мурӯд аст, ки чун болиғ мешавад, шохҳои онро ба теге хаста мекунанд ва шишае бар ҳар мавзее мебанданд, то ин духуна ҳамчунонки самғ аз он ҷо берун меояд, чун духун тамом берун ояд, дарахт хушк мешавад ва ҷуби онро боғбонон ба шаҳр оваранд ва бифурушанд, пусте ситабр бошад, ки чун аз он ҷо боз мекунанд ва меҳуранд, таъми лавз дорад ва аз беҳи он дарахт соли дигар шохҳо бармеояд ва ҳамон амал бо он мекунанд. Шаҳри Қохираро даҳ маҳаллат аст ва эшон маҳаллатро ҳора меғуянд ва асомии он ин аст: Аввал ҳорати Барҷувон, ҳорати Рувайла, Ҳоратулҷудария, Ҳоратулумаро, ҳорати Даёлама, ҳорати Рум, Ҳоратилботилия, Қасрушшавк, Убайдушшаро, Ҳоратулмусомида.

СИФАТИ ШАҲРИ МУСО

Бар болое ниҳода ва ҷониби машриқии шаҳр кӯҳ аст, аммо на баланд, балки сангҳост ва пуштаҳои сангин. Ва бар канори шаҳр масҷиди Тулун аст бар сари баландя ва ду девори маҳкам кашида,

бо махдхо ва марқадхо бикашидандя. Ва аз паси эшон астарон бо имориho. Он вақт султон аз хама лашкарho ва чанибатho дур меомадя. Марде чавон, тамоме хайкал поксурат аз фарзандони амиралмуъминин Хусайн бинни Аля бинни Абетолиб салавотуллохи алайхумо ва муи сар сутурда будя, бар астаре нишаста буд, зин ва лагом бетакаллуф, чунонки зару сим бар он набуд ва хештан пирохане пушида сафед бо футае фарохи бузург, чунонки дар билоди араб расм аст ва ба ачам дурроа мегуянд ва гуфтанд он пироханро дебкя мегуянд ва киммати он даххазор динор бошад ва аммомае хам аз он ранг бар сар баста ва хамчунин тозиёнае азими киммате дар даст гирифта ва дар пеши у сесад марди дайлам мерафт хама пиёда ва чомахои зарбофти румй пушида ва миён баста остинхои фарох ба расми мардуми Миср, хама бо зупинхо ва тирхо ва пойтобахо печида. Ва мазиладоре бо султон меравад, бар аспе нишаста ва дасторе заррини мураассаъ бар сари у ва дасте чома пушида, ки киммати он дах хазор динор зари магрибй бошад ва он сатр, ки ба даст дорад, ба такаллуфе азим хама мураассаъ ва мукалал ва хеч савори дигар бо султон набошад ва дар пеши у ин дайламиён буданд. Ва бар дасти рост ва чапи у чандин мичмарадор мераванд аз ходимон ва анбару уд месузанд. Ва расми эшон он буд, ки хар кучо султон ба мардум расидя, уро сачда кардандя ва салавот додандя. Аз паси у вазир меомадя бо козиюлкуззот ва фавче анбух аз ахли илм ва аркони давлат. Ва султон бирафтя то он чо, ки шароъ зада буданд бар сари банди халич, яъне фамуннахр ва савора дар зери он биистодя. Соате баъд аз он хишти зупине ба дасти султон додандя, то бар ин банд задя ва мардум ба таъчил ба кулангу бел ва михрафа он бандро бардаридандя, об худ, ки боло гирифта бошад, кувват кунад ва ба як бор фуру равад ва ба халич андар афтад. Ин руз хама халки Миср ва Қохира ба наззораи он фатхй халич омада бошанд ва анвон бозиhoи ачиб берун оваранд ва аввал киштй, ки дар халич афканда бошад, чомаоте ахрасон, ки ба порся гунгу лол мегуянд, дар он киштй нишонда бошанд, магар онро ба фол дошта буданд ва он руз султон эшонро садакот фармояд. Ва бисту як киштй буд аз они султон, ки обгире

мудом дар он мударрисон ва мақарриён нишаста ва саёхаттоҳи он
 шаҳри бузург он масҷид аст ва ҳаргиз набошад, ки дар у камтар аз
 панҷ ҳазор хақ бошад, чӣ аз тулоби улум ва чӣ аз ғарибон ва чӣ аз
 котибон, ки чак ва қабола нависанд ва ғайри он. Ва он масҷидро
 Ҳоким аз фарзандони Амри Ос бихарид, ки наздики у рафта буданд
 ва гуфтанд мо муҳтоҷему дарвеш ва масҷид падари мо кардааст.
 Агар султон иҷозат диҳад, биканем ва сангу хишти он бифурушем.
 Пас Ҳоким сад ҳазор динор ба эшон дод ва онро бихарид ва ҳама
 аҳли Мисро бар ин гувоҳ кард ва баъд аз он бисёр иморати аҷиб
 дар он ҷо бикард ва бифармуд ва аз ҷумла ҷароғдони нуқрагин
 сохтанд шонадаҳ пахлу, чунонки бари пахлуе аз у як аршу ним
 бошад, чунонки доираи ҷароғдон бисту ҷаҳор арш бошад ва ҳафсаду
 анд ҷароғ дар вай меафрузад дар шабҳо азиз. Ва гуфтанд, вазни он
 бисту панҷ кинтор нуқра аст. Ҳар кинтор сад ратл ва ҳар ратл саду
 ҷилу ҷаҳор дирҳами нуқра аст. Ва гуянд, ки чун ин ҷароғдон сохта
 шуд, ба ҳеч дар дарнамеғунҷид аз дарҳои ҷомеъ аз бузургӣ, ки буд то
 даре фуру гирифтанд ва онҳо дар масҷид бурданд ва боз дарро
 нишонданд. Ва ҳамеша дар ин масҷид даҳ ту ҳасири рангини неку
 бар болои якдигар густурда бошад. Ва ҳар шаб зиёда аз сад қандил
 афрухта ва маҳмаи қознолқуззот дар ин масҷид бошад.
 Ва бар ҷониби шимоли масҷид бозорест, ки онро Сукулқанодин
 хонанд. Дар ҳеч билод чунон бозоре нишон намедиҳанд, ҳар зариф,
 ки дар олам бошад, он ҷо ёфт шавад. Ва он олатҳо дидам, ки аз забл
 сохта буданд чун сандуқча ва шона ва дастаи корд ва ғайра. Ва он
 ҷо булури саҳти неку дидам ва устодони нағз онро метарошиданд ва
 онро аз Мағриб оварда буданд. Ва мегуфтанд, дар ин наздикӣ дар
 дарёи Кулзум булуре падида омадааст, ки латифтар ва шаффофтар аз
 булури мағрибӣ аст. ва дандони фил дидам, ки аз Зангибор оварда
 буданд, аз он бисёр буд, ки зиёдат аз дувист ман буд. Ва як адад пусти
 гов оварда буданд аз Ҳабаша, ки ҳамчу пусти паланг буд ва аз он
 наълайи созад. Ва аз Ҳабаша мурғи хонагӣ овардаанд, ки неку
 бузург бошад ва нуқтаҳои сапед бар вай ва бар сар қулоҳе дорад
 бар мисли тову. Ва дар Миср асал бисёр хезад ва шакар ҳам.

ки чуз девори Омад ва Миёфорикин бех аз он надидам ва онро амуре аз он аббосиён кардааст, ки ҳокими Миср будааст ва ба рӯзгори **PDF Compressor Free Version** ҳокими нафруҳтоҳ ки ҷадди ин султон буд, фарзандони ин Тулун биёмаданд ва ин масҷидро ба сӣ ҳазор динори мағрибӣ фурухтанд. Ва баъд аз муддате дигар манорое, ки дар ин масҷид аст, нафруҳта бикандан гирифтанд. Ҳоким фиристодааст, ки «шумо масҷидро ба ман фуруҳтаед, чӣ гуна хароб мекунед»* Гуфтанд: «Мо манораро нафруҳтаем» ва панҷ ҳазор динор ба эшон дод ва манораро ҳам бихарид. Ва султон моҳи рамазон он ҷо намоз кард ва рӯзҳои чумъа. Ва шаҳри Миср аз бими об бар сари болое ниҳодааст ва вақте сангҳои баланди бузург будааст, ҳамаро бишикастанд ва ҳамвор карданд. Ва акнун он чунон ҷойхоро ақаба гуянд. Ва чун аз дур шаҳри Мисрро нигоҳ кунанд, пиндоранд кӯҳест ва хонаҳое ҳаст, ки ҷаҳордаҳ табақа аз болон якдигар аст ва хонаҳои ҳафттабақа ва аз сикот шунидам, ки шахсе бар боми ҳафт табақа боғчае карда буд ва гӯсолае он ҷо бурда ва парварда, то бузург шуда буд. Ва он ҷо дулобе сохта, ки ин гов мегардонид ва об аз ҷоҳ бармекашид. Ва бар он бом дарахтҳои норинҷ, турунҷ ва муз ва гайра кишта ва ҳама дар бор омада ва гулу сипаргамҳо ҳама навъ кишта ва аз бозоргони муътабар шунидам, ки бисе сароҳост дар Миср, ки дар у хучрахост ба расми мустағил, яъне ба кироя додан, ки масоҳати он сӣ арш дар сӣ арш бошад, сесаду панҷоҳ тан дар он бошад. Ва бозорҳо ва кучаҳо дар он ҷост, ки доимо қанодил сӯзад, чунки ҳеч рӯшноӣ дар он ҷо бар замин наҷафтад ва роҳгузари мардум бошад. Ва дар шаҳри Миср гайри Қоҳира ҳафт ҷомеъ аст, чунонки ба ҳам пайваста ва ба ҳарду шаҳр понадах масҷиди одина аст, ки рӯзҳои чумъа дар ҳар ҷой хутба ва ҷамоат бошад. Дар миёни бозор масҷидест, ки онро Бобулҷавомеъ гуянд ва онро Амри Ос сохтааст ба рӯзгоре, ки аз дасти Муовия амири Миср буд.

Ва он масҷид ба ҷаҳорсад амуди руҳомӣ қоим аст ва он девор, ки меҳроб бар уст, сар то сар тахтаҳои руҳомӣ сапед аст ва ҷомеи «Қуръон» бар он тахтаҳо ба хатти зебо навишта ва аз берун ба ҷаҳор ҳадди масҷид бозорхост ва дарҳои масҷид дар он кушода ва

миёни руд. Ва ин ду шох аз Нил ҳар як ба қадри Чайхун тақдир кардам. Аммо бас нарм ва охиста меравад. Ва миёни шаҳр ва қазира **PDF Compressor Free Version** пора киштӣ ва баъзе аз шаҳр дигар сун оби Нил аст ва онро Чизза хонанд ва он ҷо низ масҷиди одина аст, аммо ҷиср нест, ба заврақ ва маъбар гузаранд. Ва дар Миср чандон киштӣ ва заврақ бошад, ки ба Бағдод ва Басра набошад.

Аҳли бозори Миср ҳар чӣ фурушанд, рост гуянд ва агар касе ба муштарӣ дуруғ гуянд, уро ба шутуре нишонда занге ба дасти у диҳанд, то дар шаҳр мегардад ва занг мечунбад ва мунодия мекунад, ки «Ман хилоф гуфтам ва маломат мебинам ва ҳар кӣ дуруғ гуянд, сазои у маломат бошад!» Дар бозори он ҷо аз баққола аттор ва пилавар ҳар чӣ фурушанд, бордони он аз худ бидиҳанд. Агар зучоҷ бошад ва агар сафол ва агар коғаз филчумла эҳтиёҷ небошад, ки харидор бордон бардорад. Ва равғани ҷароғ он ҷо аз тухми турбу шалғам гиранд ва онро зайти хор гуянд. Ва он ҷо кунғид андак бошад ва равғаниш азиз ва равғани зайтун арзон бувад, писта гарантар аз бодом аст ва мағзи бодом даҳ ман аз як динор нагузарад. Ва аҳли бозор ва дуқондорон бар харони зиня нишинанд, ки оянду раванд аз хона ба бозор. Ва ҳар ҷо ба сари кучаҳо бисёр харони зини ораста дошта бошанд, ки агар касе хоҳад, барнишинад ва андак кироя медиҳад. Ва гуфтанд, панҷоҳ ҳазор баҳимаи зиня бошад, ки ҳар рӯз зин карда ба кироя диҳанд ва берун аз лашкариён ва сипоҳиён бар асп нанишинанд, яъне аҳли бозор ва русто ва муҳтарифа ва хочагон. Ва бисёр хари аблақ дидам ҳамчу асп, бал латифтар. Ва аҳли шаҳр азим тавонгар буданд дар он вақт, ки он ҷо будам.

Ва дар санаи чорсаду сию нӯҳ султонро писаре омад, фармуд, ки мардум хуррамя кунанд. Шаҳру бозор биёростанд, чунонки агар васфи он карда шавад, ҳамонро ки баъзе мардум онро бовар накунанд ва устувор надоранд, ки дуқонҳои баазозон ва саррофон ва гайруҳум чунон буд, ки аз зару ҷавохир ва нақду ҷинс ва чомаҳои зарбафт ва касаби ҷой, ки касе бинишинад ва ҳама аз султон эминанд, ки ҳеч кас аз авонон ва гаммозон наметарсид ва бар султон эътимод доштанд, ки бар касе зулм накунад ва ба моли касе ҳаргиз тамаъ накунад. Ва

Рузи сеюми даймохи қадим аз соли чаҳорсаду шонадахи аҷам ин меваҳо ва сипаргамҳо ба як руз дидам, ки зикр меравад ва хия хозихӣ: **PDF Compressor Free Version** анҷур, анҷурис, турунҷ, ноғирҷ, лиму, себ, ёсуман, шохсипаргам, бихӣ, анор, амруд, харбуза, дастанбуя, муз, зайтун, балилаи тар, хурмои тар, ангур, найшакар, бодниҷон, кадун тар, турб, шалғам, курнуб, бокилон тар, хиёр, бодиринг, пиёзи тар, сири тар, чазар, ҷутундар. Ҳар ки андеша кунад, ки ин анвои мева ва раёҳин, ки баъзе харифия аст ва баъзе рабей ва баъзе сайфия ва баъзе шатавия чӣ гуна чамъ буда бошад, ҳамоно қабул накунад.

Фааммо маро дар ин гаразе набуда ва нанавиштам, илло он чӣ дидам ва баъзе, ки шунидам ва навиштам, уҳдан он бар ман нест. Чӣ вилояти Миср вусъате дорад азим, ҳама навъ ҳавост, аз сардсер ва гармсер ва аз ҳама атроф ҳар чӣ бошад, ба шаҳр оваранд ва баъзе дар бозорҳо мефурушанд. Ва ба Миср сафолия созанд аз ҳама навъ, чунон латиф ва шаффоф, ки даст чун бар берун ниҳанд, аз андарун битавон дид аз косаву қадаҳу табақ ва ғайра ва ранг кузанд онро чунонки ранги буқаламуиро монад. Чунонки аз ҳар ҷиҳате, ки бидорӣ, ранги дигар намояд ва обгина созанд, ки ба сафо ва покӣ ба забарҷад монанд ва онро ба ваён фурушанд. Ва аз баазозе сикқа шунидам, ин як дирҳам санги ресмон ба се динори мағрибия бихаранд, ки се динору ним нишобурӣ бошад ва ба нишобур, пурсидам, ки ресмоне, ки аз ҳама некутар бошад, чи гуна харанд? Гуфтанд: "ҳар он чӣ беназир бошад, як дирам ба панҷ дирам бихаранд".

Шаҳри Миср бар канори Нил ниҳодааст ба дарозӣ ва бисёр кушкҳо ва манзарҳо чунон аст, ки агар хоҳанд, об ба ресмон аз Нил бардоранд. Аммо оби шаҳр ҳама сакқоён оваранд аз Нил. Баъзе бо шутур ва баъзе ба душ. Ва сабуҳо дидам аз биринҷи димишқӣ, ки ҳар як сӣ ман об гирифта ва чунон буд, ки пиндошти заррин аст. яке маро ҳикоят кард, ки занест, ки панҷ ҳазор аз он сабу дорад, ки ба музд медиҳад, ҳар сабуӣ моҳе ба як дирам ва чун бозсупоранд, бояд сабу дуруст бозсупоранд. Ва дар пеши Миср ҷазирае дар миёни Нил аст, ки вақте шаҳре карда буданд ва он ҷазира мағрибии шаҳр аст ва дар он ҷо масҷиди одинаест ва боғҳост. Ва он пора санг будааст дар

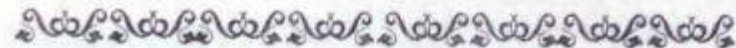

миёни руд. Ва ин ду шох аз Нил ҳар як ба қадри Чайхун тақдир кардам. Аммо бас нарма оҳиста меравад. Ва миёни шаҳр ва ҳазира **PDF Compressor Free Version** пора киштӣ ва баъзе аз шаҳр дигар сун оби Нил аст ва онро Чизза хонанд ва он ҷо низ масҷиди одина аст, аммо ҳиср нест, ба заврақ ва маъбар гузаранд. Ва дар Миср чандон киштӣ ва заврақ бошад, ки ба Бағдод ва Басра набошад.

Аҳли бозори Миср ҳар чӣ фурушанд, рост гуянд ва агар касе ба муштарӣ дуруғ гуянд, уро ба шутуре нишонда занге ба дастӣ у диҳанд, то дар шаҳр мегардад ва занг мечунбад ва мунодӣ мекунад, ки «Ман хилоф гуфтам ва маломат мебинам ва ҳар кӣ дуруғ гуянд, сазои у маломат бошад!» Дар бозори он ҷо аз баққолу аттор ва пилавар ҳар чӣ фурушанд, бордони он аз худ бидиҳанд. Агар зучоқ бошад ва агар сафол ва агар коғаз филҷумла эҳтиёҷ нобошад, ки харидор бордон бардорад. Ва рағани чароғ он ҷо аз тухми турбу шалғам гиранд ва онро зайти ҳор гуянд. Ва он ҷо кунҷид андак бошад ва рағанаи азиз ва рағани зайтун арзон бувад, писта гаронтар аз бодом аст ва мағзи бодом даҳ ман аз як динор нагузарад. Ва аҳли бозор ва дукондорон бар харони зинӣ нишинанд, ки ояндӯ раванд аз хона ба бозор. Ва ҳар ҷо ба сари кучаҳо бисёр харони зини ораста дошта бошанд, ки агар касе хоҳад, барнишинад ва андак кироя медиҳад. Ва гуфтанд, панҷоҳ ҳазор баҳиман зинӣ бошад, ки ҳар рӯз зин карда ба кироя диҳанд ва берун аз лашкариён ва сипоҳиён бар асп нанишинанд, яъне аҳли бозор ва русто ва муҳтарифа ва хоҷагон. Ва бисёр хари аблақ дидам ҳамчу асп, бал латифтар. Ва аҳли шаҳр азим тавонгар буданд дар он вақт, ки он ҷо будам.

Ва дар санаи чорсаду сию нӯҳ султонро писаре омад, фармуд, ки мардум хурраи кунанд. Шаҳру бозор биёростанд, чунонки агар васфи он карда шавад, ҳамоно ки баъзе мардум онро бовар накунанд ва устувор надоранд, ки дуқонҳои базозон ва саррофон ва ғайруҳум чунон буд, ки аз зару ҷавохир ва нақду ҷинс ва ҷомаҳои зарбафт ва касоби ҷой, ки касе бинишинад ва ҳама аз султон эминанд, ки ҳеч кас аз авонон ва гаммозон наметарсид ва бар султон эътимод доштанд, ки бар касе зулм накунад ва ба моли касе ҳаргиз тамаъ накунад. Ва

Рузи сеюми даймохи қадим аз соли чаҳорсаду шонздахи аҷам ин менаҳо ва сипаргамҳо ба як рӯз дидам, ки зикр меравад ва хия хоаниди **PDF Compressor Free Version** гис, туруғи, норивғ, лиму, себ, ёсуман, шохсияргам, бизи, анор, амруд, харбуза, дастанбуя, муз, зайтун, баллаи тар, хурмон тар, ангур, найшакар, бодияҷон, қадун тар, турб, шалгам, курнуб, боқилои тар, хиёр, бодияғиғ, пиёзи тар, сирн тар, ҳазор, ҷутундар. Ҳар ки андеша кунад, ки ин анвои мева ва раёҳин, ки баъзе хариғи аст ва баъзе рабей ва баъзе сайғи ва баъзе шатави чӣ гуна чамъ буда бошад, ҳамонро қабул накунад.

Фазаммо маро дар ин гаразе набуда ва нанавиштам, илло он чӣ дидам ва баъзе, ки шунидам ва навиштам, уҳдан он бар ман нест. Чӣ вилоти Миср вусъате дорад азим, ҳама навь ҳавост, аз сардсер ва гармсер ва аз ҳама атроф ҳар чӣ бошад, ба шаҳр оваранд ва баъзе дар бозорҳо мефурушанд. Ва ба Миср сафолия созанд аз ҳама навь, чунон латиф ва шаффоф, ки даст чун бар берун ниханд, аз андарун битавон дид аз косаву қадаҳу табақ ва ғайра ва ранг қунанд онро чунонки ранги буқаламуниро монад. Чунонки аз ҳар ҷихате, ки бидорӣ, ранги дигар намояд ва обгина созанд, ки ба сафо ва покӣ ба забарҷад монанд ва онро ба вази фурушанд. Ва аз баазозе сиққа шунидам, ин як дирҳам санги ресмон ба се динори мағрибӣ бихаранд, ки се динору ним нишобурӣ бошад ва ба нишобур, пурсидам, ки ресмоне, ки аз ҳама некутар бошад, чи гуна харанд? Гуфтанд: "ҳар он чӣ беназир бошад, як дирам ба панҷ дирам бихаранд".

Шаҳри Миср бар қанори Нил ниҳодааст ба дарозӣ ва бисёр кушқо ва манзарҳо чунон аст, ки агар хоҳанд, об ба ресмон аз Нил бардоранд. Аммо оби шаҳр ҳама саққоён оваранд аз Нил. Баъзе бо шутур ва баъзе ба душ. Ва сабуҳо дидам аз биринҷи димишқӣ, ки ҳар як сӣ ман об гирифтаи ва чунон буд, ки пиндошти заррин аст. яке маро хикоят кард, ки занест, ки панҷ ҳазор аз он сабу дорад, ки ба музд медиҳад, ҳар сабуӣ моҳе ба як дирам ва чун бозсупоранд, бояд сабу дуруст бозсупоранд. Ва дар пеши Миср қазирае дар миёни Нил аст, ки вақте шаҳре қарда буданд ва он қазира мағрибӣ шаҳр аст ва дар он ҷо масҷиди одинаест ва боғҳост. Ва он пора санг будааст дар

дабирони султон, ки маро бо у сухбат иттифоқ афтода буд ва дустӣ падида омада, гуфтам: «Ман боргоҳи мулук ва салотиби ачам дидам чун Султон Махмуди Газнавий ва писараш Масъуд. Эшон подшоҳони бузург буданд, бо неъмат ва таҷаммули бисёр. Азқун мехоҳам, ки маҷлис амралмуъмининро ҳам бинам». У бо пардадор, ки соҳибусситр мегуянд, бигуфт. Саалхи рамазони санаи чорсаду чил, ки маҷлис ораста буданд, то дигар руз, ки ид буд ва султон аз намоз ба он ҷо ояд ва ба хон бинишинад, маро он ҷо барад. Чун аз дари сарой бадар шудам, иморатҳо ва суффаҳо ва айвонҳо дидам, ки агар васфи он кунам, китоб ба татвил анҷомад.

Дувоздаҳ қаср дар ҳам сохта ҳама мураббаот, ки дар ҳар як, ки мерафтам, аз якдигар неқутар буд ва ҳар як ба миқдори сад арш дар сад арш ва яке аз ин ҷумла чизе буд шаст андар шаст ва тахте ба тамомати арзи хона ниҳода ба улув ҷаҳор газ. Аз се ҷиҳати он тахт ҳама аз зар буд, шикоргоҳ ва майдон ва ғайраҳо бар он тасвир карда ва китобате ба хатти покиза бар он ҷо навишта ва ҳама фаршу тарх, ки дар ин ҳарам буд, ҳама он буд, ки дебор румӣ ва буқаламун ба андозаи ҳар мавзее бофта буданд ва дорофазини мушаббак аз зар бар канорҳо ниҳода, ки сифати он натавон кард. Ва аз тахт, ки бо ҷониби девор аст, дараҷоти нуқрагин сохта ва он тахт худ чунон буд, ки агар ин китоб ба сар сифати он бошад, сухан маставфӣ ва кофӣ набошад. Гуфтанд: «Панҷох ҳазор маз шакар ротибаи он руз бошад, ки султон хон ниҳад».

Ороиши хонро дарахте дидам чун дарахти турунҷ ва ҳама шоху баргу бори он аз шакар сохта ва андар у ҳазор сурат ва тинсол сохта ҳама аз шакар. Ва матбахи султон берун аз қаср аст ва панҷох гулом ҳамеша дар он ҷо мулозим ва аз кушк роҳ ба матбах аст, дар зери замин ва тартиби эшон чунон мухайё буд, ки ҳар руз ҷаҳордах шутурвор барф ба шаробхонаи султон бурдандя ва аз он ҷо бештар умаро ва хавосро ротибаҳо будя. Ва агар мардуми шаҳр ҷиҳати ранҷурон талабидиндя, ҳам бидодандя. Ва ҳамчуни ҳар машруб ва адвия, ки касеро дар шаҳр боистя, аз ҳарам бихостандя, бидодандя. Ва ҳамчуни раванҳои дигар чуи рагани балисон ва ғайруҳо чандон, ки ин ашъёи мазкур хостандя, манъе ва узре набудя.

он чо молҳо дидам аз они мардум, ки агар гуям ё сифат кунам, мардумро ҳамро он қабул нафтад. Ва моли эшонро ҳаду ҳаср натавонистам кард. Ва он осоиш ки он чо дидам, ҳеч чо надидам. Ва он чо шахсе тарсо дидам, ки аз мутамаввилони Миср буд. Чунони гуфтанд: «Киштиҳо ва молу мулки уро қиёс натавон кард». Ғараз он ки як сол оби Нил вафо накард ва галла гарон шуд, вазири султон ин тарсоро бихонд ва гуфт: «Сол неку нест ва бар дили султон ҷихати раёё бор аст, ту чанд галла тавонӣ бидихӣ хоҳ ба баҳо, хоҳ ба қарз».

Тарсо гуфт: «Ба саодати султон ва вазир ман чандон галла муҳайё дорам, ки шаш сол нони Миср бидихам». Дар ин вақт ломаҳола чандон халқ дар Миср буд, ки он ҷа дар Нишобур буданд, хумси эшон ба ҷаҳд буд ва ҳар кӣ мақодир донанд, маълуми у бошад, қасеро чанд мол бояд, то галлаи у ин миқдор бошад. Ва ҷа эмин раняте ва оди султоне буд, ки дар айёми эшон чунин ҳолаҳо бошад ва чандин молҳо, ки на султон бар қасе зулум ва ҷавр кунад ва на ранят ҷизе пинҳон ва пушида дорад.

Ва он чо қорвонсарое дидам, ки Дорулвазир мегуфтанд, дар он чо қасаб фурушанд ва дигар ҳеч ва дар ишқуби зер ҳайстон нишинанд ва дар боло рафои он.

Аз қиями он пурсидам, ки уҷран ин тим чанд аст?

Гуфт: «Ҳар сол бист ҳазор динори мағрибӣ буд, аммо ин соат гушае аз он хароб шуда, иморат мекунад. Ҳар моҳ як ҳазор динор ҳосил, яъне дуваздаҳ ҳазор динор». Ва гуфтанд, ки: «Дар ин шаҳр бузургтар аз ин ва ба миқдори ин дувист хон бошад».

СИҶАТИ ХОНИ СУЛТОН

Одати эшон чунин бувад, ки султон дар сола ба ду ид хон ниҳад ва бор диҳад хавосу авомро. Он ки хавос бошад, дар ҳазрати у бошад ва он ҷа авом бошад, дар дигар сароҳо ва мавозеъ. Ва ман агарчи бисёр шунида будам, ҳавас буд, ки ба раҷулъайн бубинам, бо яке аз

шалғам бошад», дар ҷавоб гуфтанд: «Фармонбаря, на вазиря, ҷизе, ки ба хонаи худо тааллуқ дошта бошад, дар он ҷо таъйир ва табдил ҷоиз нест».

Ва қозилоқуззотро ҳар моҳ ду ҳазор динори мағрибя мушоҳара бувад ва ҳар қоғазиро ба нисбати вай, то ба моли кас тамаъ накунанд ва бар мардум хайф наравад.

Ва одат ҷунон бувад, ки дар авосити раҷаб мисоли султон дар масҷид бихондандя, ки «Ё маъшаралмуслимин, мавсимн ҳаҷ мерисад ва сабили султон ба қарори маъхуд бо лашкарён ва аспон ва шутур ва зоди муид аст». Ва дар рамазон ҳамин мунодия бикардандя ва аз аввали зилқаъда огози хуруҷ кардандя ва ба мавзеи муайян фуруд омадандя. Нимаи моҳи зилқаъда равона шудандя ва ҳар рӯз харҷи улуфай ни лашкар як ҳазор динори мағрибя будя, ба ғайр аз бист динор, ки ҳар мардеро мавочиб будя, ки ба бисту панҷ рӯз ба Макка шудандя ва даҳ рӯз он ҷо мақом будя, ба бисту панҷ рӯз то ба мақом расидандя. Ду моҳ шаст ҳазор динори мағрибя улуфай эшон будя ғайр аз тааххудот ва силот ва мушоҳирот ва шутур ки, сақт шудя.

Пас дар санаи чорсаду сию нӯҳ сичҷили султон бар мардум хонданд, ки амиралмуъминин мефармояд, ки: «хучҷочро имсол маслиҳат нест, ки сафари Ҳичоз кунанд, ки имсол он ҷо қаҳт ва тангя аст ва халқ бисёр мурдааст. Ин маъния ба шафқати мусулмоня мегуям».

Ва хучҷоч дар таваккуф мондаанд ва султон ҷомаи каъба мефиристонд ба қарори маъхуд, ки ҳар сол ду навбат ҷомаи каъба бифиристонды. Ва ин сол ҷун ҷома ба роҳи Кулзум гусел карданд, ман бо эшон рафтам.

Гурраи шаҳри зилқаъда аз Миср берун шудам ва ба бистуми моқх ба Кулзум расидем ва он ҷо киштй бирондем, ба понздаҳ рӯз ба шаҳре расидем, ки онро Ҷор мегуфтанд ва бисту дуввуми моҳ буд ва он ҷо ба чаҳор рӯз ба Мадинаи расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам расидем.

Мадинаи расулulloҳ алайҳиссалом шаҳре аст бар канораи саҳрое ниҳода ва замини намнок ва шӯра дорад ва об равон аст, аммо андак хурмонстон аст. Ва он ҷо қибла суи ҷануб афтодааст ва масҷиди

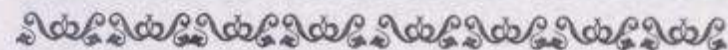
СИЯРИ СУЛТОНИ МИСР

PDF Compressor Free Version

Амну фарогати аҳли Миср бад-он хоҳад буд, ки дуқонҳои баазозон ва саррофон ва чавҳариёиро дар набастандӣ, илло доме бар вай кашидандӣ ва кас наёристы ба чизе даст бурдан. Марде яҳудӣ буд чавҳарӣ, ки султонро наздик буд ва уро мол биёр буд ва ҳама эътимоди чавҳар харидан бар ӯ доштанд. Рӯзе лашқариён даст бар ин яҳудӣ бардоштанд ва уро бидуштанд. Чун ин қор бикарданд, аз қаҳри султон битарсиданд ва бист ҳазор савор барнишаст ва ба майдон омаданд ва лашқар ба сахро берун шуд ва халқи шаҳр аз он битарсиданд ва он лашқар то нимаи рӯз дар майдон истода буданд, ходиме аз сарой берун омад ва бар дари сарой бинистод ва гуфт: Султон мефармояд, ки ба тоат ҳасед ё на? Эшон ба як бор овоз доданд, ки «Бандагонем ва тоатдор ҳастем, аммо гуноҳ кардаем» Ходим гуфт: «Султон мефармояд, ки бозгардед» Дарҳол бозгаштанд. Ва он ҷуҳуди мактулро Абусаид гуфтандӣ, писаре дошт ва бародаре, гуфтанд: «Моли уро худон таоло донад, ки чанд аст» ва гуфтанд: Бар боми сарой сесад тағори нуқрагин ниҳодааст ва дар ҳар як дарахте кишта, чунон аст, ки боге ва ҳама дарахтҳои мусаммар ва ҳомил. Бародари ӯ қоғазе навишта, ба хизмати султон фиристод, ки дувист ҳазор динори мағрибӣ ҳазонаро хидмат кунам, дар сари он вақт аз он ки метарсид. Султон он қоғаз берун фиристод, то бар сари ҷамъ бидариданд ва гуфт, ки шумо эмин бошед ва ба хонаи худ бозравед, ки на касро ба шумо қор аст ва на мо ба моли касе муҳтоҷ ва эшонро истимолат қард.

Аз Шом то Қайравон, ки ман расидам, дар тамоми шаҳр ва рустоҳо ҳар масҷид, ки буд, ҳамаро ихроҷот бар вақили султон буд ва рағани ҷароғ ва ҳасир ва буриё ва зилу ва мушоҳирот ва мавҷиботи қаймон ва фаррошон ва муаззинон ва ғайраҳум.

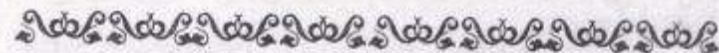
Ва як сол воли Шом навишта буд, ки «Имсол зайт андак аст, агар фармон бошад, масҷидро зайти хор бидиҳем ва он рағани турбу

он чя дидам ба шарҳ бигуям. Ва ман руй ба Миср ниҳодам, чунонки ҳафтоду панҷум руз ба Миср расидам. Ва дар ин сол сию панҷ ҳазор одамай Хичоз ба Миср омаданд ва султон ҳамаро чома пушонд ва учрй дод, то соли тамом ки ҳама гурусна ва бараҳна буданд. То боз боронҳо омад ва дар замин Хичоз таом фарох шуд ва боз ин ҳама халқро дархурди ҳар як чома пушонид ва силотҳо дод ва сун Хичоз равона кард.

Ва дар раҷаби чорсаду чил дигар бор мисоли султон бар халқ хонданд, ки ба Хичоз қаҳтй аст ва рафтани хучҷоч маслиҳат нест, бар хештан бубахшояд ва он чя худон таоло фармудааст, бикунанд, андар ин сол низ ҳоч нарафтанд ва вазифан султонро, ки ҳар сол ба хичоз фиристодй, албатта қусур ва эҳтибос набудй ва он чомаи қатба ва азони хадам ва хошия ва умарои Макка ва Мадина ва силаи амири Макка ва мушоҳиран 9 ҳар моҳ се ҳазор динор ва асб ва хилъат буд, ба ду вақт фиристодй. Дар ин сол шахсе буд, ки уро Қозй Абдулло меғуфтанд ва ба Шом қозй буда, ин вазифа ба даст ва суҳбати у равона карданд ва ман бо вай бирафтам ба роҳи Қулзум. Ва ин навбат киштй ба Чор расид, панҷуми зилқалъда ва ҳаҷ наздик танг даромада уштуре ба панҷ динор буд ба таъчил бирафтам.

Ҳаштуми зилҳиҷча ба Макка расидам ва ба ёрии ҳақ субҳонаҳу ва таоло ҳаҷ бигузоридам. Аз Мағриб қофилан азим омада буд ва он сол ба дарн Мадинаи шарифа араб аз эшон ҳафорат хост ба гоҳи бозгаштан аз ҳаҷ ва миёни эшон ҷанг бархост ва аз мағрибиён зиёдат аз ду ҳазор одамай кушта шуд ва басе ба Мағриб нашуданд. Ва ба ҳамин ҳаҷ аз мардуми Хуросон қавме ба роҳи Шом ва Миср рафта буданд ва ба киштй ба Мадина расиданд, шашуми зилҳиҷча эшонро саду чаҳор фарсанг монда буд то ба Арафот расиданд. Гуфта буданд: ҳар кй моро дар ин се руз, ки мондааст, ба Макка расонад, чунонки ҳаҷ дарёбем, ҳар як аз мо чихил динор бидихем. Аъроб биёмаданд ва чунон карданд, ки ба ду рузу ним эшонро ба Арафот расониданд ва зар биситонданд ва эшонро як-як бар уштурони чаммоза бастанд ва аз Мадина баромаданд ва ба Арафот оварданд, ду тан мурда, ки бар он шутурон баста буданд ва чаҳор тан зинда

расулуллоҳ алайҳиссалоту вассалом чандон аст, ки Масчидилҳаром ва ҳазираи расулуллоҳ алайҳиссалом дар паҳлуи минбари масҷид аст. Чун **PDF Compressor Free Version** гуянд, чониби чап чунонки чун хатиб аз минбар зикри пайгамбар алайҳиссалом кунад ва салавот диҳад, рӯй ба чониби рост кунад ва ишора ба мақбара кунад ва он хонан мухаммас аст ва деворҳо аз миёни сутунҳои масҷид баровардааст. Ва панҷ сутун даргирифтааст ва бар сари ин хона ҳамчу ҳазира карда ба дорофазин, то касе бад-он чо наравад ва доми даркушодии он кашада, то мурғ бар он чо наравад. Ва миёни мақбара ва минбар ҳам ҳазираест аз сангҳои руҳом карда, чун пастгоҳе ва онро равза гуянд ва гуянд он бӯстон аз бӯстонҳои бихишт аст, ҷа расулуллоҳ алайҳиссалом фармудааст: «Байна қабри ва минбаря равзатун мин риёзилчаннатя». Ва шиа гуянд: он чо қабри Фотимаи Зухро аст алайҳиссалом ва масҷидро дарест ва аз шаҳр берун сӯи ҷануб сахроест ва гӯристонест. Ва қабри амиралмуъминини Ҳамза бинни Абуматалиб разияллоху анху он ҷост ва он мавзоро Кубурушшухадо гуянд. Пас мо ду рӯз ба Мадина мақом кардем ва чун вақт танг буд, бирафтем. Роҳ сӯи машриқ буд. Ба ду манзил аз Мадина кӯҳ буд ва танггоҳе чун дара, ки онро Чухфа мегуфтанд ва он миқоти Мағрибу Шому Миср аст. Ба миқот он мавзеъ бошад, ки ҳаҷро эҳром гиранд ва гуянд, як сол он чо ҳучҷоч фуруд омада буд халқи бисёр. Ногоҳ селе даромада ва эшонро ҳалок кард ва онро бад-ин сабаб Чухфа ном карданд ва миёни Макка ва Мадина сад фарсанг бошад, аммо санг аст ва мо ба ҳашт рӯз рафтем.

Якшанбеи шашуми зилҳиҷҷа ба Макка расидем, ба Бобуссафо фуру омадем ва ин сол ба Макка қаҳтӣ буд, чаҳор ман нон ба як динори нишобурия буд ва мучовирон аз Макка мерафтанд ва аз ҳеч тараф ҳоч наомада буд.

Рузи чаҳоршанбе ба ёрии ҳақ субҳонаху ва таоло ба Арафот ҳаҷ бигузоридем ва ду рӯз ба Макка будем. Ва халқи бисёр аз гуруснагӣ ва бечорагӣ аз Ҳичоз рӯй берун ниҳоданд ба ҳар тараф. Ва дар ин навбат шарҳи ҳаҷ ва васфи Макка намегуям, то дигар навбат, ки бад-ин чо расам, ки навбати дигар, ки шаш моҳ мучовир будам ва

тасарруф накарда бад-у мегузоштанд, то дар хонаи худ мебошанд. Ва бар ҳеч яки эшон ҳукме ва ҷабре нафармуд. Ва чун у ба Халаб кушта шуд, он вақт гарсид, ки султон лашкарҳо фиристад. Писаре ҳафтсоларо ба зани худ ва бисёр тухаф ва ҳадоё ба ҳазрати султон фиристод ва бар гузашта узрҳо хост. Чун эшон биёмаданд, қариб ду моҳ берун нишастанд ва эшонро дар шаҳр намегузоштанд ва тухфаи эшонро қабул намекарданд, то аимма ва қуззоти шаҳр ҳама ба шафоат ба даргоҳи султон шуданд ва хоҳиш карданд, ки эшонро қабул карданд ва бо ташриф ва хилъат бозгардониданд. Аз ҷумлаи ҷизҳо агар касе хоҳад, ки ба Миср боғе созад, дар ҳар фасли сол, ки бошад, битавонад сохт. Чӣ ҳар дарахт, ки хоҳад мудом ҳосил тавонад кард ва бишинонад, хоҳ мусмир ва мучмал, хоҳ бесамар ва касон бошанд, ки далоли он бошанд ва аз ҳар чӣ хоҳӣ дарҳол ҳосил кунанд. Ва он чунон аст, ки эшон дарахтҳо дар тағораҳо кишта бошанд ва бар пушти бомҳо ниҳода ва бисёр бомҳои эшон аст ва аз он аксар пурбор бошад аз норинҷ ва турунҷ ва анор ва себ ва бнҳя ва гул ва раёҳи ва сипаргамҳо. Ва агар касе хоҳад, ҳаммолон бираванд ва он тағораҳо бар ҷуб банданд ҳамчунон ба дарахт ва ба ҳар ҷо ки хоҳанд нақл кунанд ва дар он замин биваҳанд ва ҳар вақт ки хоҳанд тағораҳо бикананд ва борҳо берун оранд ва дарахт худ хабардор набошад. Ва ин ваъъ дар ҳама офоқ ҷои дигар надидаам ва нашунидаам. Ва инсоф он ки бас латиф аст.

Акиун шарҳи бозгаштани хеш ба ҷониби хона ба роҳи Макка ҳаррасахуллоҳи таоло миналофет аз Миср бозгӯям:

Дар Кохира намози ид бикардм ва сешанбеи чаҳордахуми зилҳиҷҷаи санаи чорсаду чилу як аз Миср дар киштӣ нишастам ва ба роҳи Саидулаъло равона шудам ва он рӯй ба ҷониби ҷануб дорад. Вилоятест, ки оби Нил аз он ҷо ба Миср меояд ва ҳам аз вилояти Миср аст ва фарроҳии Миср ағлаб аз он ҷо ва он ҷо бар ду канораи Нил басте шаҳрҳо ва рустоҳо буд, ки сифати он кардан ба татвил ағҷомад. То ба шаҳре расидем, ки онро Асиют меғуфтанд ва афъюн аз ин шаҳр хезад ва он хашхош аст, ки тухми у сиёҳ бошад, чун баланд шавад ва пилаа бандад, уро бишикананд аз он мисли шира

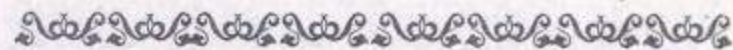
буданд, аммо ниммурда. Намози дигар, ки мо он чо будем, бирасиданд, чунон шуда буданд, ки бар пой наметавонистанд истодан ва сухан низ намедонистанд. Хикоят карданд, ки дар роҳ бисе хохиш бад-ин аъроб кардем, ки зар, ки додаем шуморо бошад, моро бигузored, ки бетоқат шудем, аз мо нашуниданд ва ҳамчунон биронданд. Филчумла он чаҳор тан ҳаҷ карданд ва ба роҳи Шом бозгаштанд. Ва ман чун ҳаҷ бикардам, боз ба ҷониби Миср бирафтам, ки кутуб доштам он чо ва нияти боз омадан надоштам ва амири Мадина он сол ба Миср омад, ки уро бар султон расаме буд ва ҳар сол ба вай дойд, аз он ки хешовандя аз фарзандони Хусайн бинни Аля салавотуллоҳи алайҳимо дошт. Ман ба у дар киштӣ будам то ба шаҳри Кулзум ва аз он чо ҳамчунон то ба Миср шудем.

Дар санан чорсаду чихилу як, ки ба Миср будам, хабар омад, ки малики Ҳалаб ося шуд аз султон ва у чокаре аз он султон буд, ки падарони у мулуки Ҳалаб буда буданд.

Султонро ходиме буд, ки уро Умдатуддавла мегуфтанд ва ин ходим амири муталибон ва азим тавонгар буд. Ва маталиб ошонро гуянд, ки дар кӯхҳои Миср талаби ганҷҳо ва дафинаҳо кунанд ва аз ҳама Мағриб ва диёри Миср ва Шом мардум оянд ва ҳар кас дар он кӯхҳо ва сангсорҳои Миср ранҷҳо баранд ва молҳо сарфа кунанд ва бисёр он буда бошад, ки дафонн ва ганҷҳо ёфта бошанд ва бисёрро ихроҷот афтада бошад ва чизе наёфта бошанд.

Чя мегуянд, ки дар ин мавозеъ амволи Фиръавн мадфун буда аст. Ва чун он чо касе чизе ёбад, хумс ба султон диҳад ва боқя уро бошад. Ғараз он ки султон ин ходимро бад-он вилоят фиристод ва уро азим бузург гардонид. Ва ҳар асбоб, ки мулкро бошад, бидод аз дахлез ва саропарда ва ғайруху.

Ва чун у ба Ҳалаб шуд ва чанг кард, он чо кушта шуд. Амволи у чандон буд, ки мудлати ду моҳ шуд, ки ба тадриҷ аз хизонаи у ба хизонаи султон нақл мекарданд ва аз ҷумла сесадад канизак дошт аксар моҳруй. Баъзе он буданд, ки эшонро дар ҳамбистаря медошт. Султон фармуд то эшонро мухайяр карданд. Ҳар кя шавҳаре мехост, ба шавҳаре доданд ва он, ки шавҳар намехост, ҳар чя хосан у буд, ҳеч

чо бирасанд ва мо интизори он медоштем, ки чун он шутурхо бозгарданд, ба кироя гирем ва биравем.

Ва чун **BDF Compressor Free Version** дам, ошноя афтод бо марде, ки уро Абуабдуллоҳ Муҳаммад бинни Филич мегуфтанд, марде порсо ва босилоҳ буд ва аз тарики мантиқ чизе медонист. У маро муовинат кард дар кироя гирифтани ва ҳамроҳ боздид кардани ва гайри он ва шутуре ба як динору ним кироя гирифтаи ва аз ин шаҳр равона шудам.

Панҷуми рабеъулаввали санаи чорсаду чилу ду роҳ сӯи машриқи чанубӣ буд, чун ҳашт фарсанг бирафтаи, манзиле буд, ки онро Зайҷа мегуфтанд ва он дарае буд бар саҳро ва бар ду ҷониби у чун ду девор аз кӯҳ ва миёнаи у микдори сад арш кушодагӣ чоҳе кандаанд, ки об бисъёр баромадааст, аммо на оби хуш ва чун аз ин манзил бигузаранд панҷ руз бодия аст, ки об набошад. Ҳар марде хике об бардошта ва бирафтем ба манзиле, ки онро Хавзаш мегуфтанд. Кӯҳе буд сангин ва ду сӯроҳ дар он буд, ки об берун меомад ва ҳамон ҷо дар гӯдя меистод. Оби хуш ва чунон буд, ки мардро дар он сӯроҳ мебонист шуд, то аз ҷиҳати шутур об берун оваранд ва ҳафтум руз буд, ки шутурон об нахӯрда буданд ва алаф, аз он ҷо ки ҳеч набуд. Ва дар шабонарузӣ якбор фуруд омаданӣ, аз он гоҳ ки офтоб гарм шуд то намози дигар ва боқӣ мерафтанд ва ин манзилҷоҳо, ки фуруд оянд, ҳама маълум бошад, ҷӣ ба ҳар ҷой фуруд натавонанд омад, ки чизе набошад, ки оташ барфурузанд ва бад-он ҷоҳо пишкми шутур ёбанд, ки бисӯзанд ва чизе пазанд ва он шутурон гуӣ медонистанд, ки агар коҳилӣ кунанд, аз ташнагӣ бимиранд ва чунон мерафтанд, ки ҳеч ба рондан кас муҳтоҷ набуд. Ва худ руӣ дар он биёбон ниҳода мерафтанд, бо он ки ҳеч асари роҳу нишон ба дид набуд, руӣ фарон машриқ карда мерафтанд ва ҷое будӣ, ки ба понздаҳ фарсанг об мебуд андак ва шӯр ва ҷое будӣ, ки ба сӣ-чиҳил фарсанг ҳеч об набудӣ.

Бистуми рабеъулаввали санаи чорсаду чилу ду ба шаҳри Айзоб расидем ва аз Ассувон то Айзоб, ки ба понздаҳ руз омадем, ба қиёси дувист фарсанг буд. Ин шаҳри Айзоб бар канораи дарё ниҳодааст, масҷиди

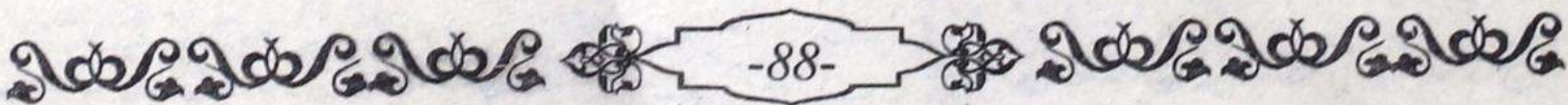

берун ояд, онро чамъ кунанд ва нигоҳ доранд, афъюн бошад ва тухми ин хашхош хурд ва чун зира аст. Ва бад-ин Асют аз суфи гусфанд, дасти набофанд, ки мисли ӯ дар олам набошад ва суфҳои борик, ки ба вилояти аҷам оваранд ва гӯянд мисрӣ аст, ҳама аз ин Саъидулаъло бошад. Чӣ ба Миср худи суф набофанд. Ва бад-ин Асют футае дидам аз суфи гусфанд карда, ки мисли он на ба Лаҳовар дидам ва на ба Мултон ва ба шакл пиндошти ҳарир аст. Ва аз он ҷо ба шаҳре расидем, ки онро Қавс мегуфтанд ва он ҷо биноҳои азим дидам аз сангҳое, ки ҳар кӣ он бубинад, таачуб кунад, шористоне кӯҳна ва аз сангу борӯй сохта ва аксар иморатҳои он аз сангҳои бузург карда, ки яке аз он миқдор бист ҳазор ман ва сӣ ҳазор ман бошад ва аҷаб он ки ба даҳ-понздаҳ фарсангии он мавзеъ на кӯҳе аст ва на санг, то онҳоро аз кучо ва чӣ гуна нақл карда бошанд.

Аз он ҷо ба шаҳре расидам, ки онро Ахмим мегуфтанд. Шаҳре анбӯҳ ва ободон ва мардуме ғалаба ва ҳисори ҳасин дорад ва нахл ва басотини бисёр. Бист рӯз он ҷо мақом афтод ва чиҳати он ки ду роҳ буд, яке биёбони беоб, дигар дарё, мо мутараддид будем, то ба кадом роҳ биравем.

Оқибат ба роҳи об бирафтем, ба шаҳре расидем, ки онро Ассувон мегуфтанд. Ва бар ҷониби ҷануби ин шаҳр кӯҳе буд, ки рӯди Нил аз даҳани ин кӯҳ берун меомад ва гуфтанд кишти аз ин болотар нагузарад, об аз ҷоҳои танг ва сангҳои азим фуру меояд. Ва аз ин шаҳр ба чаҳор фарсанг роҳ вилояти Нуба буд ва мардуми он замин ҳама тарсо бошад. Ва ҳар вақт ки аз пеши малики он вилоят наздики султони Миср ҳадьяҳо фиристанд ва уҳуду мисоқ кунанд, ки лашкар бад-он вилоят нарасад ва зиёни эшон накунад ва ин шаҳри Ассувон азим маҳкам аст, то агар вақте аз вилояти Нуба касе қасде кунад натавонад. Ва мудом он ҷо лашкаре бошад ба муҳофизати шаҳр ва вилоят. Ва муқобили шаҳр дар миёни рӯди Нил қазираест чун боғе ва андар он хурмоистон ва зайтун ва дигар ашҷор ва заръ бисёр аст ва ба дӯлоб об диҳанд ва ҷои бодарахт аст ва он ҷо бисту як рӯз бимондам, ки биёбони азим дар пеш буд ва дувист фарсанг то лаби дарё ва мавсими он буд, ки хучҷоҷ боз гузашта бар шутурон бар он

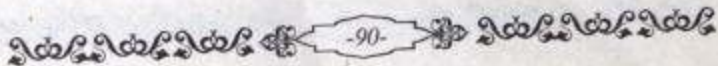
ба шимол ниҳоданд.

Ва баъд аз он ба Чадда шудам. Ва гуфтанд: «Шутури наҷиб ҳеч ҷой
ҷунон набошад, ки дар он биёбон ва аз он ҷо ба Миср ва Ҳиҷоз
баранд» ва дар ин шаҳри Айзоб марде маро хикоят кард, ки бар
қавли ӯ эътимод доштам, гуфт: «Вақте, ки киштя аз ин шаҳр сӯи
Ҳиҷоз мерафт ва шутур мебурданд, ба сӯи амири Макка ва ман дар
он киштя будам, шутуре аз он бимурд, мардум онро ба дарё андохтанд,
моҳя онро дарҳол фуру бурд, ҷунонқи як пой шутур қадре беруи аз
даҳонаш буд, моҳии дигар омад ва он моҳиро, ки шутур фуру бурда
буд, фуру бурд, ки ҳеч асар аз он ба ӯ падид набуд ва гуфт он
моҳиро қараш мегуфтанд». Ва ҳам бад-ин шаҳр пусти моҳя дидам,
ки ба Хуросон онро шафақ меғуянд ва гумон мебурдем ба Хуросон,
ки он навъе аз сусмор аст, то он ҷо бидидам, ки моҳя буд ва ҳама
парҳо, ки моҳиро бошад, дошт. Дар вақте, ки ман ба шаҳри Ассувон
будам, дусте доштам, ки номи ӯ зикр кардаам дар муқаддима. Ҷуро
Абдуллоҳ Муҳаммад бинни Фалиҷ мегуфтанд. Ҷун аз он ҷо ба
Айзоб меомадам, нома навишта буд ба дусте бо вақиле, ки ӯро ба
шаҳри Айзоб буд, ки он ҷа Носир хоҳад, ба вай диҳад ва хате
биситонад то вайро маҳсуб бошад. Ман ҷун се моҳ дар ин шаҳри
Айзоб бимондам ва он ҷа доштам ҳарч карда шуд, аз зарурат он
коғазро бад-он шахс додам, ӯ марди кард ва гуфт: «Валлоҳ! Ҷуро
пеш ман ҷиз бисёр аст, ҷа меҳоя, то ба ту диҳам, ту ба ман хат дех!»
Ман тааҷуб кардам аз некмардии он Муҳаммад Фалиҷ, ки бесобиқа
бо ман он ҳама неқуи кард ва агар марде бебок будаме ва раво
доштаме, маблағе мол аз он шахс ба воситаи он коғаз биситудаме.
Ҷараз, ман аз он мард сад ман орд биситудам ва он миқдорро он ҷо
иззати тамом аст ва хатте бад-он миқдор ба вай додам ва ӯ он
коғаз, ки ман навишта будам, ба Ассувон фиристод ва пеш аз он ки
ман аз шаҳри Айзоб биравам, ҷавоби он Муҳаммад Фалиҷ боз расид,
ки он ҷа миқдор бошад, ҳар чанд ки ӯ хоҳад ва аз он ман мавҷуд
бошад бад-ӯ дех ва агар аз он хеш бидиҳя, иваз бо ту диҳам, ки
амиралмуъминин Аля бинни Абетолиб салавотуллоҳи алайҳ
фармудааст: «Алмуъмину лояқуну муҳташаман ва ло муғтаниман.»

одина дорад ва марде понсад дар он бошад ва тааллуқ ба султони Миср дошт ва бочгоҳест, ки аз Хабаша ва Зангибор ва Яман киштихо он чо ояд ва аз он чо бар ушгурон борхо бад-ин биёбон, ки мо гузаштем, баранд то Ассувон ва аз он чо дар киштя ба оби Нил ба Миср баранд. Ва бар дасти рости ин шаҳр чун руй ба қибла кунанд, кӯхе аст ва паси он кӯх биёбоне азим ва алафхори бисёр ва халқ бисёранд, он чо ки эшонро бачохон гуянд ва эшон мардумонеанд, ки ҳеч дину кеш надораид ва ба ҳеч пайгамбару пешво имон наёвардаанд, аз он ки аз ободоня дуранд ва биёбоне доранд, ки тули он аз ҳазор фарсанг зиёда бошад ва арз сесад фарсанг. Ва дар ин хама баъд ду шаҳраки хурд беш нест, ки якеро аз он Баҳраннаом гуянд ва яке дигарро Айзоб. Тули ин биёбон аз Миср аст то Хабаша ва он аз шимол аст то ҷануб ва арз аз вилояти Нуба то дарёи Кулзум аз мағриб то машриқ ва ин қавми бачохон дар он биёбон бошанд. Мардуми бад набошанд ва дуздя ва ғорат накуянд, ба чаҳорпон худ машгул. Ва мусулмонон ва ғайруху кудакони эшонро бидузданд ва ба шаҳрҳои ислом баранд ва бифурушанд. Ва ин дарёи Кулзум халичест, ки аз Мухит ба вилояти Адан шикофтааст ва дар ҷониби шимол то он чо, ки ин шаҳраки Кулзум аст, биёмада ва ин дарёро ҳар чо, ки шаҳре бар канораш аст, бад-он шаҳр боз мехонанд. Масалан, ҷое ба Кулзум мехонанд ва ҷое ба Айзоб ва ҷое ба Баҳраннаом.

Ва гуфтанд, дар ин дарё зиёдат аз сесад қазира бошад ва аз он ҷазоир киштихо меоянд ва равған ба кашк меоваранд. Ва гуфтанд он чо гову гусфанд бисёр доранд ва мардуми он чо, гуянд, мусулмононанд, баъзе таалуқ ба Миср доранд ва баъзе ба Яман. Ва дар ин шаҳраки Айзоб оби чоҳ ва чашма набошад, илло оби борон ва агар гоҳе оби борон мунқатеъ бошад, он чо бачохон об оранд ва бифурушанд ва то се моҳ, ки он чо будам, як хик об ба як дирам харидем ва ба ду дирам низ, аз он ки киштя равона намешуд, боди шимол буд ва моро боди ҷануб мебоист. Мардуми он чо он вақт, ки маро диданд, гуфтанд: «Моро хатибия мекун», бо эшон музояка накардам ва дар он муддат хитобати эшон мекардам, то он гоҳ, ки мавсим расид ва киштихо руй

кухе, ки ба Макка наздик аст, кӯхи Абукубайс аст ва он чун гунабаде гирд аст, чунонки аз пой он тире бияндозанд бар сар расад ва дар машриқини шаҳр афтадааст, чунонки чун дар Масҷиди Ҳаром бошад. Ба даймоҳ офтоб аз сари он барояд ва бар сари он миле аст аз санг бароварда. Гуянд, Иброҳим алайҳиссалом баровардааст ва ин арса, ки дар миёни кӯҳ аст шаҳр аст ду тирпартоб дар ду беш нест ва масҷиди Ҳаром ба миёни ин фарохной андар аст ва гирд ба гирди Масҷиди Ҳаром шаҳр аст ва кучаҳо ва бозорҳо ва ҳар кучо рахнае ба миёни кӯҳ дар аст, девори бора сохтаанд ва дарвоза бар- ниҳода ва андар шаҳр ҳеч дарахт нест, магар бар дари Масҷиди Ҳаром, ки сӯи мағриб аст, ки онро Боби Иброҳим хонанд. Бар сари ҷоҳе дарахте чанд баланд аст ва бузург шуда ва аз Масҷиди Ҳаром бар ҷониби машриқ бозоре бузург кашадааст аз ҷануб сӯи шимол ва бар сари бозор аз ҷониби ҷануб кӯхи Абукубайс аст ва домони кӯхи Абукубайс Сафост. Ва он чунон аст, ки домони кӯхро ҳамчун дараҷоти бузург кардаанд ва сангҳо ба тартиб ронда, ки бар он остонаҳо раванд халқ ва дуо кунанд ва он ҷӣ мегӯянд Сафо ва Марва кунанд, он аст. ва ба охири бозор аз ҷониби шимол кӯхи Марва аст ва он андак болой аст. Ва бар у хонаҳои бисёр сохтаанд ва дар миёни шаҳр аст ва дар ин бозор бираванд, аз ин сар то бад-он сар ва чун касе умра хоҳад кард, аз ҷои дур ояд, ба ним фарсанги Макка ҳар ҷо милҳо кардаанд ва масҷидҳо сохта, ки умраро аз он ҷо эҳтиром гиранд ва эҳтиром гирифтанд он бошад, ки ҷоман духта аз тан берун кунанд ва изоре бар миён банданд ва изори дигар ё ҷодире бар ҳештан дарпечанд ва бо овози баланд мегӯянд, ки «Лабайка оллоҳумма лабайка» ва сӯи Макка меоянд ва агар касе ба Макка бошад ва хоҳад, ки умра кунад то бад-он милҳо биравад ва аз он ҷо эҳром гирад ва «Лабайк» мезанад ва ба Макка дарояд ба нияти умра.

Ва чун ба шаҳр ояд ба Масҷиди Ҳаром дарояд ва наздики хона равад ва бар дасти рост бигардад, чунонки хона бар дасти чапи у бошад ва бад-он рукн шавад, ки Ҳачаруласвад дар уст ва ҳачарро буса диҳад ва аз ҳаҷар бигузарад ва бар ҳамон вало бигардад ва боз

кухе, ки ба Макка наздик аст, кухи Абукубайс аст ва он чун гунбаде гирд аст, чунонки аз пои он тире биядозанд бар сар расад ва дар машриқи шаҳр афтадааст, чунонки чун дар Масҷиди Ҳаром бошад. Ба даймоҳ офтоб аз сари он барояд ва бар сари он миле аст аз санг бароварда. Гуянд, Иброҳим алайҳиссалом баровардааст ва ин арса, ки дар миёни кӯҳ аст шаҳр аст ду тирпартоб дар ду беш нест ва масҷиди Ҳаром ба миёни ин фарохноӣ андар аст ва гирд ба гирди Масҷиди Ҳаром шаҳр аст ва кучаҳо ва бозорҳо ва ҳар кучо рахнае ба миёни кӯҳ дар аст, девори бора сохтаанд ва дарвоза бар- ниҳода ва андар шаҳр ҳеч дарахт нест, магар бар дари Масҷиди Ҳаром, ки сӯи мағриб аст, ки овро Боби Иброҳим хонанд. Бар сари чоҳе дарахте чанд баланд аст ва бузург шуда ва аз Масҷиди Ҳаром бар ҷониби машриқ бозоре бузург кашидааст аз ҷануб сӯи шимол ва бар сари бозор аз ҷониби ҷануб кухи Абукубайс аст ва домони кухи Абукубайс Сафост. Ва он чунон аст, ки домони кӯхро ҳамчун дараҷоти бузург кардаанд ва сангҳо ба тартиб ронда, ки бар он остонаҳо раванд халқ ва дуо кунанд ва он ҷӣ мегуянд Сафо ва Марва кунанд, он аст. ва ба охири бозор аз ҷониби шимол кухи Марва аст ва он андак болой аст. Ва бар у хонаҳои бисёр сохтаанд ва дар миёни шаҳр аст ва дар ин бозор бираванд, аз ин сар то бад- он сар ва чун касе умра хоҳад кард, аз ҷои дур ояд, ба ним фарсанги Макка ҳар ҷо миляро кардаанд ва масҷидҳо сохта, ки умраро аз он ҷо эҳтиром гиранд ва эҳтиром гирифтанд он бошад, ки ҷомаи духта аз тани берун кунанд ва изоре бар миён банданд ва изори дигар ё ҷодире бар ҳештан дарпечанд ва бо овози баланд мегуянд, ки «Лабайка оллоҳумма лабайка» ва сӯи Макка меоянд ва агар касе ба Макка бошад ва хоҳад, ки умра кунанд то бад-он миляро биравад ва аз он ҷо эҳром гирад ва «Лабайк» мезанад ва ба Макка дарояд ба нияти умра.

Ва чун ба шаҳр ояд ба Масҷиди Ҳаром дарояд ва наздики хона равад ва бар дасти рост бигардад, чунонки хона бар дасти чапи у бошад ва бад-он руқи шавад, ки Ҳачаруласвад дар уст ва ҳачарро бӯса диҳад ва аз ҳачар бигузарад ва бар ҳамон вало бигардад ва боз

Ва ин фасл бад-он навиштам то хонандагон бидонанд, ки мардумро бар мардум эътиқод аст ва карам ҳар чой бошад ва ҷавонмардон ҳамеша буданд ва бошанд.

PDF Compressor Free Version

Ҷадда шаҳре бузург аст ва боран ҳасини дорад бар лаби дарё ва дар ӯ панҷ ҳазор мард бошад, бар шимоли дарё ниҳодааст ва бозорҳои нек дорад ва қиблаи масҷиди одина сӯи машриқ аст ва берун аз шаҳр ҳеҷ иморат нест, илло масҷиде, ки маъруф аст ба масҷиди расулуллоҳ алайҳиссалоту вассалом ва ду дарвоза аст, шаҳро яке сӯи машриқ, ки ру бо Макка дорад ва дигар сӯи мағриб, ки ру бо дарё дорад ва агар аз Ҷадда бар лаби дарё сӯи ҷануб бираванд, ба Яман расанд, ба шаҳри Саъда ва то он ҷо панҷоҳ фарсанг аст ва агар сӯи шимол раванд, ба шаҳри Ҷор расанд, ки аз Хичоз аст. Ва бад-ин шаҳри Ҷадда на дарахт аст ва на заръ. Ҳар чӣ ба қор ояд, аз русто оранд ва аз он ҷо то Макка дувозада фарсанг аст ва амири Ҷадда бандан амири Макка буд ва уро Тоҷулмаъолой бинни Абилфутуҳ мегуфтанд ва Мадинаро ҳам амир вай буд ва ман наздики амири Ҷадда шудам ва бо ман қаромат кард. Ва он қадар боче, ки ба ман мерасид, аз ман муоф дошт ва нахост, чунонки аз дарвоза мусаллам гузар кардам, хабаре ба Макка навишт, ки ин мард доғишманд аст аз вай чизе нашоёд ситудан.

Рузи одина намози дигар аз Ҷадда бирафтем. Якшанбе салхи ҷимодилохир ба дари шаҳри Макка расидем ва аз навоҳии Хичоз ва Яман ҳалқи бисёр умраро дар Макка ҳозир бошад аввалин раҷаб ва он мавсима азим бошад ва иди рамазон ҳамчунин ва бо вақти ҳаҷ биёянд ва чун роҳи эшон наздик ва сахл аст, ҳар сола се бор биёянд.

*Сафати шаҳри Макка
шаҳрафазулошу тавоно*

Шаҳри Макка андар мёнҳои кӯҳҳо ниҳодааст баланд ва аз ҳар ҷониб, ки ба шаҳр раванд то ба Макка нарасанд, натавон дид ва баландтарин

кухе, ки ба Макка наздик аст, кухи Абукубайс аст ва он чун гунбаде гирд аст, чунонки аз пои он тире бияндозанд бар сар расад ва дар машриқи шаҳро афтадааст, чунонки чун дар Масҷиди Ҳаром бошад. Ба даймоҳ офтоб аз сари он барояд ва бар сари он миле аст аз санг бароварда. Гуянд, Иброҳим алайҳиссалом баровардааст ва ин арса, ки дар миёни кӯҳ аст шаҳр аст ду тирпартоб дар ду беш нест ва масҷиди Ҳаром ба миёни ин фарохной андар аст ва гирд ба гирди Масҷиди Ҳаром шаҳр аст ва кучаҳо ва бозорҳо ва ҳар кучо раҳнае ба миёни кӯҳ дар аст, девори бора сохтаанд ва дарвоза бар- ниҳода ва андар шаҳр ҳеч дарахт нест, магар бар дари Масҷиди Ҳаром, ки сун мағриб аст, ки онро Боби Иброҳим хонанд. Бар сари чоҳе дарахте чанд баланд аст ва бузург шуда ва аз Масҷиди Ҳаром бар чониби машриқ бозоре бузург кашидааст аз чануб сун шимол ва бар сари бозор аз чониби чануб кухи Абукубайс аст ва домони кухи Абукубайс Сафост. Ва он чунон аст, ки домони кӯҳро хамчун дарачоти бузург кардаанд ва сангҳо ба тартиб ронда, ки бар он остонаҳо раванд халқ ва дуо кунанд ва он ҷа мегуянд Сафо ва Марва кунанд, он аст. ва ба охири бозор аз чониби шимол кухи Марва аст ва он андак болой аст. Ва бар у хонаҳои бисёр сохтаанд ва дар миёни шаҳр аст ва дар ин бозор бираванд, аз ин сар то бад-он сар ва чун касе умра хоҳад кард, аз ҷои дур ояд, ба ним фарсанги Макка ҳар ҷо милҳо кардаанд ва масҷидҳо сохта, ки умраро аз он ҷо эҳтиром гиранд ва эҳтиром гирифтанд он бошад, ки ҷомаи дӯхта аз тан берун кунанд ва изоре бар миён банданд ва изори дигар ё чодире бар ҳештан дарпечанд ва бо овози баланд мегуянд, ки «Лабайка оллоҳумма лабайка» ва сун Макка меоянд ва агар касе ба Макка бошад ва хоҳад, ки умра кунад то бад-он милҳо биравад ва аз он ҷо эҳром гирад ва «Лабайк» мезанад ва ба Макка дарояд ба нияти умра.

Ва чун ба шаҳр ояд ба Масҷиди Ҳаром дарояд ва наздики хона равад ва бар дасти рост бигардад, чунонки хона бар дасти чапи у бошад ва бад-он руки шавад, ки Ҳачаруласвад дар уст ва ҳачарро бӯса диҳад ва аз ҳачар бигузарад ва бар ҳамон вало бигардад ва боз

Ва ин фасл бад-он навиштам то хонандагон бидонанд, ки мардумро бар мардум эътимод аст ва карам ҳар чой бошад ва ҷавонмардон ҳамеша буданд ва бошанд.

PDF Compressor Free Version

Ҷадда шаҳре бузург аст ва бораи ҳасин дорад бар лаби дарё ва дар у панҷ ҳазор мард бошад, бар шимоли дарё ниҳодааст ва бозорхон нек дорад ва қиблаи масҷиди одина сӯи машриқ аст ва берун аз шаҳр ҳеч иморат нест, илло масҷиде, ки маъруф аст ба масҷиди расулуллоҳ алайҳиссалоту вассалом ва ду дарвоза аст, шаҳрро яке сӯи машриқ, ки ру бо Макка дорад ва дигар сӯи мағриб, ки ру бо дарё дорад ва агар аз Ҷадда бар лаби дарё сӯи ҷануб бираванд, ба Яман расанд, ба шаҳри Саъда ва то он ҷо панҷоҳ фарсанг аст ва агар сӯи шимол раванд, ба шаҳри Ҷор расанд, ки аз Ҳичоз аст. Ва бад-ин шаҳри Ҷадда на дарахт аст ва на заръ. Ҳар чя ба кор ояд, аз русто оранд ва аз он ҷо то Макка дувоздах фарсанг аст ва амири Ҷадда бандан амири Макка буд ва уро Тоҷулмаъоли бинни Абилфутух мегуфтанд ва Мадинаро ҳам амир вай буд ва ман наздики амири Ҷадда шудам ва бо ман каромат кард. Ва он қадар боче, ки ба ман мерасид, аз ман муоф дошт ва нахост, чунонки аз дарвоза мусаллам гузар кардам, хабаре ба Макка навишт, ки ин мард донишманд аст аз вай чизе нашоёд ситудан.

Рузи одина намози дигар аз Ҷадда бирафтем. Яқшанбе салхи ҷимодиюлохир ба дари шаҳри Макка расидем ва аз навоҳии Ҳичоз ва Яман халқи бисёр умраро дар Макка ҳозир бошад аввали раҷаб ва он мавсима азим бошад ва иди рамазон ҳамчунин ва бо вақти ҳаҷ биёянд ва чун роҳи эшон наздик ва сахл аст, ҳар сол се бор биёянд.

*Сифати шаҳри Макка
шаҳрафазуллоҳу тавоно*

Шаҳри Макка андар миёни куҳҳо ниҳодааст баланд ва аз ҳар ҷониб, ки ба шаҳр раванд то ба Макка нарасанд, натавон дид ва баландтарин

магриби буд ва маблаге аз он чо рафта буданд ва андар шаҳри Макка аҳли ҳар шаҳреро: аз билоди Хурӯсон ва Мовароуннаҳр ва Ироқ ва гайруху сароҳо буда, аммо аксари онҳо хароб буду вайрон. Ва хулафои Бағдод иморатҳои бисёр ва биноҳои неку кардаанд он чо. Ва дар он вақт, ки мо расидем, баъзе аз он хароб шуда буд ва баъзе милк сохта буданд.

Оби роҳҳои Макка ҳама шӯру талх бошад, чунонки натавон хурд. Аммо ҳавзҳо ва масонеъи бузург бисёр кардаанд, ки ҳар як аз он ба миқдори даҳ ҳазор динор баромада бошад. Ва ин вақт ба оби борон, ки аз дараҳо фуру меояд, пур мекарданд ва дар он таърих, ки мо он чо будем, тия буданд.

Ва яке, ки амири Адаи буд ва уро писари Шоддил меғуфтанд, обе дар зери замин ба Макка оварда буд ва амволи бисёр бар он сарф карда ва дар Арафот бар он кишту заръ карда буданд ва полизҳо сохта ва илло андаке ба Макка меомад ва ба шаҳр намерасид. Ва ҳавзе сохтаанд, ки он об дар он чо чамъ мешавад ва саққоён онро баргиранд ва ба шаҳр оваранд ва фурушанд ва ба роҳ рафта. Ва ним фарсанге чоҳе аст, ки онро Биравзоҳид гӯянд ва он чо масҷидест неку. Оби он чоҳ хуш аст ва саққоён аз он чо низ биёваранд ва ба шаҳр бифурушанд. Хавон Макка азим гарм бошад ва охири баҳманмоҳи қадим хиёр ва бодиринг ва бодинҷони тоза дидам он чо. Ва ин навбати чаҳорум, ки ба Макка расидам, гарраи рачаб санаи чорсаду чилу ду то бистуми зилҳиҷа ба Макка мучовир будам, понздаҳуми фарвардини қадим ангур расида буд ва аз русто ба шаҳр оварда буданд ва дар бозор мефурухтанд ва аввали урдибиҳишт харбузаи фаровон расида буд ва худ ҳама меваҳо ба зимистон он чо ёфт шавад ва ҳаргиз холя набошад.

СИҶАЛИ ЗАМИНИ АРАБ ВА ЯМАН

Чун аз Макка ба ҷониби ҷануб раванд, ба як манзили ба вилояти Яман расанд ва то лаби дарё ҳама вилояти Яман аст ва замини

ба ҳаҷар расад ва буса диҳад як тавф бошад. Ва бар ин вало ҳафт тавф бикунанд, се бор ба таъчил бидавад ва чаҳор бор оҳиста биравд ва чун тавоф тамои шуд, ба мақоми Иброҳим алайҳиссалом равад, ки баробари хона аст ва аз паси мақом биистад, чунонки мақом мобайни ӯ ва хона бошад ва он ҷо ду ракаат намоз бикунанд, онро намози тавоф гуянд.

Пас аз он дар хонаи Замзам шавад ва аз он об бихӯрад ё ба рӯи бимолад ва аз Масҷиди Ҳаром ба Бобуссафо берун шавад ва аз он дарест аз дарҳои масҷид, ки чун аз он ҷо берун шаванд, кӯҳи Сафост бар он остонаҳои кӯҳи Сафо шавад ва рӯи ба хона кунанд ва дуо кунанд ва дуо маълум аст, чун хонда бошад фуру ояд ва дар ин бозор сӯи Марва биравад ва он чунон бошад, ки аз ҷануб сӯи шимол равад.

Ва дар ин бозор, ки меравад бар дарҳои Масҷиди Ҳаром мегардад ва андар ин бозори он ҷо, ки расул алайҳиссалоту вассалом саъй кардааст ва шитофта ва дигаронро шитоб фармуда, гоме панҷоҳ бошад бар ду тарафи ин мавзъ чаҳор манора аст. аз ду ҷониб ки мардум аз кӯҳи Сафо ба миёни он ду манора расанд ва аз он ҷо бишитобанд то миёни ду манораи дигар, ки аз он тарафи бозор бошад ва баъд аз он оҳиста раванд то ба кӯҳи Марва ва чун ба остонаҳо расанд бар он ҷо раванд ва он дуо, ки маълум аст бихонанд ва боз гарданд ва дигар бор дар ҳамин бозор дароянд, чунонки чаҳор бор аз Сафо ба Марва шаванд ва се бор аз Марва ба Сафо, чунонки ҳафт бор аз он бозор гузашта бошанд.

Чун аз кӯҳи Марва фуруд оянд, ҳамон ҷо бозорест бист дукон рӯи ба рӯи бошанд, ҳама ҳаҷҷоч нишаста мӯи сар битарошанд.

Чун умра тамои шуд ва аз ҳарам берун оянд, дар ин бозори бузург, ки сӯи машриқ аст ва онро Сукулаторин гуянд, биноҳои некӯст ва ҳама доруфурушон бошанд ва дар Макка ду гармоба аст, фарши он санги сабз, ки фасон месозанд. Ва чун тақдир кардам, ки дар Макка ду ҳазор мардя шахри беш набошад. Боқя қариб понсад мард гурабо ва мучовирон бошанд.

Дар он вақт худ қаҳт буд ва шонздаҳ ман гандум ба як динори

СУҶАТҲИ МАСҶИДУ ҶАРОМ ВА
ДОРҶИДУ НАҶОА

PDF Compressor Free Version

Гуфтем, ки хонаи Каъба дар миёни Масҷидилҳаром ва Масҷиди ҳаром дар миёни шаҳри Макка ва гули он аз машриқ ба мағриб аст ва арзи он аз шимол ба ҷануб. Аммо девори масҷид қоида нест ва рукнҳо дармолидааст то ба мудавварӣ монил аст, зеро ки чун дар масҷид намоз кунанд, аз ҳама ҷавониб рӯй ба хона бояд кард. Ва он ҷо, ки масҷиди тӯлонитар аст, аз Боби Иброҳим алайҳиссалом аст. То ба Боби бани Ҳошим ҷаҳор саду бисту ҷаҳор арш аст. Ва арзаш аз Бобуннадва, ки сун шимол аст, то ба Бобуссафо, ки сун ҷануб аст ва фарохтар, ҷояш сесаду ҷаҳор арш аст. Ва сабаби мудавварӣ ҷоё тангтар намояд, ҷоё фарохтар. Ва ҳама гирд бар гирди масҷид се равоқ аст, ба пушиш ба амудҳои руҳом бардоштаанд ва миёни саройро ҷаҳор су карда ва дарозии пушиш, ки ба сун соҳати масҷид аст, ба чихилу панҷ тоқ аст. Пахшош ба бисту се тоқ ва амудҳои руҳом тамомат саду ҳаштоду ҷаҳор аст. Ва гуфтанд, ин ҳама амудҳоро хулафон Бағдод фармудаанд, аз ҷониби Шом ба роҳи дарё бурдан. Ва гуфтанд, чун ин амудҳо ба Макка расониданд, он ресмонҳо, ки дар киштиҳо ва гарданаҳо бафта буданд ва пора шуда буд, чун бифурухтанд, аз қиммати он шаст ҳазор динори мағрибӣ ҳосил шуд. Ва аз ҷумлаи он амудҳо, яке дар он ҷост, ки Бобуннадва гуянд, сутуни сурхи руҳомист. Гуфтанд, ин сутунҳо ҳамсанги динор харидаанд ва ба қиёс як сутун се ҳазор ман буд. Масҷиди Ҳаромро ҳаждаҳ дар аст, ҳама ба тоқҳо сохтаанд, бар сарсутунҳои руҳом. Ва бар ҳеч қадом даре нанишондаанд, ки фироз тавон кард. Бар ҷониби машриқ ҷаҳор дар аст аз гушаи шимолии Бобунабӣ ва он ба се тоқ аст бафта ва ҳам бар ин девор гушаи ҷанубӣ даре дигар аст, ки онро ҳам Бобунабӣ гуянд. Ва миёни он дар ду сад арш беш аст ва ин дар ба ду тоқ аст ва чун аз ин дар берун шавӣ, бозори атторон аст, ки хонаи расул алайҳиссалом дар он кӯй будааст ва бад-он дар ба намоз андар масҷид шудӣ. Ва чун аз ин дар бигузарӣ ҳам бар ин

Яман ва Ҳичоз ба ҳам пайваस्ताаст. Ҳар ду вилоят тозизабонанд ва дар истилоҳ замини Яманро Ҳумайр гуянд ва замини Ҳичозро араб ва се ҷониби замини дарёест ва ин замин чун қазираест. Аввал ҷониби шарқии он дарёи Басра аст ва ғарбӣ дарёи Кулзум, ки зикри он дар муқаддима рафт, ки халиҷе аст ва ҷониби ҷанубӣ дарёи Мухит аст. Ва тули ин қазира, ки Яман ва Ҳичоз аст, аз Куфа бошад то Адан миқдори понсад фарсанг аз шимол ба ҷануб ва арзи он, ки аз машриқ ба мағриб аст, аз Уммон аст то ба Ҷор миқдори чаҳорсад фарсанг бошад. Ва замини араб аз Куфа то Макка аст ва замини Ҳумайр аз Макка то Адан. Ва дар замини Араб ободонӣ андак аст ва мардумаш биёбонӣ ва сахронишонанд ва худованди сутур ва чаҳорпо ва хайма. Ва замини Ҳумайр се қисм аст, як қисмро аз он Тихома гуянд ва ин соҳили дарёи Кулзум аст бар ҷониби мағриб. Ва шаҳрҳо ва ободониҳо бисёр аст, чун Саъда ва Зубайд ва Санъо ва ғайруху ва ин шаҳрҳо бар сахрост ва подшоҳи он бандан хабашӣ буд аз онӣ писари Шоддил ва дигар қисм аз Ҳумайр кӯҳе аст, ки онро Наҷд гуянд ва андар дар ӯ девлоҳҳо ва сардсерҳо бошад ва ҷойҳои танг ва ҳисорҳои маҳкам. Ва сайёом қисм аз сӯи машриқ аст ва андар он шаҳрҳои бисёр аст, чун Бухрон ва Аср ва Беша ва ғайри он. Ва андар ин қисм навоҳӣ бисёр аст ва ҳар ноҳияте малике ва раисе дорад ва он ҷо султоне ва ҳокиме мутлақ нест, қавме мардум бошад ба худсар ва бештар дузд ва хунӣ ва харомӣ. Ва ин қисм миқдори дувиаст фарсанг дар саду пинҷоҳ барояд ва халқе бисёр бошад ва ҳама навъ. Ва қасри Ғумдон ба Яман аст, ба шаҳре, ки онро Санъо гуянд ва аз он қадар ақнун бар мисоли талле мондааст дар миёни шаҳр ва он ҷо гуянд, ки худованди ин қаср подшоҳи ҳама ҷаҳон будааст. Ва гуянд, ки дар он тал ғалғҳо ва дафинаҳо бисёр аст ва ҳеҷ кас даст бар он наёрад бурдан, на султон ва на раият. Ва ақиқ бад-ин шаҳри Санъо кунанд ва он санге аст, ки аз кӯҳ бибурданд ва дар миёни рег бар тоба ба оташ бирён кунанд ва дар миёни рег ба офтобаш парваранд. Ва ба чарх бипироянд. Ва ман ба Миср дидам, ки шамшере ба сӯи султон оварда буданд аз Яман, ки даста ва бурчаки ӯ аз як пора ақиқи сурх буд монанди ёқут.

тулаш ся арш аст ва арз шонздах. Ва дари хона сун машриқ аст. Ва чун дар хона раванд, рукни ироқӣ бар дасти рост бошад ва рукни ҳаҷаруласвад бар дасти чап ва рукни мағрибин чанубиро рукни ямонӣ гӯянд ва рукни шимолин мағрибиро рукни шомӣ гӯянд ва ҳаҷаруласвад дар гушаи девор ба санги бузург андар таркиб кардаанд ва дар он чо нишонда, чунонки чун марде тамомиқомат биистанд, ба сини у муқобил бошад ва ҳаҷаруласвад ба дарозин як дасте ва чаҳор ангушт бошад ва ба арзи ҳашт ангушт бошад ва шаклаш мудаввар аст. Ва аз ҳаҷаруласвад то дари хона чаҳор арш аст ва он чоро, ки миёни ҳаҷаруласвад ва дари хона аст, Мултазам гӯянд ва дари хона аз замин ба чаҳор арш бартар аст, чунонки марде тамомиқомат бар замин истода бар атаба расад.

Ва нардбон сохтаанд аз чуб, чунонки ба вақти ҳочат, то мардум бар он барраванд ва дар хона раванд. Ва он чунон аст, ки фарохин даҳ мард бар паҳлуи ҳам ба он чо бартавонанд рафт ва фуруд оянд. Ва замини хона баланд аст бад-ин миқдор, ки гуфта шуд.

СУҲРАНИ ДАРИ НАВБА

Дарест аз чуби соҷ ба ду мисроъ ва болои дар шаш аршу ним аст ва пахнои ҳар мисроъе як газу се чаҳоряк, чунонки ҳар ду мисроъ сею ним газ бошад ва рӯи дар ва дар фарози ҳам навишта ва бар он нуқракоря, доираҳо ва китобатҳо. Наққошӣ мунаббат кардаанд ва китобатҳои ба зар карда ва сими сӯхта дарронда ва ин оятро то охир бар он чо навишта: «Инна аввала байтин вузиъа линноси-лаллазия би Бакката» (ал-оят). Ва ду ҳалқаи нуқрагини бузург, ки аз Ғазнин фиристодаанд, бар ду мисроъи дар зада, чунонки дасти ҳар кас, ки хоҳад бад-он нарасад. Ва ду ҳалқаи дигари нуқрагини хурдтар аз он ҳам бар ду мисроъи дар зада, чунонки дасти ҳар кас, ки хоҳад бад-он расад ва қуфли бузурги аз нуқра бар ин ду ҳалқаи зерин бигузaronида, ки бастанӣ дар ба он бошад ва то он қуфл барнағрианд, дар кушуда нашавад.

девори машриқя Боби Аля алайхиссалом аст. Ва ин он дар аст, ки амралмуъминин Аля алайхиссалом дар масҷид рафтя ба намоз ва ин дар ба **PDF Compressor Free Version** ин дар бигузаря, бар гушаи масҷид манораи дигар аст. Бар сари сатъ аз он манора, ки ба Боби бани Хошим аст, то бад-ин ҷо бибояд шитофтани ва ин манора ҳам аз он ҷаҳоргонаи мазкур аст. Ва бар девори ҷануби, ки он тули масҷид аст, ҳафт дар аст. Нахустин бар руки, ки нимгирд кардаанд, Бобуддаққоқин аст ва он ба ду тоқ аст ва ҷун андаке ба ҷониби гарбӣ биравад, дари дигар аст ба ду тоқ ва онро Бобулфасоини гуянд ва ҳамчунон қадари дигар биравад, Бобуссафо гуянд ва ин дарро панҷ тоқ аст ва аз ҳама ин тоқи миёнин бузургтар аст ва ҷониби у ду тоқи кучак. Ва расулulloҳ алайхиссалом аз ин дар берун омадааст, ки ба Сафо шавад ва дуо кунад. Ва атабаи ин тоқи миёнин сафед аст азим ва санге сиёҳ будааст, ки расул алайхиссалом вассалот пон мубораки худ бар он ҷо ниҳодааст ва он санг нақши қадами мутабарриқи у алайхиссалом гирифта ва он нишони қадамро аз он санги сиёҳ бибуридаанд ва дар он санги сафед таркиб карда, ҷунонки сарангуштҳои по андаруни масҷид дорад ва ҳаҷоҷ баъзе рӯй бар он нишони қадам ниҳанд ва баъзе пои табаррукро. Ва ман рӯй бар он нишон ниҳодан вочибтар донистам. Ва аз Бобуссафо сун мағриб миқдори дигар биравад Бобуссатво аст, ба ду тоқ. Ва аз он ҷо миқдори дигар биравад, Бобуттамморин ба ду тоқ ва ҷун аз он бигузаранд, Бобулмаъмил, ба ду тоқ. Ва баробари ин сарои Абучаҳл аст, ки акнун мустароҳ аст. Бар девори мағрибӣ, ки он арзи масҷид аст, се дар аст, нахустини он гушае, ки бо ҷануб дорад, Боби Урват ба ду тоқ аст. Ба миёни ин зилъ Боби Иброҳим алайхиссалом аст, ба се тоқ ва бар девори шимоли, ки он тули масҷид аст, ҷаҳор дар аст. Бар гушаи мағрибӣ Бобулвасит аст ба як тоқ. Ҷун аз он бигузаря, сун машриқ Бобулачала аст ба як тоқ ва ҷун аз он бигузаря, ба миёни зилъи шимоли Бобулушоварат аст ба як тоқ. Ва ҷун ба гушаи масҷид рася, шимоли машриқя дарест Боби баня Шайба гуянд ва хонаи Каъба ба миёни соҳати масҷид аст, мараббаъи тулонӣ, ки тулаш аз шимол ба ҷануб аст ва арзаш аз машриқ ба мағриб ва

баробари якдигар ҳам бар девори хона духта ба мисморҳои нуқрагин ва бар ҳар як номи султоне аз салотини Миср навишта, ки ҳар як аз Эшон ба рағбони худ он тахтаҳо фиристодаанд.

Ва андар миёни сутунҳо се қандили нуқра овехтааст. Ва пушти хона ба руҳони ямонӣ пӯдааст, ки ҳамчун булур аст. Ва хонаро ҷаҳор равшан аст ба ҷаҳор гуша ва бар ҳар равшане аз он тахтаи обгина ниҳода, ки хона бад-он равшан аст ва борон фуру наёяд. Ва новадони хона аз ҷониби шимол аст бар миёнҷой ва тули новадон се газ аст ва сар то сар ба зар навиштааст. Ва ҷомае, ки хона бад-он пушида буд, сапед буд ва ба ду мавзъе тироз дошт. Тирозеро як газ аря ва миёни ҳар ду тироз даҳ газ ба таркиб ва зеру боло ба ҳамин қиёс. Чунонки ба воситаи ду тироз улувви хона ба се қисмат буд ҳар як қиёси даҳ газ ва бар ҷаҳор ҷониби ҷома меҳробҳои рангин бофтаанд ва нақш карда, ба зар ришта ва пардохта. Бар ҳар деворе се меҳроб, яке бузург дар миён ва ду кучак бар ду тараф, чунонки бар ҷаҳор девор дувоздаҳ меҳроб аст. Дар он бар ҷониби шимол берун хона деворе сохтаанд, миқдори як газу ним ва ҳар ду сари девор то наздики арқони хона бурда, чунонки ин девор муқаввас аст, чун нисфи доирае. Ва миёни ин девор, аз девори хона миқдори понздаҳ газ дур аст ва девору замини ин мавзъе мураҳхам кардаанд ба руҳони мулаван ва мунаққаш ва ин мавзъеро Хичр гуянд ва оби новадони боми хона дар ин Хичр резад ва дар зеру новадон тахтасанги саба ниҳодааст, бар шакли меҳробе, ки оби новадон бар он афтад. Ва он санг ҷандон аст, ки марде бар он намоз тавонад кардан. Ва мақоми Иброҳим алайҳиссалом аз хона сӯи машриқ аст ва он сангест, ки нишони ду қадами Иброҳим алайҳиссалом бар он ҷост ва онро дар санги дигар ниҳодааст. Ва ғилофи ҷаҳорсу карда, ки ба болон марде бошад аз ҷуб ба амали ҳар ҷӣ некутар ва таблҳои нуқра бароварда. Ва он ғилофро ду ҷониб ба занҷирҳо дар сангҳои азим баста ва ду қуфл бар он зада, то касе даст бад-он накунад. Ва миёни мақом ва хона се арш аст.

Биғри Замзам аз хонаи Каъба ҳам сӯи машриқ аст ва бар гушани ҳаҷируластад аст ва мисраи биғри Замзам ва хона ҷиддула шаш

СУҶАҶИ АНДАҶУҶИ НАҶОН

Арзи девор, яъне сахонаташ шаш шибр аст ва замини хонаро фарш аз рухом аст, ҳама саъд ва дар хона се хилвати кучак аст, бар мисоли дуқонҳо. яке муқобили дар ва ду бар ҷониби шимол ва сутунҳо, ки дар хона аст ва дар зери сақф задаанд, ҳама ҷубин аст, чаҳорсу тарошида аз ҷуби соҷ, илло як сутун мудаввар аст. Ва аз ҷониби шимол тахтасанги рухоми сурх аст, тӯлонӣ, ки фарши замин аст ва гуянд, ки расул алайҳиссалоту вассалом бар он ҷо намоз кардааст. Ва ҳар кӣ онро шиносад, чаҳд қунад, ки намоз бар он ҷо қунад ва девори он хона ҳама тахтаҳои рухом пушидааст аз алвон. Ва бар ҷониби ғарбӣ шаш меҳроб аст аз нуқра сохта ва ба мех бар девор дӯхта, ҳар яке болои марде, ки ба такаллуфи бисёр аз зарқорӣ ва саводи сими сохта. Ва ҷунон аст, ки ин меҳробҳо аз замин баландтар аст ва миқдори чаҳор арш, девори хона аз замин бартар, содда аст ва болотар аз он ҳама девор аз рухом аст. То сақф ба тафовут наққошӣ карда ва аглаб ба зар пушида ҳар чаҳор девор. Ва дар он хилват, ки сифат карда шуд, ки яке дар рукни ироқӣ аст ва яке дар рукни шомӣ ва яке дар рукни ямонӣ ва дар ҳар байгула ду тахтаи ҷубин ба мисмори нуқра бар деворҳо дӯхтаанд ва он тахтаҳо аз киштии нӯх алайҳиссалом аст, ҳар тахта панҷ газ тӯл ва як газ арз дорад ва дар он хилват, ки қафои ҳаҷаруласвад аст, дебор сурх даркашидаанд ва ҷун аз дари хона дарраванд, бар дастӣ ростӣ зовияи хона чаҳорсу карда, миқдори се газ дар се газ ва дар он ҷо дарачаест, ки он роҳи боми хона аст ва дари нуқрагин ба як табақа бар он ҷо ниҳода ва онро Бобуррахмат хонанд ва қуфли нуқрагин бар у ниҳода бошанд. Ва ҷун бар бом шудӣ, даре дигар аст афғанда, ҳамҷун дари боми ҳар ду рӯи он дар нуқра гирифта. Ва боми хона ба ҷуб пушидааст ва ҳама пушишҳо ба дебо даргирифта, ҷунонки ҷуб ҳеч пайдо нест. Ва дар девори пеши хона аз болои ҷубҳо китобест заррин бар девори он духта ва номи султони Миср бар он ҷо навишта, ки Макка гирифта ва аз дастӣ хулафои банӣ Аббос берун бурда ва он Алъазиз уддиналлоҳ будааст. Ва чаҳор тахтаи нуқрагини бузурги дигарест,

СУЉАШУН ХУШУДАШУН ДАРУ

КАТИБА

ШАРРАЉУЛОЗУН

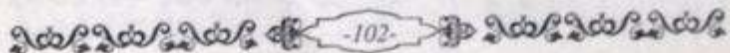
ШАОЛО

Калиди хонаи Каъба гурӯҳе аз араб доранд, ки эшонро бани шайба гуянд ва хидмати хонаро эшон кунанд. Ва аз султони Миср эшонро мушоҳара ва хилъат будя. Ва эшонро рансе аст, ки калид ба дасти ӯ бошад ва чун ӯ биёяд, панҷ-шаш каси дигар бо ӯ бошанд. Чун бад-он ҷо расанд, аз хоҷиён марде даҳ бираванд ва он нардбон, ки сифат кардаем, баргиранд ва биёранд ва пеши дар ниҳанд ва он пир бар он ҷо равад ва бар остона биистад ва ду тани дигар бар он ҷо раванд ва ҷомаву дебор зардро боз кунанд, як сар аз он, як аз ин, ду мард бигиранд ва саре марди дигар ҳамчун карда, ки он пирро бигушанд, ки дар кушояд ва ӯ куфл бигушояд ва аз он ҳалқаҳо берун кунад. Ва ҳалқа аз хоҷиён пеши дари хона истода бошанд. Чун дар боз кунанд, эшон даст ба дуо бароранд ва дуо кунанд. Ва ҳар кӣ дар Макка бошад, чун овози хоҷиён бишунавад, донад, ки дари ҳарам кушуданд, ҳама ҳалқ ба як бор бо овози баланд дуо кунанд, чунонки гулгулаи азим дар Макка афтад. Пас он пир дар андарун шавад ва он ду шахс ҳамчунон он ҷома медоранд ва ду рақат намоз кунад ва биёяд ва ҳар ду мисрон дар боз кунад ва бар остона биистад ва хутба бархонад ба овози баланд ва бар расулуллоҳ алайҳиссалоту вассалом салавот фирситад ва бар аҳли байти ӯ. Он вақт он пир ва ёрони ӯ дар ду тарафи хона биистанд ва ҳоҷ даррафтан гирад ва ҳар як ду рақат намоз мекунад ва берун меоянд то он вақт, ки ними рӯз наздик ояд ва дар хона, ки намоз кунанд рӯ ба дар кунанд ва ба дигар ҷавониб низ равост. Вақте, ки хона пури мардум шуда буд, ки дигар ҷой набуд, ки дарраванд, мардумро шумурдам ҳафсаду бист мард буданд.

Мардуми Яман, ки ба ҳаҷ оянд, омман он чун хиндувон ҳар як лунтя барбаства ва муйҳо фуру гузошта ва ришҳо бофта ва ҳар як

арш аст ва фароҳии чоҳ се газу ним дар се газу ним ва обаш шурӣ дорад, лекин битавон хурд. Ва сари чоҳро ҳазира кардаанд аз тахтаҳои руҳомӣ **PDF Compressor Free Version** Ва чаҳор сӯи Замзам охурҷо кардаанд, ки об дар он резанд ва мардум вузу созанд ва замини хонаи Замзамро мушаббаки чӯбӣ кардаанд, то об ки мерезад, фуру меравад. Ва дари ин хона сӯи машриқ аст ва баробари хонаи Замзам ҳам аз ҷониби машриқ хонаи дигар аст мураббаъ ва гунбаде дар он ниҳода. Ва онро Сиқоятулҳоч гуянд, андар он чо хумҷо ниҳода бошанд, ки хоҷиён аз он чо об хӯранд. Ва аз ин Сиқоятулҳоч сӯи машриқ хонаи дигар аст, тӯлонӣ ва се гунбад бар сари он ниҳодааст ва онро Хиёнатиззайт гуянд. Андар у шамъ ва равған ва қанодил бошад ва гирд бар гирди хонаи Каъба сутунҷо фуру бурдаанд ва бар сари ҳар ду сутун чӯбҷо афканда ва ба он такалуфот карда, аз нақорат ва нақш. Ва бар он ҳалқаҷо ва қуллабҷо овехта, то ба шаб шамъҷо ва чароғҷо бар он чо ниҳанд ва аз он овезанд ва онро машоъил гуянд ва миёни девори хонаи Каъба ва ин машоъил, ки зикр карда шуд, садӯ панҷоҳ газ бошад. Он тавофҷо аст. Ва ҷумлаи хонаҷо, ки дар соҳати Масҷидилҳаром аст, ба ҷуз Каъбаи муаззама шаррафаҳуллоҳӣ таоло, се хона аст. Яке хонаи Замзам ва дигар Сиқоятулҳоч ва дигар Хиёнатулзайт. Ва андар пушиш, ки ба гирди масҷид аст, паҳлуи девор сандуқҷост, аз он ҳар шаҳре аз билоди Мағриб ва Миср ва Шом ва Рум ва Ироқайн ва Хуросон ва Мовароуннаҳр ва ғайруху. Ва ба чаҳор фарсангӣ аз Макка ноҳияте аст аз ҷониби шимол, ки онро Бурка гуянд. Амири Макка он чо менишинад бо лашкаре, ки уро бошад. Ва он чо оби равон ва дарахтҷо аст ва он ноҳияте аст дар миқдори ду фарсанг тӯл ва ҳамин миқдор ара. Ва ман дар ин сол аввали раҷаб мучовир будам ва расми эшон аст, ки мудом дар моҳи раҷаб ҳар рӯз дари Каъба бидушояд, бад-он вақт ки офтоб барояд.

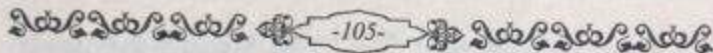

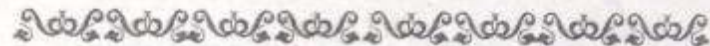
ҷамоат ба расми мусофирон бикунанд. Ва ҳама дар он вақт қоматӣ намоз бигӯянд ва ду раќаати дигар намози ба ҷамоат бикунанд. Пас хатиб бар шутур нишинад ва сӯи машриқ бираванд, ба як фарсанги он ҷо кӯҳи хурди сангин аст, ки онро Ҷабалуorraҳмат гуянд, бар он ҷо биистанд ва дуо кунанд, то он вақт, ки офтоб фуру равад.

Ва писари Шоддил, ки амири Адан буд, об оварда буд аз ҷои дур. Ва моли бисёр он харҷ кард ва обро аз он кӯҳ оварда ва ба дашти Арафот бурда ва он ҷо ҳаваҳо сохта, ки дар айёми ҳаҷ пуроб кунанд, то ҳоҷро об бошад ва ҳам ин Шоддил бар сари Ҷабалуorraҳмат ҷаҳор тоқе сохта азим, ки рузу шаби арафот бар гунбади он хона ҷароғҳо ва шамъҳои бисёр биниҳанд, ки аз ду фарсанг битавон дид. Чуvin гуфтаанд, ки амири Макка аз ӯ ҳазор динор бистид, ки иҷозат дод, то он хона бисохт.

Нухуми зилхичҷаи санаи ҷорсаду чилу ду ҳаҷчи ҷаҳорум бо ёрии худон субҳонаҳу ва таоло бигузоридам ва чун офтоб гуруб кард, ҳоҷ ва хатиб аз Арафот боз гаштанд ва як фарсанг биёмаданд то ба Машъаралҳаром ва он ҷоро Музделифа гуянд, биное сохтаанд хуб, ҳамчун мақсура, ки мардум он ҷо намоз кунанд. Ва санги раҷмо, ки ба Мино андозанд, аз он ҷо баргиранд. Ва расм чунон аст, ки он шаб, яъне шаби ид он ҷо бошанд ва бомдод намоз кунанд. Ва чун офтоб тулуъ кунад ба Мино раванд ва ҳоҷ он ҷо қурбон кунанд ва масҷиде бузург аст он ҷо ки он масҷидро Хайф гуянд. Ва он руз хутба ва намози ид кардан ба Мино расм нест. Ва Мустафо салаллоҳу алайҳи васаллам нафармудаваст. Рузи даҳум ба Мино бошад ва санг бияндозанд. Ва шарҳи он дар маносики ҳаҷ гуфтаанд. Дувоздаҳуми моҳ ҳар кас, ки азми бозгаштан дошта бошад, ҳам аз он ҷо боз гардад ва ҳар кӣ ба Макка хоҳад буд, ба Макка равад. Пас аз он аз аъробие шутур кироя гирифтам то Лаҳзо ва гуфтанд, аз Макка то он ҷо ба сездеҳ руз раванд.

Видон хонаи худон таолло кардам. Рузи одина нуздаҳуми санаи ҷорсаду чилу ду, ки аввали хурдодмоҳи қадим буд, ҳафт фарсанг аз Макка бирафтам, марғзоре буд, аз он ҷо кӯҳе падида омад. Чун ба роҳи кӯҳ шудем, саҳрое буд ва деҳҳо буд ва ҷоҳе буд, ки онро

қаторан қатиря, чунонки хиндувон, дар миён зада. Ва гуянд асли хиндувон аз Яман будааст ва қаторан қатола будааст, муарраб кардаанд.

PDF Compressor Free Version

Ва дар миёни шаъбону рамазон ва шаввол рӯзҳои душанбе ва панҷшанбе ва одина дари Қабъа бикӯшоянд ва чун моҳи зилқабда дарояд, дигар дари Қабъа боз накунанд.

УМРАИ ҶАВОИД

Ба ҷаҳор фарсангини Макка аз ҷониби шимол ҷоест, онро Ҷаърона гуянд. Мустафо саллаллоҳу алайҳи васаллам он ҷо будааст бо лашкаре, шонздаҳуми зилқабда аз он ҷо аҳтиром гирифтааст ва ба Макка омада ва умра карда.

Ва он ҷо ду ҷоҳ аст. Яке Биъруррасул гуянд ва якero Биъри Аля бинни Абетолиб салавотуллоҳи алайҳумо. Ва ҳар ду ҷоҳро об тамом хуш бошад ва миёни ҳар ду ҷоҳ даҳ газ бошад ва он суннат бар ҷо дорад ва бад-он маъсим он умра бикунанд. Ва наздики он ҷоҳҳо кӯхпораест, ки бад-он мавзеъ гӯдҳо дар санг афтадааст ҳамчу косҳо. Гуянд пайгамбар алайҳиссалавоту вассалом ба дасти худ дар он гӯд орд сириштааст. Халқ, ки он ҷо раванд дар гӯдҳо орд сиришанд бо оби он ҷоҳҳо. Ва ҳамон ҷо дарахтон бисёр аст, ҳезум бикунанд ва нон пазанд ва ба табаррук ба вилоятҳо барад. Ва ҳамон ҷо кӯхпорае баландест, ки гуянд Билоли Ҳабашӣ бар он ҷо бонги намоз гуфтааст. Мардум бар он ҷо раванд ва бонги намоз гуянд. Ва дар он вақт, ки ман он ҷо рафтам, галабае буд, ки зиёдат аз ҳазор шутури иморӣ дар он ҷо буд, то ба дигар ҷаъ расад.

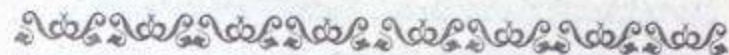
Ва аз Миср то ба Макка бад-ин роҳ, ки ин навбат омадам, сесад фарсанг буд ва аз Макка то Яман дувоздаҳ фарсанг. Ва дашти Арафот дар миёни кӯхҳои хурд аст чун пуштаҳо. Ва миқдори дашт ду фарсанг аст дар ду фарсанг. Дар он дашт масҷиде будааст, ки Иброҳим алайҳиссалом кардааст ва ин соат мишбаре хароб аз хишт мондааст. Ва чун вақти намози пешин шавад, хатиб бар он ҷо равад ва хутба ҷорӣ бикунанд. Пас бонги намоз бигуянд ва ду ракаат намози ба

уро Абутоним Аббос биинал-Баир мегуфтанд. Бо у бирафтем, қавме
руй ба мо ниҳоданд, пиндоштанг сайде ёфтанд. Чя эшон ҳар бегонаро,
ки биинанд, сайд хонанд. Чун раиси эшон бо мо буд, чизе нагуфтанд.
Вагарна он мард набудя, моро ҳалок кардандя. Филчумла дар миёни
эшон якчанде бимондем, ки хафир набуд, ки моро бигузаронад. Ва
аз ин чо хафире ду биғирифтем, ҳар як ба даҳ диноҳ то моро ба
миёни қавми дигар барад. Қавме араб буданд, ки пирони ҳафтдосола
маро ҳикоят карданд, ки дар умри хеш ба чуз шири шутур чизе
нахурда буданд, чя дар ин бодияхо чизе нест, илло алафи шур, ки
шутур мехурад. Эшон худ гумон мебурданд, ки ҳама олам чунон
бошад. Ман аз қавме ба қавме нақд ва тахвил мекардам ва ҳама чо
мухотара ва бим буд, илло он ки худон таборак ва таоло хоста буд,
ки мо ба саломат аз он чо берун оем.

Ба чоғ расидем дар миёни шикастагя, ки онро Сурбо мегуфтанд,
кӯххо буд ҳар як чун гунбаде, ки ман дар ҳеч вилояте мисли он
надидам баландя, чандоне ки тир ба он чо нарасад ва чун тухми
мурғ амлаас ва сулб, ки ҳеч шаккя ва ноҳамворя бар он наменабуд.
Ва аз он чо бигузаштем. Чун ҳамроҳони мо сусморе медиданд,
мекуштанг ва мехурданд ва ҳар кучо араб буд, шири шутур
медушиданд. Ман на сусмор тавонистам хурд ва на шири шутур.
Ва дар роҳ ҳар чо дарахте буд, ки боре дошт миқдоре, ки донаи
моше бошад, аз он чандон дона ҳосил мекардам ва бад-он қаноат
мекардам. Ва баъд аз машаққати бисёр ва чизхо, ки дидем ва ранҷхо,
ки кашидем, ба Фалаҷ расидем, бисту сеюми сафар. Аз Макка то он
чо саду ҳаштод фарсанг буд, ки Фалаҷ дар миёни бодия аст, ноҳияте
бузург будааст, валекин ба таассуб хароф шудааст. Он чя дар он
вақт, ки мо он чо расидем ободон буд, миқдори ним фарсанг дар як
мил ара буд. Ва дар ин миқдор чаҳордах хисор буд. Мардумаконе
дузд ва муфсид ва чоҳил. Ва ин чаҳордах хисор ба ду карда буданд,
ки мудом миёни эшон хусумат ва адоват буд ва эшон гуфтанд мо аз
асхоби ар-рақим, ки дар қуръон зикр кардааст таоло ва тақаддус.
Ва он чо чаҳор қорез буд ва оби он ҳама бар нахлистон меафтод. Ва
зарфи эшон бар замини баландтар буд ва бештар об аз чоҳ мекашиданд.

Бирӯлхусайн бинни Салома мегуфтанд ва хавоӣ сард буд ва роҳ суи машроқ мешуд.

PDF Compressor Free Version

Ва душанбеи бисту дуввуми зилхичча ба Тоиф расидем, ки аз Макка то он ҷо дувоздах фарсанг бошад. Тоиф ноҳияте аст бар сари кӯҳе. Ба моҳи хурдод чунон сард буд, ки дар офтоб мебоист нишаст ва ба Макка харбуза фарох буд. Ва он ҷӣ қасабаи тоиф аст, шаҳраке ҳаст ва ҳисоре маҳкам дорад. Бозораке кучак ва чомеъае мухтасар дорад. Қабри Абдуллоҳи Аббос разияллоҳу анҳу он ҷост. Ба наздики он қасаба ва хулафои Бағдод он ҷо масҷиде азим сохтаанд. Ва он қабрро дар гушаи он масҷид гирифта ба дасти рост меҳроб ва минбар ва мардум он ҷо хонаҳо сохтаанд ва мақом гирифта.

Аз Тоиф бирафтем ва кӯҳу шикастагӣ буд, ки мерафтем ва ҳар ҷо ҳисорақҳо ва деҳақҳо буд ва дар шикастаҳо ҳисораке хароб ба ман намуданд. Аъроб гуфтанд, ки хонаи Лайля будааст ва қиссаи эшон аҷиб аст. Ва аз он ҷо ба ҳисоре расидем, ки онро Мутор мегуфтанд ва аз Тоиф то он ҷо дувоздах фарсанг буд. Ва аз он ҷо ба ноҳияте расидем, ки онро Сурайё мегуфтанд. Он ҷо хурмоистон бисёр буд ва зироат мекарданд бо оби ҷоҳ ва дӯлоб. Ва дар он ноҳия мегуфтанд: ки «Ҳеч Ҳоким ва султон набошад» ва ҳар ҷо меҳтаре ва раисе бошад ба сари худ. Ва мардуми дузд ва хунӣ ҳама рӯз бо якдигар ҷанг ва хусумат кунанд. Ва аз Тоиф то он ҷо бисту панҷ фарсанг медоштанд. Аз он ҷо бигузаштем, ҳисоре буд, ки онро Чизъ мегуфтанд ва дар миқдори ним фарсанг замин ҷаҳор ҳисор буд. Он ҷӣ бузургтар буд, ки мо он ҷо фуруд омадем, онро Ҳисни бана Нусайр мегуфтанд. Ва дарахтҳои хурмо андак буд. Ва хонаи он шахс, ки шутур аз ӯ гирифта будем, дар ин чизъ буд. Понздаҳ рӯз он ҷо бимондам. Хафир набуд, ки моро бигузаронад ва араби он мавзъ ҳар қавмеро, ки ҳадде бошад, ки алафхори эшон бувад ва каси бегона дар он ҷо натавонад шудан, ки ҳар киро, ки бе хафир ёбанд, бигиранд ва бараҳна кунанд. Пас аз ҳар қавме хафире бошад, то аз он ҳад битавонад гузашт. Ва хафир бадрақа бошад ва қаловуз низ гуянд.

Иттифоқан сарвари он аъроб, ки дар роҳи мо буданд, ки эшонро бая Савод мегуфтанд, ба Чизъ омад ва мо уро хафир гирифтем ва

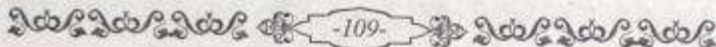
набуд ва ба насия мебурданд, гуфт: «Ся динор дар Басра бидихя туро барем». Ба зарурат қабул кардам. Ва ҳаргиз Басра надида будам, **PDF Compressor Free Version** ман бар уштур нишонданд ва ман пиёда бирафтам. Руй ба матлаи банотуннаъш. Замине ҳамвор буд бе кӯху пушта.

Хар кучо замин сахттар буд, оби борон дар у истода буд ва шабу руз мерафтанд, ки ҳечо асари роҳ падида набуд. Илло бар самъ мерафтанд ва аҷаб он ки бе ҳеч нишоне ногоҳ ба сари чоҳе расиданд, ки об буд. Алқисса ба чаҳор шабонаруз ба Ямома омадем. Ба Ямома хисоре буд бузург ва кӯҳна. Аз беруни ҳисор шаҳрест ва бозоре ва аз ҳар гуна санноъ дар он буданд ва чомеъе нек. Ва амирони он чо аз қадим боз алавиён буданд. Ва касе он ноҳият аз дасти онҳо нагрифта буд. Аз он ки он чо худӣ султон ва малике қохир наздик набуд ва он алавиён низ шавкате доштанд, ки аз он чо сесада-чаҳорсад савор барнишастя. Ва зайдимазҳаб буданд. Ва дар иқомат гӯнд: «Муҳаммадин ва Алиюн хайрулбашар ва хайя ало хайруламал» ва гуфтанд, мардуми он шаҳр шарифия бошанд. Ва бад-ин ноҳият обҳои равон аст аз қоррез ва нахлистон. Ва гуфтанд, чун хурмо фарох шавад, як ҳазор ман ба як динор бошад.

Ва аз Ямома ба Лаҳсо чихил фарсанг медоштанд ва ба зимистон тавон рафт, ки оби борон чоҳо бошад, ки бихуранд ва ба тобистон набошад. Лаҳсо шаҳрест бар саҳроӣ ниҳода, ки аз ҳар ҷониб, ки бад-он хоҳя рафт, бодияи азим бибояд бурид ва наздиктар шаҳре аз мусулмонӣ, ки онро султоне аст, ба Лаҳсо Басра аст. Ва аз Лаҳсо то Басра 150 фарсанг аст. Ва ҳаргиз ба Басра султоне набудааст, ки қасди Лаҳсо кунад.

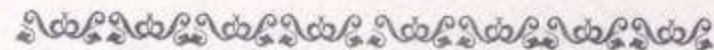
СИҶАТИ ЛАҲСО

Шаҳрест, ки ҳама савод ва рустои у ҳисорест. Ва чаҳор боруи қавӣ аз паси якдигар дар гирди у кашидааст, аз гили маҳкам. Ва миёни ҳар ду девор қурби як фарсанг бошад. Ва чашмаҳои оби азим аст дар он шаҳр, ки ҳар як панҷ осиегард бошад ва ҳама ин об дар вилоят

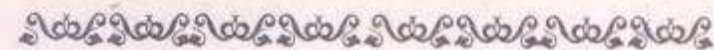
ки заръро об диханд ва заръ ба ду шутур мекарданд, на ба гов. Чун он ҷо гов надидам ва ишонро андак зироате. Ва ҳар марде худро рӯзе ба **PDF Compressor Free Version** да бошад, ки он миқдор ба нон пазанд ва аз ин намози шом то дигар намози шом ҳамеу рамазон чизи каме хӯраид. Аммо ба рӯз хурмо хӯранд ва он ҷо хурмон бас неку дидам, беҳ аз он, ки дар Басра ва ғайруху. Ва ин мардум азим дарवेश ва бадбахт бошанд, бо ҳама дарवेशи ҳамарӯза ҷанг ва адоват ва хун кузанд. Ва он ҷо хурмое буд, ки майдун мегуфтанд, ҳар яке дах дирам ва хаста, ки дар мӯёнаш буд донгу ним ва гуфтанд агар биет сол бивиханд табоҳ нашавад ва муомалаи ишон ба зари ишобурӣ буд. Ва ман бад-ини Фалаҷ чаҳор моҳ бимондам, ба ҳолате, ки аз он сӯбтар набошад ва ҳеҷ чиз аз дунёи бо ман набуд, илмо ду салам китоб. Ва ишон мардуми гурусна ва бараҳна. Ҳар кӣ ба намоз меомад, албатта бо синару шашир буд ва китоб камехариданд Масҷиде буд, ки мо дар он ҷо будем, андак ранги шапҷарф ва лочувард бо мо буд, бар девори он масҷид байте навиштам ва шоху барге дар мӯёни он бурдам, ишон бидиданд ва аҷаб доштанд ва ҳама аҳли ҳисор ҷамъ шуданд ва ба тафарруҷ омаданд. Ва маро гуфтанд, ки агар меҳроби ин масҷидро нақш кунӣ, сад ман хурмо ба ту диҳем ва сад ман хурмо надики ишон миаке буд. Чун то ман он ҷо будам, аз араб лашкаре омад ва аз ишон понсад ман хурмо хост, набул накарданд. Дах тан аз аҳли ҳисор кушта шуд ва ҳазор наҳл буриданд. Ва ишон дах ман хурмо наладанд. Чун бо ман шарт карданд, ман он меҳроб нақш кардам ва он сад ман хурмо фарёдраси мо буд, ки гиёо наместефтем ва аз ҷои ноумед шуда будем, ки тасашур наметавонистем кард, ки аз он бодия ҳарғиза берун тавонем афтод. Чӣ ба ҳар тараф, ки ободонӣ дошт, дувист фарсанг мебоист бурид, махуф ва муҳлик. Ва дар он чаҳор моҳ ҳарғиза панҷ ман гандум ба як ҷо надидам, то оқибат қофиле аз Ямома биёмад, ки адим гирад ва ба Лаҳсо барад, ки адим аз Яман ба ин Фалаҷ оранд ва ба тучҷор фурушанд. Арабе гуфт ман туро ба Басра барам ва бо ман ҳеҷ набуд, ки ба киро бидихам. Ва аз он ҷо то Басра дувист фарсанг ва кирон шутур як динор буд, аз он ки шутури неку ба ду се динор мефурухтанд. Маро чун нақд

иморати осие ва музди осиебон аз моли султон диханд. Ва он салотинро содот мегуфтаанд ва вузарон эшонро шойира. Ва дар шаҳри Лаҳсо масҷиди одина набуд ва хутба ва намоз намекарданд, илло он ки марде аҷамӣ он ҷо масҷиде сохта буд. Номӣ он мард Аля бинни Аҳмад, марде мусулмони ҳоҷӣ буд ва мутаммавил. Ва ҳоҷиён, ки бад-он шаҳр расидандя, у тааххуд кардя ва дар он шаҳр хариду фурухт ва доду ситод ба сурб мекарданд ва сурб дар занбилаҳо буд. Дар ҳар занбиле шаш ҳазор дирам санг. Чун муомила кардандя, занбил шумурдандя ва ҳамчунон баргирифтандя ва он нақд касе аз он берун набурдя. Ва он ҷо фуғаҳон неку бофанд ва ба Басра баранд ва ба дигар билод. Агар касе намоз кунанд, уро боз надоранд, валекин худ накунанд. Ва чун султон барнишинад, ҳар кӣ ба вай сухан гуяд, уро ҷавоби хуш диҳад ва тавозуъ кунад. Ва ҳаргиз шароб нахуранд ва пайвасть аспе баста бо тавқу сарафсор ба дари гурхонаи Абусаид ба навбат бидошта бошанд рузу шаб. Яъне чун Абусаид бархезад, бар он асп нишинад. Ва гуянд Абусаид гуфтааст фарзандони хешро, ки чун ман биёям ва шумо маро боз нашиносед, нишон он бошад, ки маро бо шамшери ман бар гардан бизанед, агар ман бошам дарҳол зинда шавам. Ва он қоида бад-он сабаб ниҳодааст, то касе даъвии Абусаидя накунад. Ва яке аз он султони дар айёми хулафои Бағдод бо лашкар ба Макка шудааст. Ва шаҳри Макка ситода ва ҳалқе мардумро дар тавоф дар гирди хонаи каъба бикӯшт ва ҳачаруласвад аз рӯи берун карда ба Лаҳсо бурданд. Ва гуфта буданд, ки ин санг миқнотисти мардум аст, ки мардумро аз атрофи ҷаҳон ба ҳештан мекашад. Ва надонистаанд, ки шараф ва ҷалолати Муҳаммади мустафо салаллоҳи алайҳи ва саллам бад-он ҷо мекашад, ки ҳачар аз бисёр солҳо боз он ҷо буд ва ҳеч кас ба он ҷо намешуд ва охир ҳачаруласвад аз эшон бозхариданд ва ба ҷои худ бурданд. Ва дар шаҳри Лаҳсо гушти ҳама ҳайвонот фурушанд, чун гурбаву сағу хару гову гусфанд ва гайруху. Ва ҳар чӣ фурушанд, сару пусти он ҳайвон наадикси гушташ ниҳода бошад, то харидор дорад, ки чӣ мехарад. Ва он ҷо сағро фарбх кунанд ҳамчун гусфанди маълуф то аз фарбеҳӣ чунон шавад, ки натавонад рафтан, баъд аз он мекушанд ва

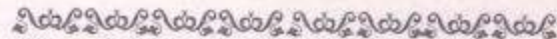
бар кор гиранд, ки аз девор берун нашавад. Ва шаҳре чалил дар
миёни ин ҳисор ниҳодааст. Бо ҳама олате, ки дар шаҳрҳои бузург
бошад, дар шаҳр беш аз биست ҳазор марди сипоҳӣ бошад. Ва гуфтанд,
султони он марде шариф бувад. Ва он мардумро аз мусулмонӣ боз
дошта буд ва гуфта «Намозу рӯза аз шумо баргирифтам ва даъват
карда буд он мурдумро, ки марчаҳои шумо чуз бо ман нест». Ва номи
у Абусаид будааст. Ва чун аз аҳли он шаҳр нурсанд, ки чӣ мазҳаб
дорӣ, гуянд, ки мо бусандием. Намоз накунамд ва рӯза надоранд,
валекин бар Муҳаммади Мустафо салаллоҳи алайҳи васаллам ва
пайгамбарии у муқирранд. Абусаид эшонро гуфтааст, ки «Ман боз
пеши шумо меоям», яъне баъд аз вафот. Ва гӯри у ба шаҳри Лаҳсо
андар аст. Ва машҳаде неку ҷиҳати у сохтаанд ва васият кардааст
фарзандони худро, ки мудом шаш тан аз фарзандони ман ин подшоҳӣ
нигоҳ доранд ва муҳофизат кунанд, раиятро ба адлу дод ва муҳолифати
яқдигар накунамд то ман боз оям». Акнун эшонро қасри азим аст,
ки дорулмулки эшон аст ва тахте, ки шаш малик ба як ҷой, бар он
тахт нишинанд ва ба иттифоқи яқдигар фармон диҳанд ва ҳукм
кунанд ва шаш вазир доранд. Пас ин шаш малик бар як тахт
бинишинанд ва шаш вазир бар тахти дигар. Ва ҳар кор, ки бошад
ба кингочи яқдигар месозанд ва эшонро дар он вақт сӣ ҳазор банди
дирамхаридан зангӣ ва ҳабашӣ буд ва кишоварзӣ ва боғбонӣ
мекарданд. Ва аз раият ушри чизе нахостанд. Ва агар касе дарвеш
шудӣ ё соҳиби қарз, уро тааххуд кардандӣ, то қораш неку шудӣ. Ва
агар зари касеро бар дигаре будӣ, беш аз мояи у талаб кардандӣ.
Ва ҳар гариб, ки бад-он шаҳр афтад ва санъате дорад чандон, ки
кафофи у бошад, моя бидодандӣ, то у асбоб ва олоте, ки дар санъати
у ба кор ояд, бихаридӣ ва ба муроди худ зари эшон, ки ҳамон қадар
ситода будӣ, боз додӣ.

Ва агар касе аз худовандони милку асбобро милке хароб шудӣ ва
қуввати ободон кардан надоштӣ, эшон гуломони худро номзад
кардандӣ, ки бишудандӣ ва он милку асбоб ободон кардандӣ ва аз
соҳиби милк ҳеч нахостандӣ. Ва оснӯхо бошад дар Лаҳсо, ки милки
султон бошад, ба сун раият галла орд кунад, ки ҳеч наситонанд ва

бистуми шаъбони санаи чорсаду чилу се ба шаҳри Басра расидем, деворе азим дошт, илло он ҷониб, ки об буд, девор набуд ва он оби Шатт афшун, ки ба сарҳадди аъмоли Басра ба ҳам мерасанд ва ҷун оби Хувайза низ ба эшон мерасад, онро Шаттулараб мегуянд ва аз ин Шаттулараб ду ҷун азим баргирифтаанд, ки миёни фаи ҳар ду ҷун як фарсанг бошад ва ҳардуро бар савби қибла биронда миқдори чаҳор фарсанг ва баъд аз он сари ҳар ду ҷун бо ҳам расонида ва миқдори як фарсанги дигар як ҷунро ҳам ба ҷониби ҷануб биронда ва аз ин шаҳрҳо ҷунҳои беҳад баргирифтаанд ва ба атроф бадар бурда ва бар он нахлстон ва боғот сохта ва ин ду ҷун яке ки болотар аст ва он машриқи шимол бошад ва наҳри Маъкил гуянд ва он ки мағриби - ҷануби аст, наҳри Уббула. Ва аз ин ду ҷун ҷазирае бузург ҳосил шудааст, ки мураббаи тӯлонӣ аст. Ва Басра бар канораи зилъи ақсар аз ин мураббаъ ниҳодааст. Ва бар ҷониби ҷануби мағриби Басра баррии аст, ҷунонки ҳеҷ ободонӣ ва обу ашҷор нест ва дар он вақт, ки он ҷо расидем, шаҳр аглаб хароб буд. Ва ободониҳо азим пароканда, ки аз маҳаллае то маҳаллае миқдори ним фарсанг харобӣ буд, аммо дару девор маҳкам ва мазмур буд ва халқ анбӯх.

Ва султонро даخلي бисёр ҳосил шуд ва дар он вақт амири Басра писари Абоқолинҷори Дайламия буд, ки малики Порс буд, вазираш марде порсӣ буд ва уро Абумансури Шаҳмардон мегуфтанд. Ва ҳар рӯз дар Басра ба се ҷой бозор будя, аввали рӯз дар як ҷо доду ситод карданя, ки онро Сукулхузоъа гуфтандя ва миёнаи рӯз ба ҷое, ки онро Суқи Усмон гуфтандя, охири рӯз ҷое, ки онро Суқуқаддохин гуфтандя. Ва ҳоли бозори он ҷо ҷунон буд, ки он касро ҷизе будя, ба сарроф додя ва аз сарроф хат биситодя ва ҳар ҷа боистя, бихаридя ва баҳри он бар сарроф ҳавола кардя ва чандонки дар он шаҳр будя, берун аз хатти сарроф ҷизе надодя. Ва ҷун ба он ҷо расидем, аз барахнагӣ ва очизӣ ба девонагон монанда будем ва се моҳ буд, ки муи сар боз накарда будем ва хостам, ки дар гармоба равам, бошад, ки гарм шавам, ки ҳаво сард буд ва ҷома набуд ва ман ва бародарам ҳар як ба лунгии кӯҳна пушида будем ва палоспорае

мехурид.

Ва чун аз Лахсо ба ҷониби машриқ раванд ҳафт фарсангӣ, дарёст. Агар **PDF Compressor Free Version** ҳрайн бошад ва он ҷазираест, понздаҳ фарсанг тули он ва он шаҳре бузург аст ва нахлони бисёр дорад. Ва марворид аз он дарё бароваранд ва ҳар чӣ гавосон баровардандя, як нимма салотини Лахсоро будя. Ва агар аз Лахсо сун ҷануб бираванд, ба Уммон расанд ва Уммон бар замини араб аст. валекин се ҷониби ӯ бисёбон ва бар аст, ки ҳеҷ касе онро натавонад буридан.

Вилояти Уммон ҳаштод фарсанг дар ҳаштод фарсанг аст ва гармисер бошад ва он ҷо ҷакаи хиндӣ, ки норгил мегуянд, рӯяд. Ва агар аз Уммон ба дарё рӯй фарон машриқ раванд, ба боргоҳи Кеш ва Макрон расанд. Ва агар сун ҷануб раванд, ба Адам расанд ва агар ҷониби дигар, ба Форс расанд. Ва ба Лахсо ҷандон хурмо бошад, ки сутуриро ба хурмо фарбеҳ кунанд, ки бошад, ки зиёдат аз ҳазор ман ба як динор бидиҳанд. Ва чун аз Лахсо сун шимола раванд, ба ҳафт фарсангӣ ноҳинте аст, ки онро Катир мегуянд ва он низ шаҳре бузург аст ва нахл бисёр дорад. Ва амире араб ба дари Лахсо рафта буд ва як сол он ҷо нишаста ва аз он ҷаҳор бора, ки дорад, яке ситода ва хеле горат кард ва ҷизе ба даст надишта буд бо эшон ва чун маро бидид аз рӯи нӯҷум пурсид, ки «Оё ман мехоҳам, ки Лахсо бигирам, тавонам ё ва, ки эшон бедиванд». Ман ҳар чӣ маслиҳат буд, мегуфтам ва наздики ман ҳам бидашиён бо аҳли Лахсо наздик бошанд ба бедия, ки он ҷо кас бошад, ки ба як сол об бар даст назанад ва ин маънӣ, ки тақрир кардам, аз сари басират гуфтам, на ҷизе аз ароҷиф, ки ман нӯҳ моҳ дар миёни эшон будам ба як дъфа, на ба тафориқ. Ва шир, ки наметавонистам хурд ва аз ҳар кӯҷо об хостаме, ки бихурам, шир бар ман арз кардандя ва чун наситодаме ва об хостаме, гуфтандя ҳар кӯҷо об бинӣ об талаб кунӣ, ки он касро бошад, ки об бошад. Ва эшон ҳама умр ҳаргиз гармоба надида буданд ва на оби равон.

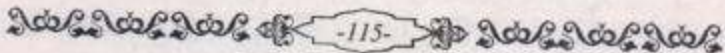
Аҳнун бо сари ҳикоят равем: аз Ямома чун ба ҷониби Басра равона шудем, ба ҳар манзил, ки расидем, ҷой об будя, ҷой набудя. То

бинни Ахмад гуфтандя, Марде шоир ва дабир буд ва чавоне хирадманд ва парҳезгор. Моро наздики хеш бозгирифт ва аз аввали шаъбон то нимаи рамазон он чо будем ва он чя аъробя кириш шутур бар мо дошт ба ся динор ҳам ин вазир бифармуд, то бад-у доданд ва маро аз он ранҷ озод карданд. Худон таборак ва таоло хамаи бандагони худро аз азоби қарзу даён фарач диҳод бихақилҳақ ва ахлиҳя. Ва чун бихостам рафт, маро ба инъому икром ба роҳи дарё гусел кард, чунонки дар каромат ва фарог ба Порс расидем аз барокоти он озодмард, ки худон аза ва чалла аз озодмардон хушнуд бод.

Дар Басра бо номи амралмуъминини Аля бинни Абетолиб салаватуллоҳи алайҳ сездар машҳад аст: яке аз он машҳади бани Мозин гуянд ва он ҳамон аст, ки дар рабеъулаввали санаи сию панҷ аз ҳиҷрати набия алайҳиссалоти вассалом амралмуъминини Аля салаватуллоҳи алайҳ ба Басра омадааст ва Ойиша разияллоҳу анҳо ба ҳарб омада буд ва амралмуъминини алайҳиссалом духтари Масъуди Наҳшалиро лайла ба заня карда буд ва ин машҳад сарои он зан аст ва амралмуъминини алайҳиссалом ҳафтаду ду рӯз дар он хона мақом кард ва баъд аз он ба ҷониби Куфа бозгашт. Ва дигар машҳадест паҳлуи масҷиди ҷомеъ, ки онро машҳади Бобуттиб гуянд.

Ва дар ҷомеи Басра ҷубе дидам, ки дарозии он ся арш буд ва ғализии он панҷ ширбу чаҳор ангушт бувад ва як сари он ғализтар буд. Ва аз ҷубҳои Хиндустон буд. Гуфтанд, ки амралмуъминини алайҳиссалом он ҷубро баргирифтааст ва он чо овардааст ва боқии ин ёздаҳ машҳади дигар ҳар як ба мавзее дигар буд ва ҳамаро зиёрат кардам. Ва баъд аз он ки ҳоли дунёвии мо нек шуда буд, ҳар як либосе пушидем, рӯзе ба дари он гармоба шудем, ки моро дар он чо нагузоштанд, чун аз дар рафтем, гармобабон ва ҳар кя дар он чо буданд, ҳама ба пой хостаңд ва биистоданд. Чунонки мо дар ҳаммом шудем ва даллок ва қайим даромаданд ва хидмат карданд. Ва вақте, ки берун омадем, ҳар кя дар маслаҳи гармоба буд, ҳама ба пой хоста буданд ва наменишастанд, то мо чома пушидем ва берун омадем. Ва дар он миёна ҳаммомия ба ёре аз они худ мегуянд: «Ин ҷавонон

дар пушт баста аз сармо. Гуфтам, акнун моро кя ҳамом гузорад? Хурчинаке буд, ки китоб дар он мениходам, бифурухтам ва аз баҳои он дирамаке чанд сиех дар когазе кардам, ки ба гармобабон диҳам то бошад, ки моро дамаке зиёдаттар дар гармоба бигузорад, ки шух аз худ бозканем. Чун он дирамакхо пеши у ниҳодем, дар мо нигарист, пиндошт, кя мо девонаем, гуфт: Биравед, ки ҳам акнун мардум аз гармоба берун меоянд ва нагузошт, ки мо ба гармоба ба дар равем. Аз он чо бо хичолат берун омадем ва ба шитоб бирафтем. Кудакон бар дари гармоба бозя мекарданд, пиндоштанд, ки мо девонагонем, дар пай мо афтоданд ва санг меандохтанд ва бонг мекарданд. Мо ба гушае боз шудем ва ба тааччуб дар кори дунё менигаристем. Ва мукоря аз мо сй динори мағрибй мехост ва ҳеч чора надонистем, чуз он, ки вазирӣ малики Ахвон, ки уро Абулфатҳ Аля бинни Аҳмад мегуфтанд, марде аҳл буд ва фазл дошт аз шеърӯ адаб ва ҳам караме тамом ба Басра омада бо абно ва хошия ва он чо мақом карда, аммо дар шугле набуд.

Пас маро дар он хол бо марди порся, ки ҳам аз аҳли фазл буд, ошноӣ афтода буд ва уро бо вазир сӯхбате будӣ ва ба ҳар вақт назди у тараддуд кардӣ ва ин порся ҳам дасттанг буд ва вусъате надошт, ки холи моро марҳамате кунад. Аҳволи маро назди вазир бозгуфт. Чун вазир бишунид, мардеро бо аспе наздики ман фиристод, ки чунонки ҳастя, барнишин ва наздики ман оӣ.

Ман аз бадҳоля ва бараҳнагя шарм доштам ва рафтаи муносиб надидам, руқъае навиштам ва уэр хостам ва гуфтам, ки: «Баъд аз ин ба хидмат расам ва гарази ман ду чиз буд. Яке бенавой, дуоӣ гуфтам ҳамоно уро тасаввур шавад, ки маро дар фазл мартабаест зиёдат, то чун бар руқъаи ман иттилоъ ёбад, киёс кунад, ки маро аҳлият чист, то чун ба хидмати у хозир шавам, хичолат набарам. Дархол сй динор фиристод, ки инро ба баҳои тан чома бидиҳед. аз он ду даст чомаи неку сохтам ва рӯзи сеюм ба маҷлиси вазир шудем, марде аҳл ва адиб ва фозил ва некуманзар ва мутаवонез дидем ва мутадайн ва хушсухан. Ва чаҳор писар дошт, меҳтарин чавони фасех ва адиб ва оқил ва уро Раис Абуабдуллоҳ Аҳмад бинни Аля

аз он фуруттар нишинад, ки ба вақти иҷтимоъ ва илсиқбол менишаст. Пас бад-ин далоил мегуянд, ки таалуқи ин мадду ҷазр аз қамар аст, вале **PDF Compressor Free Version**

Ва шаҳри Убулла, ки бар қанори шаҳр аст ва наҳр бад-он мавсум аст. Шаҳре ободон дидам бо қасрҳо ва бозорҳо ва масҷид ва арбата, ки онро ҳадду васф натавон кард, ва асли шаҳр бар ҷониби шимоли наҳр буд ва аз ҷониби ҷануб низ маҳаллатҳо ва масҷид ва арбата ва бозорҳо буд ва биноҳои азим буд, чунонки аз он назехтар дар олам набошад. Ва онро Шикқи Усмон мегуфтанд ва шатти бузург, ки он Фурут ва Дачла аст ва онро Шаттулараб гуянд, бар машриқи Убулла аст. Ва шаҳр бар ҷануби ва наҳри Убулла ва наҳри Муаққил ба Басра ба ҳам расиданд ва шарҳи он дар муқаддима гуфта омадааст. Ва Басраро бист ноҳият аст, ки дар ҳар ноҳият мабалиге деҳҳо ва музореъ бувад.

СИҶАТИ АЗМОЛИ БАСРА

Гишон, Шарба, Балос, Ақа, Мисоналмуқим, Наҳрулҳарб, Шаттулараб, Саъд, Сом, Чаъфарӣ, Алмашон, Ассумд, Алҷуна, Ҷазиратулузмо, Мурувват, Ашшарир, Ҷазиратулуруш, Алҳумайда, Чубара, Алмунфаридот. Ва гуянд, ки он ҷо фами наҳри Убулла аст. Вақте чунон будя, ки киштиҳо аз он ҷо натавонистя гузаштан, гарқоби азим буд.

Зане аз молдорони Басра бифармуд то ҷаҳорсад кишти бисохтанд ва ҳама пур устухони хурмо карданд ва сари киштиҳо маҳкам карданд ва бад-он ҷо гарқ карданд, то он чунон шуд, ки киштиҳо мегузаранд. Филҷумла мунтасифи шавволи санан ҷаҳорсаду ҷилу се аз Басра берун омадем ва дар заврақ нишастем, аз шаҳри Убулла то ҷаҳор фарсаиғ, ки меомадем, аз ҳарду тарафи наҳр боғу бустон, кушку манзар буд, ки ҳеч бурида нашуд ва шохҳо аз ин наҳр ба ҳар ҷониб боз мешуд, ки ҳар як миқдори руде буд. Чун ба Шикқи Усмон расидем, фуруд омадем, баробари шаҳри Убулла ва он ҷо мақом кардем.

ононанд, ки фалон рӯз мо эшонро дар ҳаммом нагузоштем». Ва гумон бурданд, ки мо забони эшон надонем. Ман ба забони тоӣ гуфтам, ки: Рост мегӯй, мо онем, ки палоспораҳо дар пушт баста будем. Он мард хичил шуд ва уэрҳо хост. Ва ин ҳар ду ҳол дар муддати бист рӯз. Ва ин фасл бад-он овардам, то мардум бидонанд, ки ба шиддате, ки аз рӯзгор пеш ояд, набояд нолид. Ва аз фавлу раҳмати офаридагор чалла чалолуху ва амма наволуху ноумед набояд шуд, ки у таоло раҳим аст.

СИДАНИ МАДДУ ЧАЗРИ БАСРА ВА ЧУНОН ОН

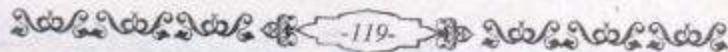
Дарёи Уммонро одат аст, ки дар шабонарӯз ду бор мад бароварад, чунонки микдори даҳ газ об иртифоъ гирад. Ва чун тамои иртифоъ гирад, ба тадрич чазр кунад ва фуру ништастан гирад, то даҳ-дувоздаҳ газ, ва он даҳ газ, ки зикр меравад, ба Басра бар амуде бо дид ояд, ки онро коим карда бошанд ё ба деворе. Ва илло агар замини хомун бувад ва на баландӣ бувад азим дур биравад. Чунон аст, ки Дачла ва Фурот, ки нарм меравад, чунон, ки баъзе мавозеъ маҳсус нест, ки ба кадом тараф мераванд, чун дарё мад кунад қурби ҷиҳил фарсанг оби эшон мад кунад ва чунон шавад, пиндоранд, боз гаштааст ва ба боло бармерзавад. Аммо ба мавозеи дигар аз канирҳои дарё ба нисбати баландӣ ва хомунни замин бошад. Хар кучо хомун бошад бисёр об гирад ва хар ҷо баланд бошад, камтар бигирад. Ва ин малду чазр, гуянд тааллуқ ба қамар дорад, ки ба хар вақт қамар бар самти Раъс ва Зухал бошад ва он ошир ва робеъ аст, об дар гояти мад бошад ва чун қамар бар ду уфук, яъне уфуки машриқу мағриб бошад, гояти чазр бошад. Дигар он ки чун қамар дар иҷтимоъ ва истиқбол шамс бошад, оби дарё зиёдат бошад, яъне мад дар ин авкот бештар бошад ва иртифоъ беш гирад ва чун дар тарбиот бошад, об дар нуқсон бошад. Яъне ба вақти мад улувваш чандон набошад ва иртифоъ нагирад, ки ба вақти иҷтимоъ ва истиқбол бувад ва чазраш

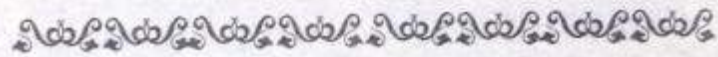

бубинанд ва эҳтиёт кунанд ва киштӣ аз он чо бигардонанд. Ва чун аз хашшоб бигузаштем, чунонки нопадид шуд, дигаре ба шакли **PDF Compressor Free Version** ба сари ин хона гунбаде набуд, ҳамоно тамом натавонистаанд кардан ва аз он чо ба шаҳри Мехрубон расидем. Шаҳре бузург аст бар лаби дарё ниҳода бар ҷониби шарқя ва бозоре бузург дорад ва ҷомеае неку. Аммо оби эшон аз борон бувад ва ғайр аз оби борон ҷоҳ ва корез набувад, ки оби ширин дихад. Эшонро ҳавзҳо ва обгирҳо бошад, ки ҳаргиз тангии об набувад. Ва дар он чо се корвонсарони бузург сохтаанд, ҳар як аз он чун ҳисоре аст маҳкам ва оля. Ва дар масҷиди одинаи он чо бар минбар номи Яъқуби Лайс дидам навишта. Пурсидам аз яке, ки ҳол ҷя гуна будааст? Гуфт, ки Яъқуби Лайс то ин шаҳр гирифта буд, валекин дигар ҳеч амири Хуросонро он қувват набувад. Ва дар ин таърих, ки ман он чо расидам ин шаҳр ба даст писарони Абоколинҷор буд, ки малики Порс буд. Ва хорбор, яъне маъкули ин шаҳр аз шаҳрҳо ва вилоятҳо баранд, ки он чо ба ҷуз моҳя ҷизе набошад. Ва ин шаҳр бочгоҳест ва киштибандон. Ва чун аз он чо ба ҷониби ҷануб бар канори дарё бираванд ноҳияти Тавах ва Қозарун бошад.

Ва ман дар ин шаҳри Мехрубон бимондам, ба сабаби он ки гуфтанд:

«Роҳҳо ноэмин аст, аз он, ки писарони Абоколинҷорро бо ҳам ҷангу хусумат буд ва ҳар як саре мекашиданд ва мулк мушавваш гашта буд». Гуфтанд: ба Аргон марде бузург аст ва фозил, уро Шайх Саид Мухаммад бинни Абдулмалик гуянд. Чун ин сухан шунидам, азбаски аз мақом дар он шаҳр малул шуда будам, рукъае навиштам бад-ӯ ва аҳволи худ эълон намудам ва илтимос кардам, ки маро аз ин шаҳр ба мавзее расонад, ки эмин бошад. Ва чун рукъа бифиристодам, рӯзи сеюм ся марди пиёда дидам ҳама бо силоҳ, ба наздики ман омаданд ва гуфтанд: «Моро шайх фиристодааст, то дар хидмати ту ба Аргон равем»

Хафтдахум дар киштии бузург, ки онро буся мегуфтанд, нишастем ва халки бисёр аз чавониб, ки он киштиро медиданд, дуо мекарданд, ки ӯ буси, саллакаккаллоху таоло ва ба Уббодон расидем ва мардум аз киштия берун шуданд. Ва Уббодон бар канори дарё нихода аст чун қазирае, ки Шат он ҷо ду шох шудааст, чунонки аз ҳеҷ ҷониб ба Уббодон натавон шуд, илло ба об гузар кунанд. Ва ҷониби ҷанубии Уббодон худ дарёи Мухит аст, ки чун мад бошад то девори Уббодон об бигирад. Ва чун қазр шавад камтар аз ду фарсанг дур шавад. Ва гурӯҳе аз Уббодон ҳасир хариданд.

Дигар рӯз субҳгоҳя киштия дар дарё ронданд ва бар ҷониби шимол равона шудем. Ва то даҳ фарсанг бишуданд, ханӯз оби дарё меҳурданд ва хуш буд ва он оби Шат буд, ки чун забонае дар миёни дарё мерафт.

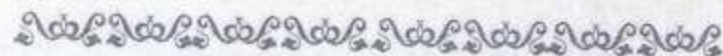
Ва чун офтоб баромад, чизе чун гунчишк дар миёни дарё падид омад, чандонки наздиктар шудем бузургтар менамуд ва чун ба муқобили ӯ расидем, чунонки бар дасти чап то як фарсанг бимонд, боди муҳолиф шуд ва лангари киштия фуру гузоштанд ва бодбон фуру гирифтанд. Пурсидам, ки он чи чиз аст. гуфтанд: «Хашшоб». Сифати ӯ: Чаҳор ҷуб аст азим, аз соҷ чун ҳайати манҷаниқ ниходаанд, мураббаъ, ки қондан он фарох бошад ва сари он таиғ ва улуви он аз рӯи об чихил газ бошад ва бар сари он сафолхо ва санғхо нихода, баъд аз он ки онро бо ҷуб ба ҳам баста бар мисоли сақфе карда ва бар сари он чаҳор токе сохта, ки дидбон бар он ҷо шавад. Ва ин хашшоб, баъзе мегӯянд, ки бозаргоне бузург сохтааст. Баъзе гуфтанд, ки подшоҳе сохтааст. Ва гайр аз он ду чиз будааст. Яке он ки дар он худуд, ки он аст, ҳоке гардандааст ва дарё тунук, чунончи агар киштии бузург ба он ҷо расад, бар замин нишинад. Ва шаб он ҷо ҷароғ сӯзанд дар обгина, чунонки бод дар он натавон зад ва мардум аз дур бинанд ва эҳтиёт кунанд, ки кас натавонад халос кардан. Дуйум он ки: Чихати олам бидонанд ва агар дузде бошад

хуш дорад ва ҳар ҷо, ки даҳ газ ҷох фуру баранд, обе сарди хуш берун ояд ва шаҳр деворе ҳасини баланд дорад ва дарвозаҳо ва чангтоҳҳо сохта ва бар ҳама бору кунгура сохта ва дар шаҳр ҷуйҳое оби равои ба биноҳое неку ва муотафеъ ва дар миёни шаҳр масҷиди одина бузург неку. Ва бори шаҳро гуфтанд: се фарсангу ним аст ва андаруни шаҳр ҳама ободон, ки ҳеч аз вай хароб надидам ва бозорҳои бисёр ва бозоре дидам аз они саррофон, ки андар у дувист марди сарроф буд ва ҳар бозорро дарбанде ва дарвозае. Ва ҳама маҳаллатҳо ва кӯчаҳо ҳамчунин дарбандҳо ва дарвозаҳои маҳкам ва қорвоисароӣҳо покиза буд. Кӯчае буд, ки кӯчан Тироз мегуфтанд ва дар он кӯча панҷоҳ қорвоисарои неку ва дар ҳар як байёшон ва ҳуҷрадорон бисёр нишаста. Ва ин қорвои, ки мо бо эшон ҳамроҳ будем, як ҳазору сесад харвор бор доштанд, ки дар он шаҳр рафтем, ҳеч бозид наёмед, ки ҷиғуна фуру омаданд, ки ҳеч ҷо тангин мавзё набуд ва на таазури мақом ва улуфа. Ва чун султон Тутралбек Абӯтолиб Муҳаммад бини Меконл бини Салҷуқ раҳматуллоҳи алайҳ он шаҳр гирифта буд, марде ҷавон он ҷо гумошта буд, нишобури, дабире неку бо хати неку, марде оҳиста, некулиқо ва уро Хоча Амид мегуфтанд, фазлдуст буд ва хушсухан ва қарим. Ва султон фармуда буд, ки се сол аз мардум ҳеч ҷиз нахоҳанд ва у бар он мерафт ва парокандагон ҳама рӯй ба ватан ниҳода буданд. Ва ин мард аз дабирони шӯро буда буд. Ва пеш аз расидани мо қаҳтин азим афтада буд. Аммо чун мо он ҷо расидем, ҷав медаванданд. Ва як ману ним нони гандум ба як дирам адал ва се ман нони ҷавин ҳам. Ва мардуми он ҷо мегуфтанд, ҳаргиз бад-ин шаҳр ҳашт ман нон камтар ба як дирам қас надидааст. Ва ман дар ҳама замини порсиғён шаҳре нақтар ва ҷомеътар ва ободонтар аз Исфохон надидам. Ва гуфтанд, агар гандуму ҷав ва дигар хубуб бист сол ниҳанд, табоҳ нашавад ва баъзе гуфтанд, пеш аз ин ки бору набуд, ҳавои шаҳр хуштар аз ин буд ва чун бору сохтанд мутағайир шуд, ҷунонки

ба Табас омадем, ба дехе, ки онро Рустобод мегуфтанд. Ва нуҳуми рабеъулаввал ба Табас расидем ва аз Сипоҳон то Табас саду даҳ фарсанг мегуфтанд.

Табас-шаҳре анбуҳ аст, агарчя ба русто мемонд ва об андак бошад ва зироат камтар кунанд, хурмоистонҳо бошад ва басотин. Ва чун аз он чо сун шимол раванд, Нишопур ба чихил фарсанг бошад ва чун сун чануб ба Хабис раванд, ба роҳи биёбон чихил фарсанг бошад ва сун машриқ кӯҳе маҳкам аст. Ва дар он вақт амири он шаҳр Гелақя бинни Муҳаммад буд ва ба шамшер гирифта буд. Ва азим эмин ва осуда буданд мардуми он чо, чунонки ба шаб дари саройҳо набастанд ва сутур дар кӯйҳо бошад, бо он ки шаҳроо девор набошад. Ва ҳеч занро захира набошад, ки бо марди бегона сухан гӯяд ва агар гуфти, ҳардуро бидуштанд. Ва ҳам чунин дузд ва хуня набуд аз посу адли у. Ва аз он чя ман дар Араб ва Аҷам дидам, яке ба ноҳияти Дашт дар айёми Лашкархон, дуҷум ба Дайламестон дар замони амири амирон Чистон бинни Иброҳим, сеҷум дар айёми Алмустансирубиллоҳ-амиралмуъмин, чаҳорум ба Табас дар айёми амир Абулҳасани Гелақя бинни Муҳаммад. Ва чандон ки бигаштам ба эминини ин чаҳор мавзъе надидам ва нашунидам. Ва маро ҳафтдаҳ рӯз ба Табас нигоҳ дошт ва зиёфатҳо кард ба вақти рафтаи силат фармуд ва узрҳо хост. Эзид субхонаҳу ва таоло аз у хушнуд бод. Рикобдоре аз они худ бо ман фиристод то Завзан, ки ҳафтоду ду фарсанг бошад. Чун аз Табас дувоздах фарсанг биёмадем, қасабае буд, ки онро Рикқа мегӯянд, обҳои равон дошт ва заръу боғ ва дарахту бору ва масҷиди одина ва дехҳо ва мазорен тамом дорад.

Нуҳуми рабеъулохир аз Рикқа бирафтем ва дувоздахуми моҳ ба шаҳри Туи расидем, миёни Рикқа ва Туи бист фарсанг аст. Шаҳри Туи шаҳри бузург будааст. Аммо дар он вақт, ки ман дидам аглаб хароб буд ва бар саҳрое ниҳодааст ва оби равон ва корез дорад ва бар чониби шарқя боғҳои бисёр буд ва хисори

баъзе чизҳо ба зиён меомад. Аммо русто ҳамчунон аст, ки буд.

Ва ба сабаби он ки қорвои дертар ба роҳ меафтад, бист руз дар Исфаҳон бимондам. Ва ба бисту ҳаштуми сафар берун омадем, ба дехе расидем, ки онро Хаймобод гуянд ва аз он ҷо ба роҳи сахро ва кӯхи Маскиён ба қасабаи Ноин омадем ва аз Сипоҳон то он ҷо сӣ фарсанг буд ва аз Ноин чилу се фарсанг бирафтем, ба дехи Гарма. Аз ноҳияи Биёбон, ки ин ноҳия даҳ-дувоздаҳ пора дех бошад ва он мавзеи гарм аст ва дарахтҳои хурмо бувад.

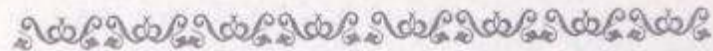
Ва ин ноҳия қуфҷон дошта буданд дар қадим ва дар ин таърих, ки мо расидем, амир Гелакӣ ин ноҳия аз эшон ситуда буд ва ноибе аз он худ ба дехе, ки ҳисораке дорад ва онро Пиёда мегӯянд, бишинонда ва он вилоятро забт мекунад ва роҳҳои эмин мекорад ва агар қуфҷон ба роҳ задан даванд, сарҳангон амир Гелакӣ ба роҳи эшон мефиристад ва эшонро бигиранд ва мол биситонанд ва бикӯшанд. Ва аз муҳофизати он бузург ин роҳ эмин бувад ва ҳалқ осуда. Худон таборақ ва таоло ҳама подшоҳонон одилоро ҳофиз ва носир ва муъин бод ва бар равоиҳои гузаштагон раҳмат қунод.

Ва дар ин роҳи Биёбон ба ҳар ду фарсанг гунбадакҳо сохтаанд ва масоней, ки оби борон дар он ҷо ҷамъ шавад. Ва мавозие, ки шӯристон набошад, сохтаанд ва ин гунбадакҳо ба сабаби он аст, то мардум роҳро гум накунанд ва низ ба гармову сармо лаҳзае дар он ҷо осонше қунанд. Ва дар роҳи регии равон дидем азим, ки ҳар қӣ аз нишон бигардад, аз миёни он рег берун натавонад омадан ва ҳалок шавад. Ва аз он бигузаштем, заминне шӯр падид омад барҷӯшида, ки шаш фарсанг чунин буд, ки агар аз роҳ қасе яқсу шудӣ фуру рафтӣ.

Ва аз он ҷо ба роҳи работи Зубайда, ки онро работи Маромӣ гуянд, бирафтем ва он работро панҷ ҷохи об аст, ки агар он работ ва об набудӣ қас аз он биёбон гузар накардӣ. Ва аз он ҷо

хуш дорад ва ҳар ҷо, ки даҳ газ ҷоҳ фуру баранд, обе сарди хуш берун ояд ва шаҳр деворе ҳасини баланд дорад ва дарвозаҳо ва ҷангтонҳо ба бору кунгура сохта ва дар шаҳр ҷуйҳое оби равон ба биноҳое неку ва муотафеъ ва дар миёни шаҳр масҷиди одина бузург неку. Ва боруи шаҳро гуфтанд: се фарсангу ним аст ва андаруни шаҳр ҳама ободон, ки ҳеч аз вай хароб надидам ва бозорҳои бисёр ва бозоре дидам аз он саррофон, ки андар у дувист марди сарроф буд ва ҳар бозорро дарбанде ва дарвозае. Ва ҳама маҳаллатҳо ва кучаҳоро ҳамчуни дарбандҳо ва дарвозаҳои маҳкам ва корвонсаройҳо покиза буд. Кучае буд, ки кучаи Тироз мегуфтанд ва дар он куча панҷоҳ корвонсарои неку ва дар ҳар як байёшон ва хучрадори бисёр нишаста. Ва ин корвон, ки мо бо эшон ҳамроҳ будем, як хазору сесад харвор бор доштанд, ки дар он шаҳр рафтем, ҳеч бозид наёмд, ки ҷиғуна фуру омаданд, ки ҳеч ҷо тангии мавзеъ набуд ва на таазури мақом ва улуфа. Ва чун султон Тугралбек Абутолиб Муҳаммад бини Меконд бини Салҷук раҳматуллоҳи алайҳ он шаҳр гирифта буд, марде ҷавон он ҷо гумошта буд, нишобуря, дабире неку бо хати неку, марде оҳиста, некулиқо ва уро Хоҷа Амид мегуфтанд, фазлдуст буд ва хушсухан ва карим. Ва султон фармуда буд, ки се сол аз мардум ҳеч ҷиз нахоҳанд ва у бар он мерафт ва парокандагон ҳама рӯй ба ватан ниҳода буданд. Ва ин мард аз дабирони шӯро буда буд. Ва пеш аз расидани мо қаҳтин азим афтада буд. Аммо чун мо он ҷо расидем, ҷав медаванданд. Ва як ману ним нони гандум ба як дирам адал ва се ман нони ҷавин ҳам. Ва мардуми он ҷо мегуфтанд, ҳаргиз бад-ин шаҳр ҳашт ман нон камтар ба як дирам кас надидааст. Ва ман дар ҳама замини порсигуён шаҳре накутар ва ҷомеътар ва ободонтар аз Исфаҳон надидам. Ва гуфтанд, агар гандуму ҷав ва дигар хубуб бист сол ниҳанд, табоҳ нашавад ва баъзе гуфтанд, пеш аз ин ки бору набуд, ҳавон шаҳр хуштар аз ин буд ва чун бору сохтанд мутағайир шуд, чунонки

ва морс ба дилдорӣ ба Арғон бурданд.

Арғон шаҳре бузург аст ва дар ӯ бист ҳазор мард буд ва бар
ҷониби маҷонкин он рӯде об аст, ки аз кӯҳ дарояд ва ба ҷониби
шимол он рӯд ҷаҳор ҷун азим бурридаанд ва об миёни шаҳр
бадар бурда, ки харҷи бисёр кардаанд ва аз шаҳр бигзаронида
ва охири шаҳр бар он боғҳо ва бӯстонҳо сохта ва нахл ва
норинҷ ва турунҷ ва зайтун бисёр бошад. Ва шаҳр ҷунон аст,
ки ҷандон, ки бар рӯи замин хона сохтаанд, дар зери замин ҳам
ҷандони дигар бошад ва дар ҳама ҷо дар зери заминҳо ва
сардобаҳо об мегузарад. Ва тобистон мардуми шаҳро ба
воситаи он оби дар зери заминҳо осонш бошад ва дар он ҷо аз
ағлаб мазоҳиб мардум буданд, ва муътазиларо имоме буд, ки
уро Абусаиди Басрӣ мегуфтанд. Марде фасех буд ва андар
ҳандаса ва ҳисоб даъвий мекард ва маро бо ӯ баҳс афтод ва аз
яқдигар суолҳо кардем ва ҷавобҳо кардем, гуфтем ва шундем
дар калом ва ҳисоб ва ғайруху.

Ва аввали муҳаррам аз он ҷо бирафтем ва ба роҳи кӯхистон
руй ба Исфаҳон ниҳодем. Дар роҳ ба кӯҳе расидем, дарае
танг буд. Ом гуфтанд: ин кӯҳро Баҳромӣ Гур ба шамшер
буридааст ва онро «Шамшербурид» мегуфтанд. Ва он ҷо обе
азим дидем, ки аз дасти ростӣ мо аз сӯроҳ берун меомад ва аз
ҷои баланд фуру медавид ва авом мегуфтанд: Ин об ба тобистон
мудом меояд ва ҷун зимистон шавад боз истад ва ях бандад. Ва
ба Лурдгон расидем, ки аз Арғон то он ҷо ҷиҳли фарсанг буд
ва ин Лурдгон сарҳадди Порс аст ва аз он ҷо ба Хонлунҷон
расидем ва бар дарвозаи шаҳр номи султон Тугралбек навишта
дидем ва аз он ҷо ба шаҳри Исфаҳон ҳафт фарсанг буд.
Мардуми Хонлунҷон азим эмин ва осуда буданд, ҳар як ба
қору қадхудони худ машғул.

Аз он ҷо бирафтем ҳаштуми сафари саная ҷорсаду чилу ҷор
буд, ки ба шаҳри Исфаҳон расидем. Аз Басра то Исфаҳон сад
ҳафтод фарсанг бошад. Шаҳрест бар ҳомун ниҳода, об ва ҳавои

ба Табас омадем, ба дехе, ки онро Рустобод мегуфтанд. Ва нухуми рабеъулаввал ба Табас расидем ва аз Сипохон то Табас саду дах фарсанг бошад.

Табас-шаҳре анбух аст, агарчӣ ба русто мемонд ва об андак бошад ва зироат камтар кунанд, хурмонистонҳо бошад ва басотин. Ва чун аз он ҷо сӯи шимол раванд, Нишопур ба чихил фарсанг бошад ва чун сӯи ҷануб ба Хабис раванд, ба роҳи биёбон чихил фарсанг бошад ва сӯи машриқ кӯҳе маҳкам аст. Ва дар он вақт амири он шаҳр Гелақӣ бинии Муҳаммад буд ва ба шамшер гирифта буд. Ва азим эмин ва осуда буданд мардуми он ҷо, ҷунонки ба шаб дари саройҳо набастандӣ ва сутур дар кӯйҳо бошад, бо он ки шаҳрро девор набошад. Ва ҳеҷ занро захира набошад, ки бо марди бегона сухан гуяд ва агар гуфта, харду ро бикуштандӣ. Ва ҳам чунин дузд ва хунӣ набуд аз посу адли ӯ. Ва аз он ҷӣ ман дар Араб ва Аҷам дидам, яке ба ноҳияти Дашт дар айёми Лашкархон, дуум ба Дайламестон дар замон амири амирон Ҷистон бинии Иброҳим, сеюм дар айёми Алмустансирубиллоҳ-амиралмуъмин, чаҳорум ба Табас дар айёми амир Абулҳасани Гелақӣ бинии Муҳаммад. Ва ҷандон ки бигаштам ба эминии ин чаҳор мавзеъ надидам ва нашунидам. Ва маро ҳафтдаҳ рӯз ба Табас нигоҳ дошт ва зиёфатҳо кард ба вақти рафтаи силат фармуд ва узрҳо хост. Эзид субхонаху ва таоло аз ӯ хушнуд бод. Рикобдоре аз они худ бо ман фиристод то Завзан, ки ҳафтоду ду фарсанг бошад. Чун аз Табас дувоздаҳ фарсанг биёмадем, қасабае буд, ки онро Рикқа мегуянд, обҳои равон дошт ва заръу боғ ва дарахту бору ва масҷиди одина ва деҳҳо ва мазорен тамои дорад.

Нухуми рабеъулохир аз Рикқа бирафтем ва дувоздахуми моҳ ба шаҳри Тун расидем, миёни Рикқа ва Тун бист фарсанг аст. Шаҳри Тун шаҳри бузург будааст. Аммо дар он вақт, ки ман дидам ағлаб хароб буд ва бар саҳрое ниҳодааст ва оби равон ва корез дорад ва бар ҷониби шарқӣ боғҳои бисёр буд ва ҳисори

баъзе чизҳо ба зиён меомад. Аммо русто ҳамчунон аст, ки буд.

Ва ба сабаби он ки корвон дертар ба роҳ меафтод, бист рӯз дар Исфохон бинишондам. Ва ба бисту хаштуми сафар берун омадем, ба дехе расидем, ки онро Хаймобод гуянд ва аз он ҷо ба роҳи сахро ва кӯҳи Маскиён ба қасабаи Ноин омадем ва аз Сипохон то он ҷо сӣ фарсанг буд ва аз Ноин чилу се фарсанг бирафтем, ба дехи Гарма. Аз ноҳияи Биёбон, ки ин ноҳия даҳ-дувоздаҳ пора дех бошад ва он мавзеи гарм аст ва дарахтҳои хурмо бувад.

Ва ин ноҳия қуфҷон дошта буданд дар қадим ва дар ин таърих, ки мо расидем, амир Гелакӣ ин ноҳия аз эшон ситуда буд ва нонибе аз он худ ба дехе, ки хисораке дорад ва онро Пиёда мегуянд, бишинонда ва он вилоятро забт мекунад ва роҳҳо эмин медорад ва агар қуфҷон ба роҳ задан давад, сарҳангон амир Гелакӣ ба роҳи эшон мефиристад ва эшонро бигиранд ва мол биситонанд ва бикушанд. Ва аз муҳофизати он бузург ин роҳ эмин бувад ва халқ осуда. Худон таборақ ва таоло хама подшоҳонон одилро ҳофиз ва носир ва муъин бод ва бар равонҷон гузаштагон раҳмат кунод.

Ва дар ин роҳи Биёбон ба ҳар ду фарсанг гунбадакҳо сохтаанд ва масонеъ, ки оби борон дар он ҷо ҷамъ шавад. Ва мавозие, ки шӯристон набошад, сохтаанд ва ин гунбадакҳо ба сабаби он аст, то мардум роҳро гум накунанд ва низ ба гармову сармо лаҳзае дар он ҷо осоише кунанд. Ва дар роҳи реғи равон дидем азим, ки ҳар кӣ аз нишон бигардад, аз миёни он реғ берун натавонад омадан ва ҳалок шавад. Ва аз он бигузаштем, заминне шӯр падид омад барҷушида, ки шаш фарсанг чунин буд, ки агар аз роҳ касе яксӯ шудя фуру рафтӣ.

Ва аз он ҷо ба роҳи работи Зубайда, ки онро работи Маромӣ гуянд, бирафтем ва он работро панҷ ҷоҳи об аст, ки агар он работ ва об набудя кас аз он биёбон гузар накардӣ. Ва аз он ҷо

ки беруни афлок на чун андарун бошад». Гуфт «Пас он маъниро, ки ақл исбот мекунад ниҳоят ҳаст, аз он ҷониб? Агар ниҳоятш ҳаст, то кучост. Ва агар ниҳоят нест, номутаноҳӣ чӣ гуна фано пазирада?» Ва аз ин шева сухане чанд мерафт ва гуфт, ки: «Бисёр тахайюр дар ин хӯрдаам». Гуфтам: «Кӣ нахурдааст?».

Филҷумла ба сабаби ташвише, ки дар Завзан буд аз чихати Убайди Нишобурӣ ва тамарруди раиси Завзан як моҳ ба Қоин бимондам ва рикобдори амири Гелакиро аз он ҷо бозгардонидам ва аз Қоин ба азми Сарахс берун омадем.

Дуюми ҷимодиюлохир ба шаҳри Сарахс расидем. Ва аз Басра то Сарахс сесаду навад фарсанг ҳисоб кардем. Аз Сарахс ба роҳи работи Чаъфарӣ ва работи Амравӣ ва Работи Неъматӣ, ки он ҳар се работ наздики ҳам бар роҳ аст, биёмадем.

Дувоздахуми ҷимодиюлохир ба шаҳри Марвруд расидем ва баъд аз ду рӯз берун шудем ба роҳи Обигарм. Нуздахуми моҳ ба Борёб расидем, сию шаш фарсанг буд. Ва амири Хуросон Чағрибек Абӯсулаймон Довуд бини Мекоил бини Салҷуқ буд ва вай ба Шибургон буд ва сӯи Марв хост рафтан, ки дорулмулки вай буд.

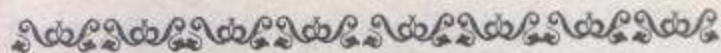
Ва мо ба сабаби ноэминии роҳ сӯи Санглон рафтем. Аз он ҷо ба роҳи Седарра сӯи Балх омадем ва чун ба Работи Седарра расидем, шунидем, ки бародарам Хоча Абдулфатх Абдулҷалил дар тоифан вазири амири Хуросон аст, ки уро Абунаср мегуфтанд.

Ва ҳафт сол буд, ки ман аз Хуросон рафта будам. Чун ба дастгард расидем, нақл ва буна дидам, ки сӯи Шибургон мерафт. Бародарам, ки бо ман буд пурсид, ки «Ин аз кист?» Гуфтанд: «Азони вазир». Гуфт: «Шумо Абдулфатх Абдулҷалилро шиносед?». Гуфтанд. «Каси у бо мост». Дарҳол шахсе наздики мо омад ва гуфт: «Аз кучо меоед?» Гуфтем: «Аз Хаҷ». Гуфт: «Хочаи ман Абдулфатх Абдулҷалилро ду бардар буданд, аз чандин сол ба ҳаҷ рафта ва у пайваста дар иштиёки эшон аст

маҳкам дошт. Гуфтанд, дар ин шаҳр чаҳор сад коргоҳ будааст, ки зилу бофтандӣ. Ва дар шаҳр дарахти pista бисёр буд дар саройҳо. Ва маълуми Бах ва Таҳористон пиндоранд, ки pista чуз бар кӯҳ наруяд ва набошад. Ва чун аз Тун бирафтем, он марди гелакӣ маро хикоят кард, ки вақте мо аз Тун ба Канобуд мерафтем, дуздон берун омаданд ва бар мо ғалаба карданд. Чанд нафар аз бим худро дар чохи корез афканданд, баъд аз он якеро аз он ҷамоат падаре мушфиқ буд, биёмад ва якеро ба музд бигрифт ва дар он чоҳ бигузошт то писари ӯро берун оварад, чандон ресмон ва расан, ки он ҷамоат доштанд, ҳозир доштанд ва мардуми бисёр биёмаданд, ҳафсад газ расан фуру рафт, то он мард бунӣ чоҳ расид, расан дар он писар баст ва ӯро мурда баркашиданд ва он мард чун берун омад, гуфт, ки оби азим дорад, ин корез равон аст ва он корез чаҳор фарсанг меравад. Ва он, гуфтанд, Қайхисрав фармудааст кардан.

Ва бисту саюми шаҳри рабеъулохир ба шаҳри Қоин расидем. Аз Тун то он ҷо ҳаждаҳ фарсанг мебаранд, аммо корвон ба чаҳор рӯз тавонад шудан, ки фарсангҳои гарон аст.

Қоин шаҳри бузург ва ҳасин аст ва гирди наҳристон хандаке дорад ва масҷиди одина ба шаҳристон андар аст. Ва он ҷо, ки мақсӯра аст, тоқе азим бузург аст, чунонки дар Хуросон аз он бузургтар надидам ва он тоқ на дархӯри он масҷид аст ва иморати шаҳр ҳама ба гунбад аст. Ва аз Қоин чун ба ҷониби машрику шимол раванд, ба ҳаждаҳ фарсанге Завзан аст ва ҷанубӣ то Хирот се фарсанг. Ба Қоин марде дидам, ки ӯро Абумансур Муҳаммад бини Дуст мегуфтанд, аз ҳар илме бохабар буд: аз тиб ва нҷум ва мағиқ. Чизе аз ман пурсид, ки ҷӣ гуя берунӣ ин афлок ва анҷум чист? Гуфтам: «Номи чиз бар он афтад, ки дохили ин афлок аст ва бар дигар на». Гуфт: «Чӣ гуя берун аз ин гунбадҳо мағиқ аст ё на?». Гуфтам: «Чора нест, ки олам маҳдуд аст ва ҳадди ӯ фалак-ул-афлок ва ҳад онро гуянд, ки аз чуз ӯ чудо бошад ва чун ин ҳол доништа шуд воҷиб кунад,

додам. Ва баъзе, ки ба ривоятҳо шундаам, агар дар он ҷо хилофе бошад, хонандагон аз ин заиф надонанд ва муахазат ва нақушиш накунанд ва агар азид субҳонаҳу ва таоло тавфиқ диҳад, чун сафари тарафи машриқ карда шавад, он ҷа мушоҳида афтад, ба ин зам карда шавад. Иншо аллоҳу таоло.

ва аз ҳар кя хабари эшон мепурсад, нишон намедиханд». Бародарам гуфт: «Мо номаи Носир овардаем, чун хочаи ту бирасад, бад-у бидихам. Чун лаҳзае баромад, корвон ба роҳ истод ва мо ҳам ба роҳ истодем ва он кехтар гуфт: «Акнун хочаи ман бирасад ва агар шуморо наёбад дилтанг шавад. Агар он нома маро диҳед, то бад-у диҳам, дилахуш шавад». Бародарам гуфт: «Ту номаи Носир мехоҳя ё худи Носирро мехоҳя? Инак Носир».

Он кехтар аз шодя чунон буд, ки надонист чя кунад ва мо сӯи шаҳри Балх бирафтем ба роҳи миёни Русто. Ва бародарам хоча Абдулфатх ба роҳи Дашт ба Дастгард омад ва дар хидмати вазир ба сӯи амири Хуросон мерафт. Чун ахволи мо бишунид, аз Дастгард бозгашт ва бар сари пули Чамугиён биншаст, то он ки мо бирасидем ва он рӯзи шанбеи бисту шашуми моҳи Чимодиюлохири санаи чорсаду чилу чор буд ва баъд аз он ки ҳеч умед надоштем ва ба дафаъот дар воқеъи муҳлика афтада будем ва аз ҷон ноумед гашта, ба ҳамдигар расидем ва ба дидори якдигар шод шудем ва худон субҳонаху ва таолоро бад-он шукрхо гузоридем ва бад-ин таърих ба шаҳри Балх расидем ва ҳасби ҳол ин се байт гуфтам:

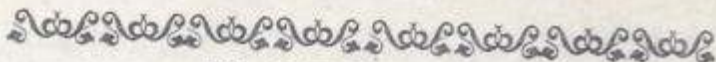
Ранчу анон ҷаҳон агарчя дароз аст,
Бо баду бо нек бегумон бар сар ояд.
Ҷарх мусофир зи баҳри мост шабу рӯз,
Ҷар чя яке рафт, бар асари дигар ояд;
Мо сафари баргузаштани гузаронем,
То сафари ногузаштани бадар ояд.

Ва масофати роҳ, ки аз Балх ба Миср шудем ва аз он ҷо ба Макка ва ба роҳи Басра ба Поре расидем ва ба Балх омадем, гайри он, ки ба атроф ба зиёратхо ва гайруху рафта будем, ду ҳазору дувисту бист фарсанг буд ва ин саргузашт он чя дида будам, ба ростя шарҳ

5 рамазони санаи 438
Гурраи (1) зинақабдан санаи 438
Нимаи (15) зинақабдан санаи 438
5 муҳаррами санаи 439
7 сафари санаи 439
раҷабӣ санаи 440
Гурраи (1) зинақабда (439)
8 зинақабда (439)
салхи (30) рамазони санаи 440
6 зилҳирҷа (440)
5 зинақабда (440)
6 зилҳирҷа (440)
8 зилҳирҷа (440)
савии 441
14 зилҳирҷаи санаи 441
5 рабеъулаввали санаи 442
20 рабеъулаввали санаи 442
салхи (29) ҷимодиолоҳир (442)
раҷаб (442)
9 зилҳирҷаи санаи 442
19 зилҳирҷа (442)
20 зилҳирҷа (442)
22 зилҳирҷа (442)
23 сафар (443)
20 шабъони санаи (443)
15 шавволи санаи 443
17 шаввол (443)
1 муҳаррам (444)
8 сафари санаи 444
28 сафар (444)
9 рабеъулаввал (444)
9 рабеъулоҳир (444)
12 рабеъулоҳирӣ 444
23 рабеъулоҳир (444)
2 ҷимодиолоҳир (444)
12 ҷимодиолоҳир (444)
19 ҷимодиолоҳир (444)
26 ҷимодиолоҳир санаи 444

3 марти 1047
5 марти соли 1047
29 апрели соли 1047
14 апрели соли 1047
3 июли соли 1047
4 августи соли 1047
18 апрел (1048)
25 апрел (1048)
8 марти соли 1049
24 май (1049)
11 апрел (1049)
12 май (1049)
14 май (1049)
соли 1049-1050
10 май соли 1050
28 июли соли 1050
12 августи соли 1050
18 ноябр (1050)
19 ноябр (1050)
24 апрели соли 1051
4 май (1051)
5 май (1051)
7 май (1051)
7 июл (1051)
27 декабри соли (1051)
20 феввали соли 1052
22 феврал (1052)
3 май (1052)
9 майи соли 1052
29 май (1052)
9 июл (1052)
8 август (1052)
11 август (1052)
12 августи 1052
29 сентябр (1052)
9 сентябр (1052)
16 октябр (1052)
23 октябр соли 1052

МАЪДИНА

PDF Compressor Free Version

Ҷуҷубиқои моҳ ва санаҳои ҳиҷрӣ бо
рӯзу моҳ ва солҳои мелодӣ

Ҳиҷрӣ санаи 363	Мелодӣ санаи 973
-----------------	------------------

- 15 муҳаррамин санаи 425
- 17 рабеъулаввали санаи 434
- рабеъулохири санаи 437
- 6 ҷимодиолохири санаи 437
- 23 шаъбон (437)
- 11 шаввал (437)
- 2 зилқаъда (437)
- 8 зилқаъда (437)
- ғурраи (1) зулҳиҷҷаи санаи 437
- 5 муҳаррамин санаи 438
- 9 муҳаррам (438)
- 12 муҳаррамин санаи 438
- 26 муҳаррам (438)
- 14 сафар (438)
- 15 сафар (438)
- 20 сафар (438)
- 14 рабеъулаввал (438)
- 12 ҷимодиолаввал 438
- 20 ҷимодиолаввал (438)
- 26 ҷимодиолаввали 438
- 25 ҷимодиолохири 438
- 2 раҷаб 438
- 11 раҷаб (438)
- 15 раҷаб санаи 438
- 5 шаъбон (438)
- 23 шаъбони санаи 438
- салҳи (29) шаъбон (438)
- Ғурраи (1) рамазон (438)
- 3 рамазон (438)

- 11 декабри соли 1033
- 5 декабри соли 1042
- 16 октябри 13 ноябри 1045
- 20 декабри соли 1045
- 6 март (соли 1046)
- 22 апрели соли (1046)
- 12 май соли (1046)
- 18 май соли (1046)
- 9 июн (соли 1046)
- 12 июли соли 1046
- 16 июл (соли 1046)
- 18 июли соли 1046
- 3 августи соли 1046
- 21 августи соли (1046)
- 22 август (соли 1046)
- 27 августи соли 1046
- 19 сентябри соли (1046)
- 21 ноябр (соли 1046)
- 23 ноябр (соли 1046)
- 20 ноябри соли 1046
- 28 декабри соли 1046
- 2 январин соли 1047
- 11 январин соли 1047
- 15 январин соли 1047
- 6 феврал (соли 1047)
- 22 феврали соли 1047
- 28 феврал соли 1047
- 1 мартин соли 1047

Анд- чанд (хиссачас, ни баъди
ададҳои калон барои тахминӣ
будани **PDF Compressor Free Version**)

Ано-дара, бадбӯӣ

Анхор — ҷамъи наҳр, ҷуйҳо

Арайтанинос- сурае аз қуръон,
тарҷимааш: оё дидӣ мардумро.

Арифот-ҷамъи арафа; номи як
маросими динӣ.

Арбага-ҷамъи рабӯт

Арзоқ-ҷамъи ризқ

Ароҷиф-беҳудатгӯӣ

Аррода-дастгоҳи тирандозӣ

Ариш- андозан дарозӣ, тақрибан
75-80 сантиметр.

Асбаъ-ангушт

Ансоф-ҷамъи сиф-гурӯҳҳо,
табақаҳо

Асоми- ҷамъи исм-номҳо

Астар-хачир

Атаба-остона

Афвоҳ-овоза

Ахрас- гунг

Ашгол-ашён зарура

Ашқор- ҷамъи шачар, дарахтҳо

Аълам- доно

Аъмол- атроф

Аъроб — ҷамъи араб, арабҳо

Аглаб- аксар, бештар

Ақба- ағба, гардана.

Ақорот- биноҳои ҷамъиятӣ,
биноҳои оммавӣ, биноҳои барои
омма.

Ақраб- кайҳон

Ақрои- ҷамъи қарии, ҳамкасбон,
наздикон.

Ақсар- кӯтоҳ

Б

Бадрақя- роҳбар, роҳбалад,
роҳнамо.

Байна қабри ва мишбарӣ
равзитул мин риёзулқаннати - дар
байни қабри ман ва мишбарам боғе
хоҳад буд аз боғҳои бихишт.

Байт-хона

Байгула- гуша, бериҳа, вайрона.

Балла- номи мева.

Балсон- мумиё

Бардо- гулом, банда.

Барот- фармон, фармонш,
супориш.

Барри-биёбон

Басират- биноӣ

Басотин- бӯстонҳо

Баҳиман зинӣ — ҳайвонҳои
боркаш.

Баҳманмоҳ- ба январу феврал
баробар аст.

Бидавӣ — бодиянишин

Билал- ҷамъи балда, шаҳрҳо
мамакат.

Бивр- чоҳ, чоҳи об.

Боб- дар, дарвоза.

Боло- қад, қомат.

Бора (бору)- девор

Ботад- шояд

ЛУҒАТ

PDF Compressor Free Version

А

Абдашшароф — гуломони зархарид
Абио — чамъи ибн-писарон,
хамзотон

Авои — ҷосуси подшоҳв

Авосит — мобайн, миёна

Ала — баробар, назир

Аваҷот — чамъи вақт

Алас — марҷумак, наск.

Алвн — чамъи даво, давоҳо,
доруворӣ.

Ала додан — баробар кардан

Алн — чарми сурх

Алвн Миср — ҳокими Миср

Алма — чамъи имом, имомҳо,
саркардаҳо.

Айёми мустарика-мувофиқи
солшуморин қадимн аҷдодонн мо ҳар
сол аз дувоздаҳ моҳи сирӯзай иборат
буд. Аз ин рӯ панҷ рӯзи боқимондари
ба охири моҳи дувоздахум илова
мекарданд. Дар асрҳои баъди ислом
онро айёми мустарика мегуфтанд.

Алава — *пайрави Ала*, -яъне шеҳо,
шеҳо аз ҷаҳор ёри Муҳаммад, ки
сунниҳо онҳоро зътироф мекунанд
(Абр Умар Усмоноу Ала) таъҳо Абро
муқаддас ва дигаронро Ғосиб
медонанд.

Алайҳиссалом-дуруд бод бар у

Аллоҳ-ҷамъи лавҳа.

*Аллоҳумма такаббал хочатино ва
ағфир зунубино ва сайнотино ва
арҳамно бираҳматика ё
арҳамарроҳимини* - худоё бипазир
ҳочати моро ва омуриши кун гуноҳонн
моро ва бадкорихон моро ва бубуҳши
моро аз рӯи раҳмати худ, эй бахшандай
бахшандагон!

*Ал-муъмину лояқуну мухташаман
вало мутташиман*- Муъмин бояд, на
шухратпарастн бехудасарф бошад ва
на мумсин.

«*Ал-фусулу ва -алғоёт*» - номн
китоби Алмуаррӣ, ки ба тоҷикӣ
метавон онро «Ҷаслҳо ва интиҳои
онҳо» номид.

Амара бихй ал-амирун Лайсуддаяла
Нуштегини Ғурв- ба ин (сохтани
мақомн Ғурв) фармон дод амир
Лайсуддаяла Нуштегини Ғурв.

Амиралҷуҷош-сарлашкар.

Амнативолаҳу-бигзор моли у ба
ҳама бирасад.

Амонна- салла.

Амуд- сутуншояҳон сангин

Амлас-нарим, ҳаводор, андди
дуруштя.

Албис-ҷамъи набӣ-пайгамбарон.

омадааст.

Иморя — качова

*Иниг аввала байтти вузиъа
линоси далазъ би Бакката —*
Авални ховас, ки дар банин
нисонхо сохта шуд, ҳамин аст, ки
дар Баққа. Баққа — номи қадими
Маққа.

Л

Лабайка, аллоҳума лабайка —
Маи дар назди туам, эй худованд,
маи дар назди туам.

Лавя — бодом

Ломаҳола — бешубҳа

М

Малъ — банаи (номи дарахте ва
месви он, ки дар мамлакатҳои гарм
мерӯяд)

М а в х а б о т — р о х н а —
мов, мушкилакушоӣ

Мадду қазр — баланду паст
шудани оби баҳр.

Мадор — оснӯс, ки ба воситаи
ҳайвоноти кӯри мегардад.

Мадҳал — даромадгоҳ

Мадхун — рангин.

Мазилладор — соябонигаҳдор,
соябондор

Машнат — гоҳе ба маънои музди
моҳона омадааст.

Мамар — гузаргоҳ, ба маънои
дарвоза низ омадааст.

Манизар — назоратгоҳ, ҷои
дибонӣ

Манкуш — нақшин

Марҳамат — мадад.

Марқал — оромгоҳ, қобгоҳ.

Марҷеъ — маҳалли рӯҷуъ,
маҳалли бозгашт.

Мармуз — рамзомез

Марсум — музди хидмат

Маслаҳи гармоба — ҷои
либоскаши ва либоспуши дар
ҳаммон.

Масонъ — обанбор

Масруъ — ба касалии саръ
ғирифтор

Матбах — ошхона.

Матлаъ — даромадгоҳ

Матолиб — ганҷков, ҷӯяндани
бойгарихон зеризаминӣ.

Махраҷ — баромадгоҳ

Махуф — хавфovar

Машъиал — ҷамъи машъал, ҷои
шамъгузорӣ.

Машоҳид — ҷамъи машҳад
оромгоҳ.

Машриа — фаввора

Машруб — нушоки

Машъала — серодам

Машҳад — мазор

Маъбар — паррон, киштиҷаи
маҳсус барои гузаронидани одамон
ва моҳи аз гузаргоҳи дарё.

Мяъкул — хӯрок

Мяълуф — парвои, парвардашуда.

Буна - чо, макон, хона, рахт, бех,
буи, захдон.

Бурок - аспн афсонави, ки гуё
Мухаммад пайгамбар ба он савор
шуда, афрокро шабе дини ҷадааст
ва ба худо роз гуфта будааст.

Буссад - марҷон.

Буся - киштии калон.

Буқов - чамъи буқъа, кишварҳо.

Буъд - фосила

В

Вазъи ҳамл - вақти зондан

Вал уҳдату ал-арройя - на
ҷанобгарии ин ба гуянда аст.

Вараъ - тақводорӣ, парҳезгорӣ.

Вақоя - шалвор.

Г

Гармсер - иқлимн гарм

Гом - қадам

Гуд - ҳар чое ва зарфе, ки
деворҳои баланд ва таҳи он фуру
рафта бошад.

Д

Дабиреша - корманди дарбор

Даймоҳ - моли даҳми сосонӣ,
ки баробари 18 декабр - 18 январ
аст.

Далеа - роҳбаланд, доғанда

Даллок - сартарош

Дарахти кутмал - дарахти
бемена; дарахти сояфкан

Дарачот - пардбон

Дарё - дар «Сафарнома» ин
калима ба маънои кул ва баҳр
кор фармуда мешавад.

Дафина - қон, шақли чамъан;
дафони-қонҳо.

Даҳияъ - ба маънои хайма низ
омадааст.

Девлоҳ - биёбон, сахрон бешиё.

Девон - идоран дарбори подшоҳ,
вазират.

Дорофазин - паноҳгоҳ, тақиягоҳ,
девор.

Дурроа - аҳо, боронӣ

Духун - шилм

З

Забл - сангшунг

Зайт - ранган

Зани - гумон

Занбил - ҷувол, ҳалта

Зилу - гилем, қолин, чойнамос

Зония - кунҷ, гуша, хонақоҳ

Зод - тӯша.

Зиль - устухони паҳлау, паҳлау,
гуша.

Зом - нобуд

Зонр - зияраткунанда

Зунуч - зангисн

Зучоч - шинаворӣ

Зулин - найзаи хурд

И

Ивазт - ба маънои арзиш низ

ва дафтардори хазина.

Мусаввар — суратдор

Мусадд — PDF Compressor Free Version,

шаштуша.

Мусалам — сикат саломат, солим

Мусаллас, -секунча, сегуша.

Мусалло — чои намоз

Мусамман — хаштгарош, хаштгуша,

хашткунча.

Мусаммар — мевадиханда

Мусаррач — чароғноя

Мусаххар — зери таъсир монда.

Мусофир — сафаркунанда,

Мустарох — набраз

Мустағил — иҷоравӣ, ориятӣ.

Мустағлот — ашё, чизу чораи хона.

Мустахайял — маниӯ, манъшуда.

Мушаббак — суроҳ-суроҳ.

Мушодирот — мохонаҳо

Мучовир — ҳамсоя, ҳамчавор.

Муҳозя — ру ба ру, муқобил

Мутаваалло — таҳоратхона

Мутасаввифа — суфиён.

Мутадаййин — диндор.

Мутамаввиқ — молдор, сарватманд

Мутираддла — дар тараддуд буда, дар андеша буда.

Муттасарриф — мудир коргузор,

Муҳаззат — бадгӯя,

Муҳайяр — соҳибихтиёр, озод.

Муҳотара — хатаровар, хатарнок

Муҳтасар — хурд

Муфсида — фасодкор, табоҳкор,

роҳзан,

Мушоряка — шарқӣ,

Мушохара — музди кори якмоҳа

Мушриф — наздик

Муштарӣ — харидор

Муштак — гирифташуда

Муъин — қумакрасон, мададгор

Муқаввас — қавсмонанд, нимдоира.

Муқир — иқроршуда, тандода,

Муқоталот — бандкушо.

Муҳаммадуи ва Алияи хайрулбашир ва хайя ало хайруламал — Муҳаммад ва Аля беҳтарини одамонанд ва шумо низ шитоб кунед ба корҳои хуб.

Муҳит — уқёнус

Муътамад — соҳиббъғътиمود.

Муҳлик — марговар.

Муҳлиқа — марговар

Муҳтарифа — ҳунармандон

Н

Назех — зебо

Наълайн — пойафзол

Накл — аз ҷое ба ҷое овардан, гузаронидан

Накл — ба маънои корвон низ омадааст

Накқолат — ул — хатаб — гузаронандая хор. Ҳаммолат ал-хатаб-хоркаш. Дар як сураи қуръон гуфта

(онд ба ҳайвон)

Маъсият - гуноҳ

Маъшаруламуслимин - мардумони мусулмон.

Маъхуд - ба маънои расмшуда низ омадааст.

Маъҷуи - омехта

Мақодир - илми ҳисоб

Мақом - иқомат кардан

Мақсура - ҳучраи хурд, ҷои истоди имом дар масҷид.

Мақтаул - куштанишуда.

Маҳд - гавҳора.

Маҳкама - қозихона, ҷое, ки мурофиан қозв мегузарад.

Маҳсуб - ҳисобшаванда.

Меҳтар - калонӣ.

Меҳтарзода - аёнзода, амалдорзода

Мияк - моликияти шахсӣ; акси вақф, ки моликияти мӯҳтоҷон ва дармондагон аст.

Мино - лангаргоҳ.

Минодоғ - ҷои ваъдашуда.

Мисол - фармон.

Миср - шаҳри калон

Мисрича - чароғпоя

Мисмор - мисрон, меҳи оҳанин.

Мисроӣ - бахш, табақа

Миқноутис - магнит

Миқёс - ченак

Мичмарадор - чилимдор

Модом - мудом

Моя - харҷи

Муаззам - калон, бузург.

Мулаввар - гирд.

Мукоря - кирондиҳанда, кироякаш - касе, ки асп, шутур ба киро медиҳад.

Музми - доимӣ

Мулоқя - рубарушаванда, дидориншондиҳанда

Муқд - омодакунанда, омода бо созу барг

Музояқа - бар касе сахтгирӣ кардан, тазъиқ додан.

Музореъ - замини кишт, киштгоҳ, киштзор.

Мукалал - зебодашуда.

Мулавван - рангоранг

Мулаввас - ҳаром, ифлос

Муламмаз - рангоранг.

Мулуқ - ҷамъи малик, подшоҳон

Мунаққат - холдор, хол-хол.

Мунтасиф - нисф, миёна.

Мунаббат - кандакоришуда

Мунаҳдам - ба ҳам часпида.

Муниҳёт - корҳое, ки гуноҳ дониста мешавад ва кардани онҳо манъ аст.

Муораз - накуҳиш, таҳқир

Мураххам - мрамрфарш.

Муртафеъ - бошукӯх, балайд.

Мустанфи - ҳақгиранда, ҳисобдор

хуроки харрӯза, харҷ

Руқуб кардан — савор шудан

Руқуба — *фаткуллайлӣ*; *руъи*

кушодашавии киштиронӣ

Русто — дехан калон, дехкада.

Рухом — санги мрамор

Рӯҳа — нома, мактуб.

Рузи сеюми даймоҳи қадим аз соли чорсаду шонздаҳи аҷам — ба 18 декабри соли 1048 баробар меояд.

С

Савод — дехкадаҳои атрофи шаҳр

Сайфӣ — зироати тирамоҳӣ, кишти тирамоҳӣ.

Сакар — девора

Сабил — тарик, роҳ

Салавот додан — дуои хайр кардан

Салб — сахт, мустаҳкам

Салмакаллоҳу тало — худованд туро роҳ намояд

Саломӯҳи алайҳи ва омиҳи вассалом — худованд бибахшояд ва нигоҳ дорад уро ва хонаводаи уро

Салотин — ҷамъи султон-подшоҳон

Самъ — гуш

Саниоъ — хунарманд, касиб.

Саратон — харчанг; яке аз бурҷҳои фалакӣ

Сардоб — зеризаминӣ; таҳхона

Сардсер — ҷов ҳавояш хунук

Самг — ширеш, шнам

Сафолия — ба маънои ҷинниворӣ инвз омадааст

Сахонат — гафсия

Сакот — росттӯён

Сакко — машкоб

Сакт шудан — нобуд шудан

Сила — хурҷии.

Силот — ҷамъи сила — бахшишҳо, тухфаҳо

Синҷ — баландӣ

Сипаргам — рустани

Ситабрӣ — гафсия

Сиғл — ифлосӣ

Сияр — ҷамъи сират

Сикка — одамони муътабар

Сикот — донишмандон

Сичқил — нома, фармон

Сожудлаҳр — тарки дунё карда, рӯздор

Солор — фармондеҳ

Солшуморӣ ядигурдӣ — пайравони дини зардушт, ки хануз ҳам бокманд, солшуморӣ худро аз соли марги Ядигурди саввум (631-632 мелодӣ), ки охирии подшоҳи сасонӣ буд, сар мекунанд

Субҳон-ал-лази исро би абдиҳ алайҳи мин-ал-масҷидилхарама илалмасҷидилмақсо (ал-оят) — пок аст он ки бибурд шабе бандан худро аз

мешавад, ки «Бигузур дастхон
Абулахаб, ки ба рохи Муҳаммад хор
пош» (Сайёҳномаи Абӯалӣ) чӣ ду
калимат ҳаммаъно, ки гоҳе фарқ низ
мекунад, бозӣ дорада шудааст.

Наққорат — кошпикорӣ, котамкорӣ.

Наққорӣ — қандакорӣ.

Наҷиб — хушзот.

Наҷқорат — дуредгарӣ.

Нилош — гуш ҷодан

Носир — боникунанда,
зафардиҳанда.

Ноҷа — пойча, лӯлаи об.

Нуввоб — вайбон

Нуморат — сангкорӣ

О

Обғина — шиша

Одина — рузи чумъа

Озармоҳ — баробари 18 ноябр 18
декабр аст. моҳи нӯҳуми солшумории
сосонӣ.

Олиҳи-г-тоҳирини — авлоди ӯ пок
мебошад.

Омили — амалдор

Ошир — даҳум

Оҷур — сафол

П

Пардадор ё соҳиббустр — дарбон
ва посбони шахсия подшоҳ

Пиллавар — абрешимфуруш,
савдогари хурдафуруш

Пила гирифтан — сар гирифтан, сар
андохтани гнӯҳҳо

Писанда — писандида

Пиштига — саргин

Р

Раббилломинӣ — худованди оламҳо

Рабъулаввалӣ — санан *сиву панҷ* —
ба сентябри соли 655 баробар аст.

Рабей — баҳорӣ

Рабз — атроф

Разиқмоҳу анҳу — худованд аз ӯ
розист.

Рабъ — фуқаро, тобеъони як подшоҳ
ё як кишвар

Расам — назру ниёзи доимӣ

Расул — пайгамбар

Расулулоҳ — пайгамбари худо

Раффо — руфугарон, дарбех-
кунандагон.

Раъҷолағӣ — бо чашми худ

Раҳим — меҳрубон, бахшонанда.

Раҳматулоҳи алайҳ — раҳмати худо
бод бар ӯ.

Раҷм — партофтаи, санг партофтаи
барои рондан

Робъ — чаҳорум

Равиқаш — ҳайвонҳои борқаш
аз қаблаи шутуш, ҳар, асп, ҳачир ва
ғайра.

Ротиба — доим, барқарор, вазифа;

бахшидаем.

Уэмо — бузургия, калоний

Улув — **PDF Compressor Free Version**

Улуфа — чамъи алаф

Умра — зиёрати Макка дар моҳон гайри зилҳиҷҷа, агар ин зиёрат дар моҳи зилҳиҷҷа сурат гирад, баробари ҳаҷ ҳисоб карда мешавад

Уиф — зурй

Урдибиҳишт — ба апрелу май баробар аст.

Устувона — посутун

Ушр — даҳияк (як навъ андоз)

Уҳуду масоқ кардан — аҳду шарт кардан

Уҷрат — иҷора

Уҷрихора — муздгиранда

Ф

Фазла — энедатя

Фам — даҳона, шохоб

Фамуниаҳр — сарбанди наҳр

Фароз — боло, баландӣ ва ба маънии боз ва муқаррар

Фарвардин — ба марту апрель баробар аст

Фасон — хора ё қайроқ

Фатҳ — кушодан; фатҳи ҳалиҷ — кушодани наҳр, ба кор андохтани наҳр

Фозил — дар бисёр маврид ба маънои тасвири фавворан шаҳри Тароблус

Фусайл — мисоҳати байни ду чиз (масалан фосилаи байни ду девор ё ду кӯҳ)

Фуқаҳо — чамъи фақеҳ - қонунишиносон

Фуқоъ — оби ҷав, оби биринҷ, фута — аҳо, боронӣ

Х

Хавос — чамъи хос — одамони баргузида, аҳли дарбор

Хайёт — дарёй, дузаанда

Халиҷ — ба маънои наҳр низ омадааст

Харифя — тирамоҳӣ

Харфир — роҳбаладе, ки уро аҳли қабилла медонанд ва ба ҳамсафаронии ӯ зарар намерасонанд.

Харфорат — пуле, ки аз ҳоҷиён мегиранд ва ба онҳо иҷозат медиҳанд, ки ба ҳар роҳе, ки хоҳанд бираванд.

Хашшош — кукнор

Хисрав — подшоҳ

Хишти зунни — хишти нугтез

Хомис — пинҷум

Хон — ба маънои иморат, корвоисаро, меҳмонхона ва энефат низ омадааст

Хона — ба маънои хонаи каъба низ омадааст

Хорбор — хуроқворӣ

масҷиди Харом ба сун Масҷиди Аксо
(оят)

PDF Compressor Free Version

Судоб — дарахтест пуршоҳу барт
балаандияш ду метр

Сук — шароб

Сулб — саҳт, дурушт, кавӣ,

устухонҳои пушт

Суннат кардан — хатна кардан

Сур — қалъа, истехком

Сутур — ҳайвони саворӣ,

Суф — мӯй, пашм

Сухонат — гафсӣ

Сухлобӣён — олавинҷо

Сух — бозор

Сухулқаноқил — бозори қандилоқ

Т

Таарруз — зарар, зиён, ҷабр

Тааххуд — нигоҳубин

Табарро — пок гардонидан

Тавф — зиёрат

Тамарруд — шурӯш, ҳучум

Тарбиот — дурӣ, дур будан

Тарсо — насронӣ, пайрави дини
христианӣ

Татвкл — тул кашидан

Тафарруҷ — фараҳмандӣ

Тафарруҷгоҳ — истироҳатгоҳ, ҷои
дамгирӣ

Тафарруҷ кардан — истироҳат
кардан

Тафаҳхус — ҳустуҷӯ

Тафорик — ҷудо -ҷудо

Тахфиф — кутӯҳ

Тақарруб — наздикӣ

Тақдир кардан — ҳисоб кардан

Таҳвил — гузоштан, ҷойгир
кувондан

Таҳошия — ҳаё, парво.

бетаҳошия — бепарво

Таҳтуларз — зери ламин

Таҷаммул — зебу зиннат

Тимор — гамхорӣ, парасторӣ,
ҷорачӯӣ

Тироз — ба маънои дошия низ
меояд.

Тихя кардан — ҳоля кардан

Тозӣ — арабӣ

Торам — ҷои меҳробмонанди
ибодатхонаҳои насронӣ (алтар)

Ту — қабат; даҳту-даҳқабат

Туллоб — ҷамъи талаба

Туллоби улум — толибони илм

Тухаф — ҷамъи тӯҳфа-тӯҳфаҳо,
ниғомҳо

Тучҷор — ҷамъи тоҷир-савдогарон

У

*Удхулулбоба ситҷадан на кулу
хиттата нағфирлакум хатоёкум ва
саназқдалмуҳсинин* — ворид гардед бо
ин дар, бинишвид ба зону на бигӯед:
бубахш гуноҳи моро на шуморо, зеро
ҳамеша шахсони боинсофро

миназчинкати ваинос-давоми
ҳакин сурра, тарҷимааш: паноҳ деҳ
маро аз зарари ҷинси ҷинҳо ба
ҷинси мӯҳимон

PDF Compressor Free Version

Х

Ҳаволя — атроф
Ҳадду ҳаср кардан — ҳисобу
китоб кардан, шумурдан
Ҳадое — ҷамъи ҳадъя
Ҳазира — чордепор, ҳаст
Ҳарасаҳуллоҳи — таоло
миналофот — худованди бузург
нигоҳ дорад оғро аз балоҳо
Ҳарроқа — сузанда, оташдиҳанда
Ҳасни — устувор, мустаҳкам
Ҳасир — бурё
Ҳашр — қисмат
Ҳаҷар — санг
Ҳаҷаруласад — санги сиеҳе, ки
дар каъба гузошта шудааст.
Ҳаҷҷот — ҷамъи ҳоҷй
Ҳамалия — солшумории ҳяҷрии
қамаря, ҳар соли он аз 354 рӯз
иборат аст
Ҳисн — қалъа
Ҳин ҳозихя — онҳо ниҳо буданд
Ҳомил — борвар, мевадор
Ҳор — сузон
Ҳошия — ба маънои аҳли
дарбор низ омадааст
Ҳошият — атрофиён, одамони
наздик

Ҳофия — ниғаҳдорианда
Ҳоҷ — ҷамъи ҳоҷй
Хубуб — галла
Хулият (хуля) — либос, ҷавохирот

Ҷ

Ҷад — бобо
Ҷазар — сабзӣ
Ҷалд — чолок, бебок, чобук
Ҷалил — бошукӯҳ
Ҷаммоза — тезрав
Ҷанибат — асп
Ҷавоҳ — бол, пар
Ҷиср — пул, кӯпрук
Ҷомеъ — масҷиди ҷумъахонӣ,
масҷиди калоне, ки рӯзҳои ҷумъа
он ҷо намоз мегузоранд.
Ҷухфа — дараҳи танги байни
кӯҳӣ, танги

Худлом — ҳамъи ходим —
хидматгорон

Хулифа — хулиф

Халифа — унвоии ҳукмронии
мусулмонс буд, ки аз авлоди
Муҳаммад ва хешу табори у
буданд, маъноаш ҷойнишин аст

Хумс — панҷак

Хуш — қотил, одамқуш

Хул — кулоҳи оҳанин

Ҷ

Ҷаф — шаҳодатнома

Ш

Шамс — офтоб

Шат — дарён калон

Шақсия — кафидагай — роғи

Шаҳр — моҳ

Шибр — ваҷаб

Широн — бодбонии кингӣ, хайма,

хиргоҳ

Шористон — шаҳристон, қалъан
байни шаҳр

Шоҳсияаргам — ҳандалак

Шурфа — айвон

Шух — чирк

Э

Эҳром — либоси ҳоҷибӣ, ки ба
душ меовезанд.

Эҳтибос — банд гардидан,
зиндонӣ шудан

Ғ

Ғалаба — ба маънои серодам,
сераҳолаи нив омадааст

Ғалия — гафсӣ

Ғарб — горат

Ғурабо — ҳамъи ғариб —
ғарибон мусофирон.

Қ

Қайим — ниғаҳбон, сарпарастӣ
ятимон

Қабола — шартнома

Қаловуз — посбон, қаровул

Қамар — моҳтоб, моҳ

Қараш — наҳанг

Қасис — руҳонӣ

Қатрон — ширеш, шилм

Қаҳр кардан — торумор кардан

Қиян-мудир — соҳиб

Қозилоқузлот — калони қозихо,
роҳбари қозихо

Қонда — асос, пой, тарафи поён.

Қонмулайл — шабзандадор,
зоҳид

Қолу-ал-ҳаққум валав ало
аифусиқум — рост бигӯед, агарчӣ
он ба нафси шумо расад ҳам.

Қоҳир — тавоно, зӯрианд

Қузлот — ҳамъи қозӣ, қозисӣ

Қул — аъзуз биреббанинос — ояте
аз Қуръон, ки дар шакли дуо хонда
мешавад, тарҷимааш; бигӯ, панох
меорам ба шарвардингори мардумон.

PDF Compressor Free Version

Носири Хусрав
ОСОНИ КЛАССИКА

"АНИС", ш. Хучанд, 2003, 140 саҳ.

Ба матбаа 6.06.2003 супурда шуд. Ба чопаш 20.06.2003 имзо гардид.
Андозааш 60X42/16. Чопи офсет. Ҷ.ш.ч. 8,75.
Супориши 52. Теъдод 1000. Нарҳаш озод.

Дар матбааи ҶММ "Наргис" чоп шудааст.

Нашриёти "АНИС", ш.Хучанд, кўчаи Ленин, 41.

МУНДАРИЧА

Сарсухан	3
Саодатнома	5
Аз "Насиҳатнома".....	23
Қитъаҳо.....	25
Сафарнома	27
Тавзеҳот.....	128
Луғат.....	130

PDF Compressor Free Version

Носири Хусрав
ОБОҶИ КАҶҶУСИДА

"АНИС", ш. Хучанд, 2003, 140 саҳ.

Ба матбаа 6.06.2003 супурда шуд. Ба чопаш 20.06.2003 имзо гардид.
Андозааш 60X42/16. Чопи офсет. Ҷ.ш.ч. 8,75.
Супориши 52. Теъдод 1000. Нархаш озод.

Дар матбааи ҶММ "Наргис" чоп шудааст.

Нашриёти "АНИС", ш.Хучанд, кӯчаи Ленин, 41.

МУНДАРИЧА

Сарсухан	3
Саодатнома	5
Аз "Насиҳатнома".....	23
Қитъаҳо.....	25
Сафарнома	27
Тавзеҳот.....	128
Луғат.....	130